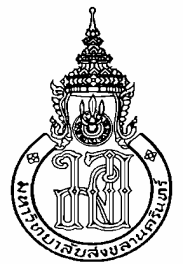

การฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

Community rehabilitation after Tsunami disaster. A Case Study of Ban Nai Rai Community, Tambon Na Toey, Amphoe Thai Muang, Changwat Phang-Nga

อุทิศ ศิริอาภาพงศ์

Uthid Siriarpapong

วิทยานิพนธ์นี้สำหรับการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Fulfillment of the Requirements for the Degree of

Master of Science in Environmental Management

Prince of Songkla University

2552

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ การฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

ผู้เขียน นายอุทิศ ศิริอาภาพงศ์

สาขาวิชา การจัดการสิ่งแวดล้อม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

..... (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

..... (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงอรุณ อิสระมาลัย)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

.....กรรมการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โรจนัฉริย์ ด่านสวัสดิ์)

.....กรรมการ (รองศาสตราจารย์ปัญญา เลิศไกร)

.....กรรมการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร)

.....กรรมการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงอรุณ อิสระมาลัย)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำหรับการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม

……..

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกริกชัย ทองหนู)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อวิทยานิพนธ์ การฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา
ผู้เขียน นายอุทิศ ศิริอาภาพงศ์
สาขาวิชา การจัดการสิ่งแวดล้อม
ปีการศึกษา 2551

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ในระยะการบรรเทาทุกข์ฉุกเฉินและระยะการฟื้นฟูชุมชนให้กลับคืนสู่สภาพปกติหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการศึกษาย้อนเหตุการณ์ ในด้านเชิงปริมาณ ศึกษาข้อมูลผลกระทบหลังจากเกิดพิบัติภัยสึนามิ การฟื้นฟูชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ในด้านต่างๆ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ด้านเชิงคุณภาพ ศึกษาแนวทางการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิของชุมชนบ้านในไร่ กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการเก็บแบบสอบถามผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ประชากรในครัวเรือนชุมชนบ้านในไร่ จำนวน 100 คน และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะอิหม่าม และเจ้าหน้าที่องค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือ ร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนาและใช้ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสถิติร้อยละ และค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบหลังจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ในด้านวัฒนธรรมและสังคมของชุมชน ครอบครัวยังคงมีความผูกพันใกล้ชิดกันเหมือนเดิม มีการปรับตัวและดำเนินการตามหลักศาสนาทั้งพุทธและอิสลามและประกอบพิธีกรรมของชุมชนปกติ ด้านเศรษฐกิจ ช่วงระยะแรกหลังเกิดเหตุการณ์ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงหวาดกลัว ไม่กล้าออกไปประกอบอาชีพที่เคยทำประกอบกับเครื่องมือในการประกอบอาชีพเสียหาย แต่เมื่อระยะฟื้นฟู มีการช่วยกันเองและได้รับการช่วยเหลือจากภายนอกทำให้การประกอบอาชีพกลับเข้าสู่ปกติ ด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนได้รับผลกระทบจากคลื่นสึนามิและผลกระทบจากการเข้าไปเปลี่ยนสภาพพื้นที่ป่าชายเลน เพื่อใช้ประโยชน์ของนายทุนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนลดน้อยลงมากในช่วงระยะแรก และต่อมาระยะของการฟื้นฟูด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน คือ การเข้ามามีส่วนร่วมรับฟัง และร่วมกิจกรรมการปลูกป่าชายเลนกับหน่วยงานภายนอกที่

เข้ามาร่วมฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ สำหรับแนวทางของการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ระยะแรกเป็นระยะของการบรรเทาทุกข์ การพึ่งตนเองของชุมชน อาศัยความเข้มแข็งของแกนนำชุมชนและชาวบ้าน ร่วมกันแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ระยะที่สอง คือ การฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพเดิม เป็นรูปแบบของการอาศัยความร่วมมือระหว่างชุมชนกับองค์กร/หน่วยงานและเครือข่ายที่เข้ามาช่วยเหลือ กิจกรรมเป็นการเน้นการประสานงานและการสื่อสารกับองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและต่างประเทศ ในการเข้ามาช่วยเหลือ และระยะที่สาม เป็นระยะของการพัฒนาตามแผนชุมชนที่ทุกคนมีส่วนร่วม โดยการบูรณาการทั้งด้านการพัฒนาสังคมในชุมชน ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนให้เกิดความสมดุล ระยะที่สามเป็นระยะของการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ในการวางแผนและพัฒนาชุมชน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนชุมชนบ้านในไร่ต่อไป

รูปแบบการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ที่ได้ จะสามารถนำไปปรับใช้กับชุมชนได้นั้น สิ่งสำคัญที่จะสร้างความมั่นใจ คือ การลดข้อบกพร่องของชุมชนตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ได้แก่ ประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ยึดหลักการใช้ต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตัวของชุมชนเอง มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน พัฒนาทักษะด้านอาชีพที่ชุมชนถนัดในหลายๆด้าน และนำมาบูรณาการ และเชื่อมโยงความรู้ ความสามารถเข้าด้วยกัน เกิดการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกๆฝ่ายทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องในทุกๆกระบวนการ โดยให้ชุมชนเป็นฐานสำคัญในการผลักดัน และเสนอความต้องการ กระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกๆระดับ พร้อมปรับทัศนคติต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูชุมชนให้เกิดความต่อเนื่องและชุมชนสามารถฟื้นตัวกลับสู่ภาวะปกติได้อย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งตามรูปแบบที่ได้

Thesis Title	Community rehabilitation after Tsunami disaster. A Case Study of Ban Nai Rai Community, Tambon Na toey, Amphoe Thai muang , Changwat Phang-Nga.
Author	Mr. Uthid Siriarpapong
Concentration	Environmental Management
Academic Year	2008

ABSTRACT

The objective of this research is to explore the community rehabilitation after Tsunami disaster at Ban Nai Rai Community, Tambon Na-Toey , Amphoe Thai Muang, Changwat Phang Nga both during the emergency response period and during the recovery period in order to return to normalcy after the tsunami disaster. This research relied on both quantitative and qualitative methods. Quantitative studies included post-tsunami community rehabilitation efforts in various sectors, and community involvement in post-tsunami rehabilitation. Qualitative study focused on Ban Nai Rai community's post-tsunami rehabilitation approaches and strategies. Samples were selected through primary source surveying of 100 community members at Ban Nai Rai, as well as key informant interviews with community leaders, village chiefs, Imams, and aids workers from organizations and departments that work with the local community. The main information collection tools included the researcher as the key participatory observer, survey, and detailed interviews. Statistical analysis was based on percentages, averages, and standard deviation.

The result were concluded in terms of cultural and social aspects post-tsunami, families remained unified and close to one another. There was acclimatization, normal religious observance for both Buddhism and Islam, and normal rituals held in the community. Economically, there was general fear among community members during the initial period after the disaster to return to their livelihood. The tools and equipment need to perform their livelihood were destroyed. However, during the rehabilitation period both inter-dependency and external support helped community members to return to their normal livelihood. In terms of the

environment, both the impact of the tsunami on local natural resources and the impact from capitalists who went in to reap benefits from the mangrove forests drastically reduced local mangrove forest acreage in the beginning. Afterwards the community began to rehabilitate local environment through awareness raising and participating in mangrove planting activities with external organizations that implemented local environmental initiatives.

Community rehabilitation after Tsunami disaster at Ban Nai Rai were implemented in 3 phases. During the initial phase of disaster relief, community members had to rely on themselves and one another. They had to rely on the strength of community representatives and members to solve problems at hand together. During the second phase of rehabilitation back to normalcy, collaboration between communities and aide organizations emphasized coordination and communication with relevant Thai and foreign organizations on support provided. The third and final phase was participatory community development that was holistic in nature. It included social, economic, and environmental development that created a well-balanced outcome. The third phase was the phase where community members learned to develop their own development plan to improve the quality of life for members at Ban Nai Rai.

In order to use the rehabilitation program at Baan Nai Rai as a model for other communities confidentially, it is necessary to reduce the flaws, indicates in the standard necessities. That involves economy and level on community participations, promoting local products which help utilize several social capitals to benefit the community itself, relate and integrate different local knowledge make it possible to develop simultaneously.

Thus, need co-operations from every party, inside or out side, concerning in every steps of the way. The community, as the base, is to push forward the community's requirement gathers from members. It should stimulate participation from community's members and at the same time adjust the perception of the members toward social development process. This should make rehabilitation program continuously working and the community return to the stable condition quickly and develop toward the strong community as suggested by the model.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
รายการตาราง	(10)
รายการภาพประกอบ	(12)
บทที่	
1 บทนำ	1
1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
3. วัตถุประสงค์ย่อย	3
4. คำถามการวิจัย	3
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
6. ขอบเขตการวิจัย	4
7. กรอบแนวคิดการวิจัย	4
8. นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2 การตรวจเอกสาร	7
1. สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านในไร่ก่อนและหลังเกิดเหตุการณ์สึนามิ	7
2. ผลกระทบของพิบัติภัยสึนามิต่อชุมชนบ้านในไร่	9
3. การฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ	12
4. การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในชุมชนบ้านในไร่	15
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
3 วิธีการวิจัย	28
1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	28
2. การกำหนดพื้นที่ศึกษาและประชากร/กลุ่มตัวอย่าง	29
3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. ขั้นตอนการดำเนินการเก็บข้อมูล	31
5. การวิเคราะห์ข้อมูล	32
4 ผลการวิจัย	33
1. ลักษณะทั่วไปของชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา	33
2. ผลการวิจัยจากแบบสอบถาม	37
3. ผลการสัมภาษณ์	64
4. การเปรียบเทียบผลการวิจัยกับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต	69
5. การฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา	86
5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	95
1. สรุปผลการวิจัย	95
2. อภิปรายผลการวิจัย	99
3. ข้อเสนอแนะ	100
4. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	104
บรรณานุกรม	105
ภาคผนวก	111
ก แบบสัมภาษณ์	112
ข รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มและภาพประกอบการเก็บข้อมูลวิจัย	127
ค ข้อมูลแผนชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ประจำปี พ.ศ. 2551	129
ประวัติผู้เขียน	147

รายการตาราง

ตาราง		หน้า
ตาราง 1	ดัชนีตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน	18
ตาราง 2	ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง	37
ตาราง 3	สถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง	38
ตาราง 4	ผลกระทบจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ	40
ตาราง 5	ลักษณะครอบครัวและจำนวนสมาชิกในครอบครัว	41
ตาราง 6	สัมพันธภาพในครอบครัว	42
ตาราง 7	การบริโภคอาหาร และวิธีการรักษาพยาบาล	43
ตาราง 8	สภาวะด้านร่างกายหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ	43
ตาราง 9	สภาวะด้านจิตใจและอารมณ์หลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ	44
ตาราง 10	สภาวะด้านพฤติกรรมทางสังคมหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ	45
ตาราง 11	การศึกษาของบุตรหลาน	46
ตาราง 12	องค์ประกอบพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ	47
ตาราง 13	ความเพียงพอของรายได้ และหนี้สินของครอบครัว	49
ตาราง 14	ความเสียหายของเครื่องมือประกอบอาชีพ และการได้รับความช่วยเหลือด้านอาชีพ	50
ตาราง 15	การปรับปรุงฟื้นฟูที่อยู่อาศัย	51
ตาราง 16	การปรับปรุง ฟื้นฟูสาธารณูปโภค	51
ตาราง 17	สิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน	53
ตาราง 18	คุณภาพแหล่งน้ำ การจัดและรักษาความสะอาดของถนน ทางเดิน ทางน้ำ และที่สาธารณสถานที่ทิ้งขยะของชุมชน และการมีสถานที่พักผ่อน การกีฬา และสวนสาธารณะ	54
ตาราง 19	การใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน	55
ตาราง 20	การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง	56
ตาราง 21	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผน	58
ตาราง 22	บทบาทในการฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชน	59
ตาราง 23	ความคิดเห็นต่อผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการฟื้นฟูป่าชายเลน	60

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
ตาราง 24	ความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง	61
ตาราง 25	ความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล/องค์กร/หน่วยงานที่เข้ามาดูแลทรัพยากรธรรมชาติ	62
ตาราง 26	ผลการดำเนินงานโดยรวมของกลุ่มบุคคล/องค์กร/หน่วยงานที่เข้ามาดูแลทรัพยากร ธรรมชาติ	62
ตาราง 27	การอาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากพิบัติภัยสึนามิ	63
ตาราง 28	การจัดการด้านความปลอดภัยของชุมชน	63
ตาราง 29	ความพึงพอใจต่อการติดตั้งระบบสัญญาณเตือนภัย	64
ตาราง 30	ผลการสำรวจตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของชุมชนบ้านในไร่หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ	73
ตาราง 31	เปรียบเทียบผลการสำรวจตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของชุมชนบ้านในไร่ก่อนและหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ	79

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
ภาพประกอบ 1	กรอบแนวคิดการวิจัย	5
ภาพประกอบ 2	การเชื่อมโยงมิติสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน	19
ภาพประกอบ 3	องค์ประกอบของเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ที่เชื่อมโยงกันในทุกมิติ	23
ภาพประกอบ 4	ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี พ.ศ. 2550-2554	24
ภาพประกอบ 5	แผนที่ชุมชนบ้านในไร่ – บ้านบ่อดาน	36
ภาพประกอบ 6	การฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้าย เหมือง จังหวัดพังงา	87
ภาพประกอบ 7	รูปภาพประกอบการเก็บข้อมูลวิจัย	128

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของหัวข้อวิจัย

ผลจากการเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดคลื่นยักษ์สึนามิพัดเข้าสู่ชายฝั่งทะเลอันดามันของประเทศไทยเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2547 ส่งผลให้พื้นที่ 6 จังหวัดชายฝั่งภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดพังงา ระนอง ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล ได้ส่งผลกระทบให้เกิดความเสียหายทั้งในประเด็นของชีวิต ทรัพย์สิน ความสามารถในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ระบบเศรษฐกิจ สังคม สภาพจิตใจของประชาชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมากมายมหาศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดพังงาซึ่งได้รับความเสียหายมากที่สุด มีประชาชนเสียชีวิต สูญหายและบาดเจ็บจำนวน 4,222 3,037 และ 17,024 คน คิดเป็นร้อยละ 76.27 57.29 และ 53.95 ของความเสียหายทั้งหมด ตามลำดับ (สถาบันวิจัยระบบสุขภาพภาคใต้, 2548) จากรายงานของกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2548 ได้ประมาณการผู้ที่ได้ได้รับผลกระทบจำนวน 164,921 คน จาก 39,001 ครอบครัว พื้นที่เสียหายหนักมากมีจำนวน 79 ตำบล 24 อำเภอ ประชากรที่ได้รับผลกระทบหนัก จำนวน 12,068 ครอบครัว หรือ 54,672 คน จังหวัดพังงาได้รับผลกระทบหนักมากคิดเป็น 70 เปอร์เซ็นต์ มีจำนวน 61 หมู่บ้าน ผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้หน่วยงานทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศได้ร่วมดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ส่งผลให้เกิดนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่างๆเกิดขึ้นมากมาย เพื่อรองรับและแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ไม่ว่าจะเป็น การช่วยเหลือเบื้องต้นหลังเกิดเหตุการณ์ การฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐาน การฟื้นฟูอาชีพและเครื่องมือประมง การสร้างรายได้เร่งด่วน การจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูชุมชนในระยะยาว รวมถึงการสำรวจและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น

อำเภอท้ายเหมือง เป็นอีกพื้นที่หนึ่งของจังหวัดพังงาที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ภัยพิบัติดังกล่าวอย่างรุนแรง ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ประสบภัย 2 ตำบล คือ ตำบลลำแก่น 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 2 บ้านเขาหลัก หมู่ที่ 4 บ้านท่าดินแดง และหมู่ที่ 5 บ้านทับละมุ และในตำบลนาเตย 1 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 7 บ้านในไร่ ส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในชุมชนเป็นจำนวนมาก มีผู้เสียชีวิต 1 คนบาดเจ็บ 40 คน บ้านพังทั้งหลัง 54 หลัง บ้าน

เสียหายบางส่วน76 หลัง เรือประมงเสียหาย 40 ลำ กระชังเลี้ยงปลาเสียหาย 74 ครอบครัว ผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมในบ้านในไร่ จำนวน 787 คน ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว ได้มีหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้ร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยพิบัติในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยในระยะขั้นตอนของการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติสึนามินี้มีการกำหนดระบบปฏิบัติในขั้นเบื้องต้น 3 ประการ คือ ระยะที่ 1 การบรรเทาทุกข์ฉุกเฉิน เป็นระยะหลังเกิดเหตุการณ์ไม่มากกว่า 3 เดือน ระยะที่ 2 การฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเหมือนปกติ เป็นระยะหลังเกิดเหตุการณ์ 3 เดือน-1 หรือ 2 ปี และระยะที่ 3 การพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นระยะหลังเกิดเหตุการณ์ 2-3 ปี ไปจนถึง 5-6 ปี

จากการดำเนินการต่างๆ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่ที่ 7 บ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง ทั้งด้านอาชีพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสิทธิเด็กและสตรี และผู้ด้อยโอกาส ด้านศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน อาทิ การสร้างศูนย์บ้านพักชั่วคราวและบ้านพักถาวร การจัดให้มีสนามเด็กเล่น การจัดการด้านอาชีพหลักและอาชีพเสริมของประชาชนในชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพจักรยานยนต์สามล้อพ่วงเพื่อค้าขาย กลุ่มอาชีพเรือประมงขนาดเล็กพร้อมเครื่องยนต์ กลุ่มอาชีพประมงพื้นบ้าน กลุ่มอาชีพผ้าบาติก กลุ่มเพาะเลี้ยงปลาในกระชัง ผู้ประกอบอาชีพรายย่อย การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมบริเวณป่าชายเลนของชุมชน และการเตรียมความพร้อมสำหรับภัยพิบัติอื่นๆ รวมไปถึงการจัดการฟื้นฟูสาธารณูปโภคพื้นฐานและศาสนสถาน เช่น ระบบประปาหมู่บ้าน ถนน ไฟฟ้า กูโบว์ และมัสยิด เป็นต้น (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2548) ผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นทำให้ชุมชนในหมู่ที่ 7 บ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง สามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพปกติได้อย่างรวดเร็ว ภายในระยะเวลาไม่ถึง 2 ปี (กันยายน 2549) และเป็นตัวอย่างที่สำคัญที่สามารถพัฒนาไปสู่ชุมชนที่ยั่งยืนได้ ในการแก้ไขปัญหาชุมชนในด้านอื่นๆ ที่เป็นปัญหาดั้งเดิมของชุมชนและของสังคมที่มีมาก่อนเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ เช่น ปัญหาการพิพาทในเรื่องการถือครองที่ดินและการพิสูจน์สิทธิ์ในการถือครองที่ดินที่อยู่ในระหว่างการต่อสู้คดีระหว่างชาวชุมชนและผู้แสดงตนเป็นเจ้าของที่ดิน 23 แปลงในบ้านในไร่(รายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชนปัญหาที่ดินพื้นที่ประสบภัยสึนามิ, 2549) ปัญหาการต่อสู่กับยาเสพติด ปัญหาการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน หรือการพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นในทุกๆด้าน ต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง ให้ทราบถึงกระบวนการบริหารการจัดการในการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนทั้งก่อนและหลังเกิด

เหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน เพื่อนำไปเป็นแนวทางหรือต้นแบบการพัฒนาชุมชนหรือพื้นที่ประสบภัยพิบัติอื่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ในระยะการบรรเทาทุกข์ฉุกเฉินและระยะการฟื้นฟูชุมชนให้กลับคืนสู่สภาพปกติ หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ

3. วัตถุประสงค์ย่อย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลการวิจัยกับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านในไร่ หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ

4. คำถามการวิจัย

คำถามหลัก

การบริหารจัดการในการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิเป็นอย่างไร และอะไรที่ทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนบ้าง

คำถามรอง

1. สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนบ้านในไร่ เหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิเป็นอย่างไร และหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ได้รับผลกระทบอย่างไรบ้าง
2. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนเป็นอย่างไร และส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชุมชนบ้านในไร่อย่างไรบ้าง
3. คุณภาพชีวิตตามตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของชุมชนบ้านในไร่หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิเป็นอย่างไร

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ทราบทิศทางในการจัดการภัยพิบัติ และสามารถนำการจัดการภัยพิบัติเหล่านี้ไปเป็นแนวทางหรือข้อเสนอแนะต่อองค์กร หน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติในชุมชนหรือพื้นที่อื่นต่อไป

6. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ศึกษาผลกระทบในด้านชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ
- ศึกษาการจัดการของชุมชนในการฟื้นฟูสภาพชุมชนให้กลับสู่สภาพปกติ ในระยะการบรรเทาทุกข์ฉุกเฉิน และระยะการฟื้นฟูชุมชนหลังภัยพิบัติ

ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการศึกษา

- หมู่ที่ 7 ชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา และกลุ่มองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตด้านพื้นที่ทำการศึกษา

- พื้นที่หมู่ที่ 7 ชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

7. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีกรอบแนวคิด คือ การศึกษากระบวนการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ในระยะการบรรเทาทุกข์ฉุกเฉินและระยะการฟื้นฟูชุมชนให้กลับคืนสู่สภาพปกติ หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ การศึกษาผู้วิจัยจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษา คือการการเข้าไปปฏิสัมพันธ์ร่วมกับชาวบ้านชุมชน เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนในพื้นที่ศึกษา โดยมีการเชื่อมโยงข้อมูลในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ประเด็นด้านคุณภาพชีวิตของชาวบ้านตามความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน ซึ่งได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านการปลูกฝังค่านิยม และความสามัคคีในชุมชน ประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูและการจัดการพื้นที่ ประเด็นการช่วยเหลือจากองค์กร ภาคีต่างๆ ประกอบการโดยนำหลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง มาบูรณาการร่วม ทำให้เห็นถึงพัฒนาการของชุมชนตั้งแต่ระยะที่ 1 – ระยะที่ 3 ของการช่วยเหลือหลังประสบภัยพิบัติสึนามิ แล้วนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์/สังเคราะห์ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการจัดการของชุมชน และการฟื้นฟูของชุมชนบ้านในไร่ (ภาพประกอบ 1)

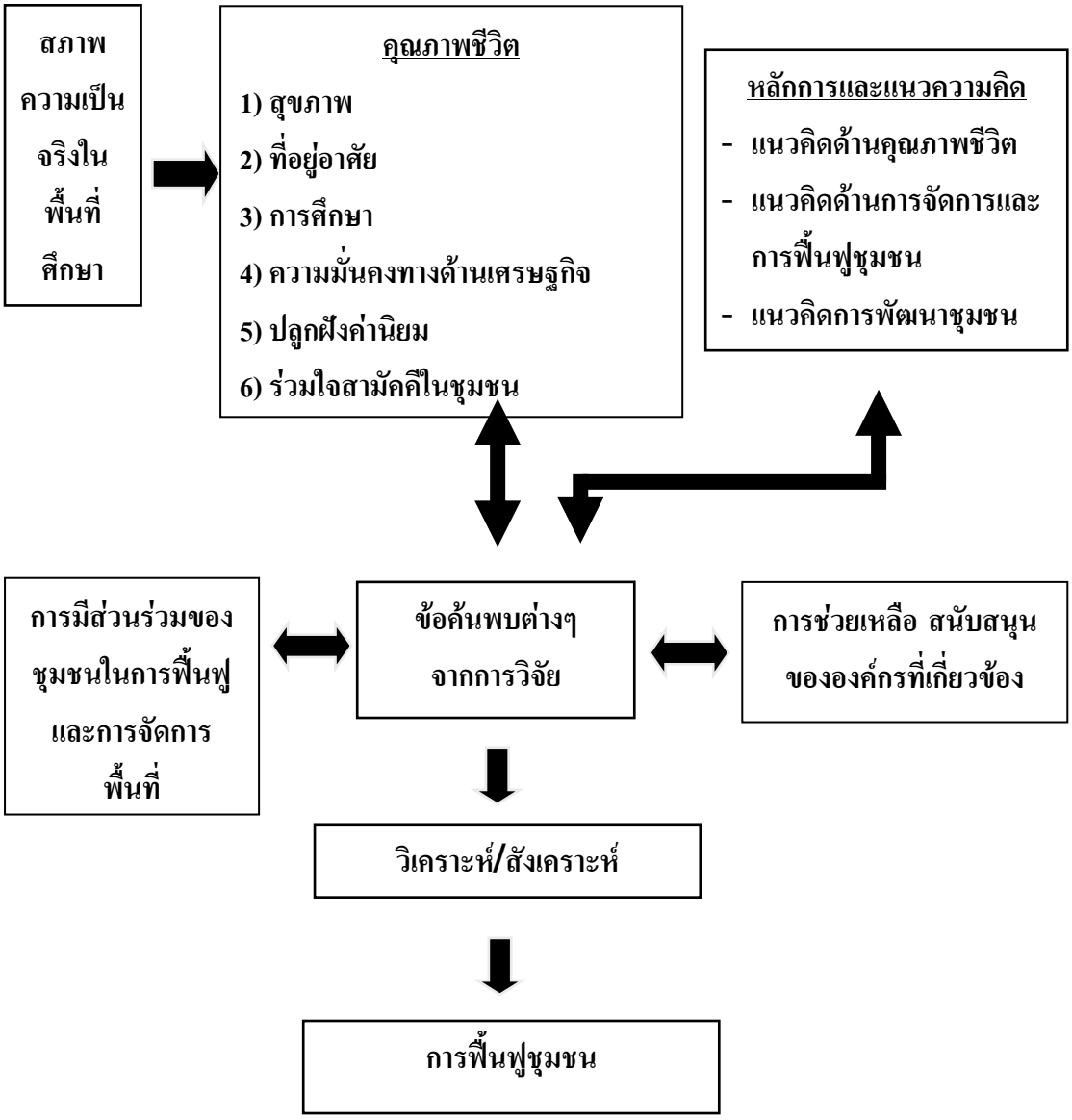

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

8. นิยามศัพท์

การฟื้นฟูชุมชน หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบตามสภาพของสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนเพื่อความอยู่รอดและพึ่งตนเองได้

การฟื้นฟูชุมชนภายหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ หมายถึง การดำเนินการที่เกิดจากการร่วมมือของประชาชนในชุมชน และองค์กรภายนอกที่เข้ามาช่วยเหลือ หลังจากเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 เพื่อฟื้นฟูชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา มีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพัน เอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

คุณภาพชีวิตของชุมชน หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ของบุคคลในชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ ที่ทำให้บุคคลสามารถดำรงอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการมีสภาพแวดล้อมที่ดี

องค์กรที่เกี่ยวข้อง หมายถึง องค์กรต่างๆทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชนที่เข้าไปช่วยเหลือ และจัดการในพื้นที่เป้าหมาย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลนาเตย องค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงา มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย เป็นต้น

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การวิจัยครั้งนี้เป็น การศึกษาเรื่อง รูปแบบการฟื้นฟูของชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากตำรา เอกสาร บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยกำหนดขอบเขตการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ไว้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านในไร่ก่อนและหลังเกิดเหตุการณ์สึนามิ
2. ผลกระทบของพิบัติภัยสึนามิต่อชุมชนบ้านในไร่
3. การฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ
4. การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในชุมชนบ้านในไร่
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านในไร่ก่อนและหลังเกิดเหตุการณ์สึนามิ

สืบเนื่องจากชุมชนหมู่ที่ 7 ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา มีการแยกออกเป็น 2 ชุมชน ได้แก่ชุมชนบ้านในไร่ และชุมชนบ่อดาน ซึ่งอยู่ห่างกันประมาณ 1.5 กิโลเมตร และอยู่ภายใต้การดูแลของผู้ใหญ่บ้านคนเดียวกัน พื้นที่ทั้งสองชุมชนเป็นพื้นที่ราบติดริมฝั่งทะเล ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม โดยความเป็นมาของชุมชนบ้านในไร่ เป็นชุมชนที่ตั้งมานานกว่า 200 ปี อยู่ลึกถัดจากชุมชนบ้านบ่อดาน ซึ่งอยู่ติดกับทะเลอันดามัน โดยคำกล่าวของผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านในไร่เล่าว่า สมัยก่อนพื้นที่บ้านในไร่เป็นพื้นที่รกร้าง ไม่มีคนอยู่อาศัย ทำให้มีกลุ่มคนจากพื้นที่ละแวกใกล้เคียงทั้งคนไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยมุสลิม เข้ามาถางป่าเพื่อสร้างชาวบ้านได้เข้าไปทำมาหากินโดยการถางป่า ทำไร่เพื่อปลูกถั่วลิสง มันสำปะหลัง พริก แตงโม และปลูกกระท่อมในพื้นที่นั้น ทำให้สถานที่แห่งนี้ถูกเรียกกันว่า ในไร่จนติดปาก เนื่องจากเวลาเข้าไปจะเห็นพื้นที่มีการปลูกพืชไร่มากมาย ซึ่งต่อมาคนไทยพุทธได้อพยพมาตั้งรากฐานอยู่ริมนอกถัดจากบ้านในไร่ ติดกับถนนเพชรเกษม ซึ่งก็คือ ชุมชนบ้านบ่อดานนั้นเอง ทำให้กลุ่มคนระหว่างสองชุมชนนี้มีการพึ่งพาอาศัยกันมาตลอดจนถึงปัจจุบัน (แผนชุมชนบ้านในไร่, 2551)

การใช้ประโยชน์ในพื้นที่บ้านในไร่ – บ่อดาน มีการใช้พื้นที่ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ ประมาณ 3,651 ไร่ และเป็นพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 70 ไร่ (ก่อนเกิดเหตุการณ์สึนามิ) ซึ่งผลกระทบที่เกิดกับการใช้ประโยชน์ที่ดินก่อนเกิดเหตุการณ์สึนามิ คือการบุกรุกป่าชายเลนของคน

ในชุมชน ด้วยการยังขาดความรู้ และจิตสำนึกของคนในชุมชนที่ไม่เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ป่าชายเลนเสื่อมโทรมลงมาก (แผนชุมชนบ้านในไร่, 2551)

ผลจากการเกิดพิบัติภัยสึนามิในพื้นที่ชุมชนบ้านในไร่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ในด้านต่างๆ ทั้งด้านที่อยู่อาศัยที่โดนคลื่นสึนามิทำลายเสียหายบางส่วน ด้านสุขภาพทั้งทางกาย การสูญเสียชีวิต การได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์คลื่นสึนามิ และทางสุขภาพจิต ที่สูญเสียทั้งญาติพี่น้องและทรัพย์สมบัติ ในด้านอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพประมงและรับจ้างที่เป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านในไร่ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวทำให้ชาวบ้านเกิดความหวาดกลัวในการลงทะเลหาปลา ประกอบกับอุปกรณ์ทำมาหากินได้รับความเสียหาย ผลกระทบที่ตามมา คือการขาดรายได้หลัก เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว และด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ได้แก่ ป่าชายเลนป่าชายหาด และระบบสาธารณูปโภคของชุมชนที่ได้รับความเสียหาย โดยประเด็นสำคัญของผลกระทบมีดังนี้ (แผนชุมชนบ้านในไร่, 2551) ซึ่งจากผลกระทบในด้านต่างๆ ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะบรรเทาทุกข์หลังจากเกิดพิบัติภัยสึนามิได้ประมาณ 1 เดือน

ประเด็นปัญหาหลักที่เกิดภายในชุมชน ประกอบด้วย

1. สภาพจิตใจของชาวบ้านที่ต้องเปลี่ยนไปจากการดำเนินชีวิตตามปกติ เนื่องจากชุมชนได้รับความเสียหาย ทั้งบ้านเรือน ชีวิต และทรัพย์สิน
2. ปัญหาการว่างงาน
3. ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินซึ่งกระทบต่อการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบนพื้นที่ ก่อให้เกิดความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชน รวมทั้งปัญหาด้านที่อยู่อาศัยตามมา

ระยะของการต้องการความช่วยเหลือในระยะสั้น (ในช่วง 3 เดือนหลังจากเกิดเหตุการณ์)

1. ที่อยู่อาศัย การสร้างบ้านถาวร และการซ่อมแซมบ้าน
2. ด้านการส่งเสริมสุขภาพ โดยเฉพาะเรื่อง อาหาร น้ำดื่มน้ำใช้

ระยะที่ชุมชนต้องการความช่วยเหลือในระยะยาว (การฟื้นฟูและพัฒนา)

1. ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ระบบประปาและโครงข่ายถนน
2. การฝึกอาชีพและรายได้เสริม
3. การจัดการขยะ
4. การจัดการผังชุมชน
5. ระบบเตือนภัย

2. ผลกระทบของพิบัตภัยสึนามิต่อชุมชนบ้านในไร่

เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 คลื่นยักษ์ “สึนามิ” ได้ซัดเข้าสู่ฝั่งทะเลอันดามัน ได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงต่อพื้นที่ชายฝั่งทะเล 6 จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ ภูเก็ต พังงา กระบี่ ระนอง สตูล และตรัง ผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ทำความเสียหายให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งในการแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้น เรื่องเร่งด่วนที่ต้องรีบดำเนินการได้แก่ การเข้าช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยมีหน่วยงานหลายแห่งทั้งภาครัฐและเอกชนได้ร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยเป็นอย่างดี ทั้งการสร้างที่อยู่อาศัย และให้ความช่วยเหลือในเรื่องอาชีพ พื้นที่ที่ได้รับความเสียหายจำนวนมากเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความงดงามและมีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติสูง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมีโรงแรมตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังมีระบบสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน และอาคารบ้านเรือนต่างๆ กระจายอยู่โดยทั่วพื้นที่ ทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนภาคพื้นดินและใต้ระดับน้ำทะเล ระบบนิเวศวิทยา ภูมิทัศน์ สภาพความเป็นอยู่ สภาพจิตใจของประชาชนและผู้ประกอบการต่างๆในพื้นที่อย่างรุนแรง ซึ่งส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ชุมชนบ้านในไร่เป็นชุมชนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์สึนามิ ซึ่งในภาพรวมผลกระทบด้านกายภาพ คือที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน ซึ่งได้รับความเสียหายเกือบทั้งหมู่บ้าน เพราะเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่ง ซึ่งผลกระทบที่สำคัญของชุมชนบ้านในไร่ ผู้วิจัยเสนอในด้านต่างๆดังนี้

ผลกระทบด้านสังคม

ปัญหาการไร้ที่อยู่อาศัย และบ้านเรือนเสียหาย ได้ทำลายบ้านเรือน ที่อยู่อาศัยไปเป็นจำนวนมาก บ้านเรือนของประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ทำให้ได้รับผลกระทบโดยตรง ซึ่งในช่วง 1 เดือนแรกหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ประชาชนแยกย้ายกันไปอยู่ร่วมกับเพื่อนบ้านในชุมชนที่ไม่ได้รับผลกระทบชั่วคราว และหลังจากนั้นทางแกนนำของชุมชนได้จัดที่พักซึ่งเป็นเต็นท์บริเวณใกล้ๆกับชุมชนให้ชาวบ้านที่ต้องการกลับมาเก็บของที่โดนคลื่นพัดพาเสียหาย หลังจากเกิดเหตุการณ์หนึ่งเดือนก็ได้มีองค์กรภายนอกเข้ามาช่วยเหลือ โดยการประสานของแกนนำชุมชน เช่น เครือข่ายสลัม 4 ภาค ชาวบ้านชุมชนใกล้เคียง และชาวบ้านในชุมชนช่วยกันระดมกำลังเพื่อก่อสร้างที่อยู่อาศัยชั่วคราวขึ้นในพื้นที่เดิม เป็นต้น (สัมภาษณ์ เชษฐ์ ทรายทอง, 2550)

ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดิน ผลจากเหตุการณ์สึนามิ ก็ได้มีนายทุนเข้ามามาแสดงสิทธิ์การถือครองที่ดินในพื้นที่ประชาชนอยู่และโดนคลื่นพัดเสียหาย โดยอ้างว่ามีเอกสารสิทธิ์ และให้

ชาวบ้านในชุมชนอพยพออกจากพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาข้อพิพาทขึ้น ซึ่งในช่วงแรกก็มีองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาไกล่เกลี่ย ร่วมหาทางออกระหว่างนายทุนกับชาวบ้าน ซึ่งผลออกมาเป็นที่พอใจทั้งฝ่าย คือ ชาวบ้านที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ทางนายทุนก็จัดสรรที่ใกล้เคียงและสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ให้ ส่วนชาวบ้านที่มีเอกสารสิทธิ์ก็สามารถอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิม (สำนักข่าวประชาธรรม, 2548 อ้างจาก http://www.thaico.net/b_pnews/48020800.htm)

ปัญหาสุขภาพ หลังเกิดเหตุการณ์สึนามิ คนในชุมชนบ้านในไร่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะบุคลิกพื้นฐาน ความรุนแรงของเหตุการณ์ การสูญเสียคนในครอบครัว และการช่วยเหลือจากคนรอบข้าง อย่างไรก็ตามในระยะแรกของการประสบกับภัยพิบัติที่รุนแรงเช่นนี้ ส่วนใหญ่จะมี ปฏิกิริยาคล้ายๆ กัน ซึ่งโดยทั่วไปจะถือกันว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปตามปกติของคนเรา ซึ่งจะค่อยๆ ดีขึ้นในเวลาช้าเร็วต่างกัน โดยรวมจะกลับสู่สภาพจิตใจที่เป็นปกติภายใน 6 เดือนถึงปีครึ่ง ปฏิกิริยาตอบสนองที่พบได้ตามปกติของคนเรา ได้แก่ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต, 2548 อ้างจาก http://www.aei-andaman.com/Tsunami_social)

- อารมณ์ : ช็อค ผวา กลัว เศร้า โกรธ หงุดหงิด มึนชาไม่รับรู้อะไร เหมือนตกอยู่ในความฝัน
- ความคิด : สับสน ไม่เชื่อ คิดฟุ้งซ่าน สมาธิความจำแย่ลง ตัดสินใจอะไรไม่ได้ รู้สึกผิดโทษตนเอง
- ร่างกาย : อ่อนเพลีย นอนไม่หลับ ตื่นตัวตลอด สะดุ้งตกใจง่าย ปวดหัว ปวดท้อง ไม่อยากกินอะไร
- ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น : แยกตัว ขัดแย้งโต้เถียง การเรียนการงานแย่ลง

ในบางคนอาจพบปฏิกิริยาตอบสนองที่รุนแรงมาก ได้แก่ หวาดผวาตลอด ร้องไห้ไม่หยุด พูดจาสับสน ซึมเศร้ามาก อยากตาย อยู่ในโลกของตัวเองไม่รับรู้อะไร อยู่เฉยไม่ทำอะไรเลย ประสาทหลอน หวาดระแวงมาก มักจะเกิดกับผู้ที่มีการสูญเสียมาก ประสบกับเหตุที่รุนแรงมาก มีจิตใจอ่อนแอ สุขภาพจิตเดิมไม่ค่อยดี หรือมีปัญหาทางจิตเวชมาก่อน ถ้ามีลักษณะเช่นนี้ ญาติหรือคนใกล้เคียงควรรีบพาไปปรึกษาแพทย์ เพราะจำเป็นต้องให้ยาเพื่อลดความเครียดให้ได้พักผ่อน

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ปัญหาด้านการขาดที่ทำมาหากิน และการว่างงาน ผลกระทบจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิที่ทำลายแหล่งอาชีพของชาวบ้านชุมชนบ้านในไร่ เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง การขยายพันธุ์ตายางพารา เรือและอุปกรณ์ประมงได้รับความเสียหาย เป็นต้น ประกอบกับอาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชน คือ การทำประมง ซึ่งจำเป็นต้องออกเรือไปหาปลากลางทะเล แต่ด้วยความหวาดกลัว

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะแรก ทำให้ไม่มีบุคคลใดกล้าลงทะเลทำประมง ทำให้ขาดรายได้ในการเลี้ยงชีพภายในครอบครัว

ปัญหาการว่างงานก็เป็นปัญหาสำคัญของคนในชุมชนบ้านในไร่ เนื่องจากมีชาวบ้านส่วนใหญ่ที่เข้าไปทำงานในโรงแรม – รีสอร์ท พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพังงาและจังหวัดใกล้เคียงใกล้เคียง ซึ่งได้รับผลกระทบจากเนื่องจากโรงแรม-รีสอร์ทและสถานที่พักตากอากาศในพื้นที่ดังกล่าว ส่วนใหญ่ถูกทำลายเสียหายจนพังยับเยินไม่สามารถเปิดดำเนินการต่อไปได้ มีจำนวนมากส่งผลกระทบให้แรงงานต้องตกงานทันที (สัมภาษณ์ เชษฐ์ ทรายทอง, 2550)

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

ชุมชนบ้านในไร่ เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ หลายชนิดที่ชาวบ้านปกปัก รักษามายาวนาว ได้แก่ ป่าชายเลน เช่น ต้นโกงกาง ต้นลำแพน ต้นแสม เป็นต้น ป่าชายหาด เช่น ต้นสน เป็นต้น ซึ่งอดีตมีความสมบูรณ์มาก เป็นแหล่งอาศัยของปลาชุกชุมทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการประมงมากขึ้น แต่มาระยะหลังๆ พื้นที่ป่าดังกล่าวโดนทำลายไปมากจาก ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของชาวบ้าน เช่น ตัดป่าชายเลนเพื่อ ทำพื้นที่เลี้ยงปลากระชัง เป็นต้น และผลจากเหตุการณ์สึนามิก็ส่งผลให้ป่าชายเลนและป่าชายหาดล้มตายเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้รวมถึงผลกระทบจากเหตุการณ์การบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน หลังเหตุการณ์สึนามิเพื่อทำธุรกิจของกลุ่มนายทุน โดยการไถทำลายเพื่อเปลี่ยนสภาพของพื้นที่ ทั้งนี้ได้มีองค์กรที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ และเห็นพลังของชุมชนบ้านในไร่ ที่ลุกขึ้นต่อต้านเพื่อประโยชน์ของชุมชน มีการเข้ามาร่วมจัดโครงการปลูกป่าชายเลน และชายหาดร่วมกับชุมชน อยู่เรื่อยๆ หลังจากเกิดเหตุการณ์สึนามิ และเหตุการณ์ข้อพิพาทเรื่องการบุกรุกป่าชายเลนในชุมชน (ไทยเอ็นจีโอ, 2548 อ้างจาก http://www.thaingo.org)

สภาพป่าชายเลนที่ถูกไถทำลายเปลี่ยนสภาพ เพื่อใช้ประโยชน์ในพื้นที่

สภาพป่าชายเลนที่ชุมชนบ้านในไร่ได้ร่วมกันปลูกฟื้นฟู ในวันที่ 12 ส.ค. 2548

3. การฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ

หลังจากท้องถิ่นมีระบบการบริหารแบบองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเข้ามา ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เป็นต้น ซึ่งเข้ามาช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ชุมชนมีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่างๆได้ เช่น การแสดงความคิดเห็น ประชาพิจารณ์ การร้องทุกข์ เป็นต้น แต่เมื่อมองถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ชุมชนต่างๆมีส่วนได้รับผลกระทบจากการพัฒนากระแสหลัก โดยทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ดิน น้ำ ป่าไม้ ถูกนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการพัฒนาอย่างเข้มข้น ในขณะที่ชุมชนกลายเป็นผู้รับผลพวงจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ทั้งนี้นโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาพยายามทำให้ชุมชนเป็นกลไกการผลิตทางเศรษฐกิจ ชุมชนเป็นหนี้มากขึ้น โดยเป็นหนี้ที่เกิดจากการบริโภคสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าหนี้เพื่อการลงทุน นอกจากนี้การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อยไปสู่ชนบท ทำให้เกษตรกรกลายเป็นแรงงานราคาถูกที่ปราศจากสวัสดิการใด ๆ ทั้งสิ้น รวมทั้งยังได้คาดการณ์แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นต่อไปคือ ผลกระทบต่อสิทธิการจัดการทรัพยากรของชาวบ้าน ทั้งที่ดิน น้ำ และป่าไม้ ซึ่งจะถูกถ่ายเทให้ไปสู่ปัจเจกบุคคล และเข้าสู่ระบบการผลิตของนายทุน ทำให้มีการซื้อขายง่ายมากขึ้น รูปธรรมของปัญหาเหล่านี้ เป็นสิ่งยืนยันได้ว่าชุมชนท้องถิ่นต้องได้รับการฟื้นฟู (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546)

หลักการสำคัญในการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น คือ การทำในสิ่งที่เป็นวิถีชีวิตที่ดีงาม ฟื้นความสัมพันธ์ที่ดีงามของชุมชน ทั้งความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ความสัมพันธ์แบบคนกับธรรมชาติ และวิถีการผลิตแบบเกื้อกูลที่ชุมชนจัดการเอง ซึ่งโต๊ะอิหม่ามของชุมชนบ้านในไร่ ให้ความเห็นว่าการฟื้นฟูสิ่งเหล่านี้ให้กลับคืนมาเป็นสิ่งที่ชุมชนควรทำ อาจไม่ต้องอนุรักษ์แบบสุดขั้ว

จนฝืนจากความเป็นธรรมชาติ โดยท่านกล่าวว่าอาจจำเป็นต้องอาศัยความรู้และเครื่องมือทางเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยให้การฟื้นฟูนั้นเป็นไปได้ดี และสะดวกขึ้น ทั้งนี้ต้องอาศัยการร่วมมือ การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญในการฟื้นฟูของชุมชนเอง โดยประเด็นสำคัญของการฟื้นฟูชุมชน ต้องมองถึงสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ทุนทางสังคม และคนในชุมชนกับสิ่งแวดล้อมชุมชนต้องสมดุลกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทั้งในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างยั่งยืน

การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน

การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการใด ๆ อันไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม และเมื่อดำเนินการไปแล้วสิ่งแวดล้อมทั้งระบบนั้น สามารถที่จะเอื้อประโยชน์ให้สิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศอย่างถาวรโดยไม่เกิดปัญหาแต่อย่างใด และเน้นให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ โดยมีการวางแผนการใช้ที่ดีและเหมาะสม ซึ่งส่งผลกระทบต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมน้อยที่สุดและยึดหลักการอนุรักษ์เสมอ

ปัจจุบัน รูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมจะมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ในขณะที่ การจัดการตามแนวทางวัฒนธรรมเชิงนิเวศ จะยอมรับในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อพื้นบ้าน ประเพณีและกระบวนการของชุมชน ที่เป็นสิ่งที่สามารถขัดเกลาสมาชิกให้ยึดถือและปฏิบัติตาม เช่นเดียวกับแนวคิดของโรจนัจฉริย์ ด่านสวัสดิ์, 2541 กล่าวถึงรูปแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อมของสังคม คือ กิจกรรมหรือกระบวนการที่ดำเนินอย่างเป็นระบบเพื่อรักษาไว้ซึ่ง (คุณภาพ) สิ่งแวดล้อมที่ยอมรับกันได้ของ (กลุ่ม) คนในสังคม และ/หรือ เพื่อการปรับปรุง (คุณภาพ) สิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงไปให้กลับคืนสู่สภาพที่ยอมรับได้อีกครั้งหนึ่ง กิจกรรมหรือกระบวนการดังกล่าวอาจจะเป็นการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบทางวิทยาศาสตร์ การนำเสนอหรือเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การนำเสนอหรือเลือกใช้มาตรการทางเศรษฐสังคมที่เหมาะสม ตลอดจนการเลือกใช้หลายแนวทางร่วมกันภายใต้เงื่อนไขที่มีลักษณะเป็นพหุเกณฑ์ว่า กิจกรรมดังกลาวจะต้องสามารถช่วยแก้ไขหรือลดผลกระทบหรือกลุ่มของปัญหาที่มีความจำเป็นในระบบสิ่งแวดล้อมที่พิจารณาความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างสิ่งแวดล้อม ประชากรและเศรษฐกิจ อย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายเพื่อการแสวงหาแนวทางและการปฏิบัติการที่เหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงหลักการตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของประชาชนด้วย (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สารต์, 2538)

นอกจากนี้ การจัดการสิ่งแวดล้อมตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องการสร้างความมั่นคงให้กับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปอย่างยั่งยืน ซึ่งได้เน้นในด้าน จิตสำนึกและความตระหนักของคนรุ่นปัจจุบันเป็นเครื่องมือสำคัญ และมีการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเข้ามาช่วยในการจัดการสิ่งแวดล้อม คล้ายคลึงกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในเชิงอนุรักษ์ ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา เพื่อให้มีสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพสำหรับสนองความต้องการของมนุษย์ได้ยาวนานที่สุด (กนก จันทร์ทอง, 2541)

ชุมชนบ้านในไร่ เป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านที่อพยพมาจากที่อื่น ทั้งคนไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยมุสลิม เข้ามาถางป่าเพื่อปลูกพืชไร่ จนนานเข้าจึงสร้างบ้านอาศัยอยู่อย่างถาวร โดยมี 2 ศาสนา คือศาสนาพุทธ และอิสลามอาศัยอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือญาติ จนถึงระดับหมู่บ้านและระดับเกินหมู่บ้านและผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีความรู้สึกว่าเป็นคนในชุมชนเดียวกัน จึงเป็นเหตุผลหนึ่งในการที่จะจัดการในเรื่องต่างๆเป็นไปได้อย่างรวดเร็วขึ้น และรับรู้ข่าวสารได้อย่างทั่วถึงกัน หลังจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ เกิดขึ้นในช่วงระยะแรก (1-3 เดือนหลังเกิดเหตุการณ์) ซึ่งเป็นช่วงตื่นตกใจกับเหตุการณ์ที่ไม่ทันตั้งตัวและไม่เคยประสบเหตุการณดังกล่าวมาก่อน ทำให้การปรับตัวของชุมชนจึงเป็นแบบค่อนเป็นค่อยไป สิ่งสำคัญคือต้อง อาศัยการช่วยเหลือกัน การปลอบใจกันเองในชุมชน แต่หลังจากเหตุการณ์ผ่านวิกฤตช่วงดังกล่าวผ่านไป ซึ่งส่วนใหญ่มาจากความร่วมมือกันของคนในชุมชนประกอบกับชุมชนมีเครือข่ายความร่วมมือที่กว้างขวาง คือ เครือข่ายสลัม 4 ภาค และเพื่อนบ้านที่อยู่ชุมชนใกล้เคียง เช่น ชุมชนโคกกลอย ชุมชนบ่อดานได้เข้ามาช่วยเหลือร่วมสร้างบ้านให้กับชาวบ้านที่โดนผลกระทบ จนสามารถสร้างบ้านใหม่ได้เกือบทั้งหมด โดยสามารถสร้างได้ประมาณ 30 หลังภายใน 1 เดือน (พ.ศ. 2548) (สำนักข่าวประชาธรรม, 2548 อ้างจาก http://www.thaico.net/ b_pnews/48020800.htm) จึงทำให้ชุมชนบ้านในไร่เป็นชุมชนที่สามารถฟื้นฟูในเรื่องที่อยู่อาศัยได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับชุมชนเป็นแหล่งที่ยังมีทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าชายเลน ป่าชายหาดอุดมสมบูรณ์ ทำให้มีองค์กร/หน่วยงานของภาครัฐและองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น Modern 9 TV มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย องค์กรยูนิเซฟ เป็นต้น ได้เห็นความร่วมมือของชุมชนที่ต้องการฟื้นฟูให้ชุมชนกลับสู่สภาพปกติโดยเร็ว จึงเข้ามาร่วมฟื้นฟูด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการช่วยเหลือด้านอื่น เช่น ด้านสุขภาพ ด้านอาชีพ ด้านที่อยู่อาศัยทั้งบ้านพักชั่วคราว และบ้านพักถาวร ครอบคลุมมิติของการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนทั้งในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม สู่การเป็นชุมชนน่าอยู่ ผู้คนน่ารักต่อไป (สัมภาษณ์ เชษฐ์ ทรายทอง, 2550)

4. การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในชุมชนบ้านในไร่

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในกระแสการพัฒนาของสังคมโลกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เริ่มตั้งแต่องค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ผลจากการประชุมได้ข้อสรุปที่สำคัญ คือ "ความเจริญทางเศรษฐกิจไม่อาจดำรงอยู่อย่างยั่งยืนยาวนานได้ ถ้าไม่คำนึงถึงเงื่อนไขทางนิเวศและปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งถูกกระทบกระเทือนจากการเติบโตทางเศรษฐกิจและหนทางเดียวที่จะนำไปสู่อนาคตที่ปลอดภัยและมั่นคง คือการดำเนินการในเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่สมดุล โดยการใช้ทรัพยากรของโลกอย่างมีเหตุผล เพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ ปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิตเพื่อคนทั้งมวลจัดการและคุ้มครองระบบนิเวศให้ได้ผลดีมากยิ่งขึ้น" เมื่อหลายๆประเทศเห็นความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนมากขึ้น องค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UNCED) หรือการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อ ปี พ.ศ. 2535 ผลจากการประชุมมีผู้แทน 178 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยจึงได้ร่วมลงนามรับรองแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ซึ่งถือเป็นแผนแม่บทของโลกที่ประเทศสมาชิกต้องตระหนักถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและเห็นความสำคัญที่จะต้องร่วมกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นในโลก โดยกำหนดกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และกระตุ้นให้รัฐบาลประเทศต่างๆ สร้างกลยุทธ์โดยมุ่งเน้น การพัฒนาเศรษฐกิจที่รับผิดชอบต่อสังคมในขณะเดียวกันก็ให้การคุ้มครองฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ของคนในรุ่นต่อไป ทั้งนี้ ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มต่างๆ ในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกันต่อไปได้

ประเทศไทยได้นำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในกระแสโลก มาปรับใช้ในกระบวนการวางแผนพัฒนาประเทศด้วยเช่นกัน โดยเริ่มใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) เป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดที่มุ่งเน้น "คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา" โดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเปลี่ยนวิธีการพัฒนาเป็นองค์รวม พร้อมทั้งมีกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ซึ่งได้ใช้เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยได้อัญเชิญ หลัก "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" ตามพระราชดำรัสของพระบาทสำเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยแต่ละมิติ

จะต้องเกื้อกูลและไม่เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน รวมถึงการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ ที่ควรจะได้อย่างสมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยยังคงอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และฉบับที่ 9 และให้ความสำคัญต่อการรวมพลังสังคมจากทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนของแผนฯ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2550)

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดการพัฒนาแบบใหม่ที่ได้รับความสนใจอย่างมากซึ่งปัจจุบันได้มีนักวิชาการให้ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนมากมาย อาทิ

กองทุนเพื่อกิจกรรมประชากรแห่งสหประชาชาติ (United Nation Fund for Population Activities – UNFPA, 1992) ได้รวบรวมคำอธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการตามความจำเป็นในปัจจุบัน โดยสามารถรองรับความต้องการ และความจำเป็นที่เกิดแก่คนรุ่นหลัง ๆ ด้วย ทั้งนี้มาตรการครองชีพที่เลยขีดความจำเป็นพื้นฐานต่ำสุดจะยั่งยืนต่อเมื่อมาตรฐานการบริโภคในทุกหนทุกแห่งคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว (long-term sustainability)

2. การพัฒนาที่ยั่งยืน ครอบคลุมมาตรการรักษามรดกทางทรัพยากรที่จะตกกับคนรุ่นหลัง โดยอย่างน้อยให้ได้มากพอ ๆ กับคนรุ่นปัจจุบันได้รับมา

3. การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่กระจายประโยชน์ของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนเป็นการพัฒนาที่ปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับโลก โดยรวมเพื่อคนรุ่นหลัง และเป็นการพัฒนาที่ทำให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างแท้จริง

ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ดีขึ้นภายในระบบนิเวศวิทยาที่สามารถจะรองรับการดำเนินชีวิตต่อไปได้ ในลักษณะเศรษฐกิจแบบยั่งยืนคงต้องเป็นเศรษฐกิจที่ธำรงรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของตนไว้ได้ โดยเศรษฐกิจแบบนี้ยังคงสามารถพัฒนาควบคู่ไปกับการรักษาแหล่งทรัพยากรได้ต่อไปด้วยการปรับตัว และโดยอาศัยการยกระดับความรู้ ปรับปรุงองค์กรตลอดจนปรับประสิทธิภาพทางเทคนิคและเชาว์ปัญญา

ความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาประเทศไทยในอดีตให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยเชื่อว่าหากเศรษฐกิจมีการขยายตัวสูง ระดับรายได้ของคนในประเทศจะเพิ่มมากขึ้น และมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนก็จะสูงตามไปด้วย ทั้งนี้การขยายตัวทางเศรษฐกิจในเชิงปริมาณดังกล่าว เกิดจากการขยายตัวทางการผลิตอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ ที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ ดิน น้ำ ป่า ทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งแร่ธาตุต่างๆ เป็นปัจจัยหลักโดยปราศจากการวางแผนการใช้ประโยชน์อย่างรอบคอบและป้องกันความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการสะสมของปัญหาความเสื่อมโทรมและร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติตามระดับของการผลิตโดยรวมที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมอันเกิดจากการแย่งชิงทรัพยากร และเชื่อมโยงไปถึงความไม่เท่าเทียมกันในการครอบครองทรัพยากรระหว่างคนในสังคม โดยพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสร้างปัญหามลพิษของคนในสังคม ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตขาดการความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทั้งทางธรรมชาติ ศิลปกรรม และวัฒนธรรม ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทั้งในปัจจุบันและรุ่นต่อๆไปในอนาคต และเป็นสาเหตุของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน จากกติกาการค้าโลกทำให้การพัฒนาประเทศมีต้นทุนสูงขึ้นและเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันของประเทศ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงการดำเนินงานและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อประชาชนมีวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูล และมีการพัฒนาเศรษฐกิจที่สามารถรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันของตลาดโลกได้ โดยเป้าหมายของการพัฒนา คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อสร้างความสมดุลของการพัฒนาใน 3 มิติ ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าประสงค์ของการพัฒนา 4 ประการ ดังนี้

มิติเศรษฐกิจ หมายถึง การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ มีเสถียรภาพ เป็นการเติบโตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและยั่งยืนได้ในระยะยาว และมีการกระจายความมั่นคงอย่างทั่วถึงอำนวยประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่

มิติสังคม หมายถึง การพัฒนาที่มุ่งให้คนและสังคมไทยมีคุณภาพ สามารถปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีจิตสำนึก พฤติกรรม และวิถีชีวิตที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต มีการนำทุนทางสังคมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยอยู่

ภายใต้ระบบการบริหารจัดการที่ดี ที่มุ่งให้คนและสังคมไทยเข้มแข็ง อยู่ดีมีสุข และพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

มิติสิ่งแวดล้อม หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ตลอดจนการคงไว้ซึ่งคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและสงวนรักษาไว้ให้คนรุ่นอนาคต รวมทั้งการกระจายโอกาสและการมีส่วนร่วมในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการติดตามและวัดผลกระทบการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยได้นำมาปรับใช้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 และ 9 และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 10 ก็ยังไม่ได้ปรับเปลี่ยน ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัดในมิติเศรษฐกิจ 9 ตัวชี้วัด มิติทางสังคม 7 ตัวชี้วัด และมิติสิ่งแวดล้อม 8 ตัวชี้วัด มีรายละเอียดดังนี้ (วีณา เตชะพนาดร, 2548)

ตาราง 1 ดัชนีตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน

มิติเศรษฐกิจ	มิติสังคม	มิติสิ่งแวดล้อม
การพัฒนาอย่างมีคุณภาพ 1.ประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม 2.การใช้พลังงานต่อGDP 3.การใช้พลังงานหมุนเวียน 4.อัตรา Recycle ขยะชุมชนทั่วประเทศ	**การพัฒนาศักยภาพและการปรับตัวบนสังคมฐานความรู้** 1.จำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษาของประชาชน 2.ผลคะแนนการทดสอบ 4 วิชาหลัก 3.การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP	**การสงวนรักษา** 1.สัดส่วนพื้นที่ป่าต่อพื้นที่ประเทศ 2.สัดส่วนพื้นที่ป่าชายเลน 3.ปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่จับได้ต่อชั่วโมง 4.ปริมาณน้ำใต้ดินที่ใช้ต่อปริมาณที่สามารถใช้งานได้
การพัฒนาอย่างมีเสถียรภาพ 5.อัตราการว่างงาน พอใช้ต่อแหล่น้ำทั้งหมด 6.สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP	**การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำรงชีวิต** 4.อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด 5.สุขภาพของประชาชน	**การมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี** 5.สัดส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพอย่างต่ำอยู่ในเกณฑ์ 6.คุณภาพอากาศในเมืองหลัก

ตาราง 1 (ต่อ)

มิติเศรษฐกิจ	มิติสังคม	มิติสิ่งแวดล้อม
7.ดุลบัญชีเดินสะพัดต่อGDP	6.สัดส่วนคดีอาชญากรรมและคดียาเสพติดต่อประชากร	ที่เกินค่ามาตรฐาน 7. ปริมาณของเสียที่ได้รับการบำบัดอย่างถูกต้อง 8. ปริมาณการใช้สารเคมีทางการเกษตร
การกระจายความมั่งคั่ง 8.สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ 9.สัดส่วนคนยากจนด้านรายได้	**การสร้างความเสมอภาคและการมีส่วนร่วม** 7. ดัชนีการรับรู้เรื่องคอร์รัปชั่น	

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, โครงการพัฒนาดัชนีวัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยระยะที่สอง ศึกษาโดยสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2548

จากดัชนีตัวชี้วัดดังกล่าวจะเห็นผลได้ชัดเจนต้องอาศัยการศึกษาวิจัยเจาะลึกลงสู่ระดับชุมชน พัฒนาตั้งแต่ระดับรากหญ้า เพื่อให้เห็นมิติต่างๆได้ครอบคลุม มีการพัฒนาทั้งสามมิติแบบบูรณาการร่วมกัน เริ่มจากชุมชนเป็นต้นแบบ สู่สังคม และประเทศชาติที่ยั่งยืน

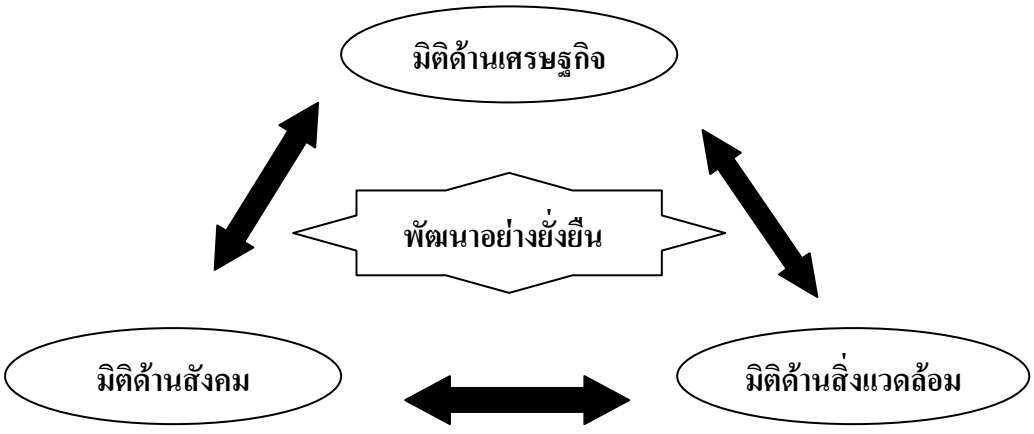

ภาพประกอบ 2 การเชื่อมโยงมิติสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

หลักการหรือความคิดของชุมชนยั่งยืน คือการยกระดับคุณภาพชีวิตและปกป้องรักษาที่อยู่อาศัยไว้ เพื่อลูกหลาน ภารกิจที่ท้าทายคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน โดยชุมชนต้องมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนนั้นผู้คนในสังคมต้องสามารถแบ่งเบาทุกข์สุขและภาระต่างๆ ร่วมกันได้ด้วยจิตสำนึก และดำเนินกิจกรรมตามวิถีทางประชาธิปไตย ให้สิทธิเสมอภาคแก่ทุกคน

ธรรมชาติและคุณภาพของชุมชนถูกกำหนดโดยทางเลือกของคนผ่านยุคสมัย ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงพื้นฐาน 3 ประการ ที่ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งและความเจริญแก่ชุมชนในระยะยาว ได้แก่ เศรษฐกิจ นิเวศวิทยา และความเสมอภาค (Economy, Ecology and Equity) หรือที่เรียกว่า 3 E's เศรษฐกิจ คือ การบริหารการใช้ทรัพยากรให้เพียงพอกับความต้องการของครัวเรือนและชุมชน นิเวศวิทยา คือ แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสภาพแวดล้อม และความเสมอภาค คือ ความเท่าเทียมกันของความสัมพันธ์ระหว่างคน กลุ่มคน และยุคสมัยของคน เพื่อให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี การเปลี่ยนแปลงของ 3 E's เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน คือกระบวนการและความสามารถในการตัดสินใจที่คำนึงถึงเศรษฐกิจในระยะยาว นิเวศวิทยา และความเสมอภาคของทุกชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความยั่งยืนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความมั่งคั่งในระยะยาว (J. Hibberd and D. Harker อ้างถึงใน วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 2547) ซึ่งการพัฒนาชุมชนบ้านในไร่ต้องคำนึงถึงผลในระยะยาวนั้นคือการสร้างความสามัคคี ความเท่าเทียมกันและความเสมอภาค ลดความขัดแย้งกันในชุมชน และคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน มีใช้สู่ลูกหลานได้

ขั้นตอนของการพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน

แนวทางการดำเนินงานเพื่อให้ชุมชนพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน ประกอบด้วย

- จัดตั้งกลุ่มปฏิบัติการเพื่อเปิดโอกาสให้คนเข้ามามีส่วนร่วมโดยยึดหลักการทำงานด้วยความสมัครใจ เข้าใจระบบ และตัดสินใจตามเป้าหมายที่ต้องการในอนาคต
- ประสานให้คนร่วมแสดงวิสัยทัศน์อนาคต เพื่อกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ร่วม และพัฒนาทรัพยากรให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์นั้นๆ
- สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ในการบริหารการเปลี่ยนแปลง
- สร้างเครือข่ายชุมชน การตัดสินใจของชุมชนอาจส่งผลกระทบโดยรวม เช่น คุณภาพอากาศ คุณภาพน้ำ พื้นที่ป่า และปัญหาสาธารณสุข ดังนั้นความร่วมมือระหว่างชุมชน การ

สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม เพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืน

- พัฒนาแผนปฏิบัติการ เพื่อแสดงขั้นตอนที่จะนำไปสู่สิ่งที่ประชาชนต้องการ โดยเริ่มจากการวางแผนการดำเนินงาน การพิจารณากิจกรรมที่ส่งผลต่อคุณค่าร่วม หลักการ และวิสัยทัศน์ร่วมของชุมชน โดยพัฒนาหรือจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม เพื่อให้ชุมชนมีความยั่งยืน ขั้นตอนเริ่มแรกจะต้องสร้างความตระหนัก การทำงานร่วมกัน การยอมรับและการแก้ไขความขัดแย้ง เพื่อให้เกิดความเป็นเอกฉันท์ การเรียนรู้ที่จะนำไปสู่แผนปฏิบัติการของชุมชน
- ประเมินความก้าวหน้าหรือความสำเร็จของการพัฒนา โดยพิจารณาจากคุณค่าของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งที่เป็นตัวเงินและอัตราการจ้างงาน รวมถึงการพิจารณาคุณภาพชีวิตของคนในระยะยาว ที่จะนำไปสู่การจัดทำแผนจัดสรรทรัพยากรของชุมชน
- จัดสรรการใช้ทรัพยากร การพัฒนาชุมชนให้มีความยั่งยืนจะต้องมีการตรวจสอบการจัดสรรทรัพยากรภาครัฐและเอกชนให้เหมาะสม เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติเพื่อความยั่งยืน
- การมีส่วนร่วมของประชาชน สนับสนุนการตัดสินใจที่มาจากคนส่วนใหญ่ ที่ผ่านการยอมรับความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้คนใหม่ได้มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้แนวคิด ทักษะ และผู้นำสู่ความยั่งยืนของท้องถิ่น
- กระตุ้นให้คนมีความคิดสร้างสรรค์ และแปลงความคิดไปสู่การปฏิบัติ
- ฉลองความสำเร็จ เนื่องจากการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนจะต้องอาศัยความทุ่มเทและการทำงานที่หนัก ที่เห็นผลสำเร็จในระยะยาว ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับผู้ที่ทำงาน โดยการประกาศความสำเร็จและความก้าวหน้าของผลการดำเนินงาน

ในระบบของการทำงานของชุมชนบ้านในไร่ ยังไม่มีรูปแบบของการตั้งกลุ่มปฏิบัติการโดยตรง แต่จะเป็นการรวมตัวกันอยู่เสมอจากการประกอบพิธีทางศาสนาอิสลามในมัสยิด โดยโต๊ะอิหม่ามซึ่งชาวไทยพุทธในชุมชนก็สามารถเข้าไปร่วมกิจกรรมนั้นได้ เปิดโอกาสให้คนเข้ามามีส่วนร่วมโดยยึดหลักการทำงานด้วยความสมัครใจ มีวิสัยทัศน์ มีพันธกิจ และแผนชุมชน (ภาคผนวก ค) เน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายนอก แต่จุดบอร์ดของชุมชน คือ การขาดการมีส่วนร่วมในการประชุม ยังมีน้อย การทำงานจะเป็นลักษณะของการเชื่อฟังผู้นำหมู่บ้าน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น จึงขาดการพัฒนาความคิดในสิ่งใหม่ๆ ที่จะกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความคิดสร้างสรรค์ และแปลงความคิดไปสู่การปฏิบัติ (สัมภาษณ์ โต๊ะอิหม่ามมัสยิดบ้านในไร่, 2550)

แนวคิดชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน

การพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ เป็นนโยบายสำคัญและเป็นวาระแห่งชาติในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ซึ่งได้นำกลับมาปรับใช้ในแผนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ซึ่งในสังคมไทยได้มีหลายหน่วยงานได้ร่วมกันแปลงนโยบายเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่สู่การปฏิบัติ ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีกรอบการดำเนินงานที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับภารกิจของหน่วยงาน โดยมีเป้าหมายเดียวกัน คือ มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ภายใต้แนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นด้านการสร้างสภาวะแวดล้อมที่น่าอยู่ยกระดับคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการบริหารจัดการเมืองและชุมชนอย่างมีส่วนร่วมให้กระจายครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิถีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็ง จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกาพัฒนาชุมชน โดยที่ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจะช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นองค์รวม มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนด้วยทุนทางทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน มีการผลิตเพื่อเลี้ยงตนเองอย่างเพียงพอ พึ่งตนเองได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชนบนพื้นฐานการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีการอนุรักษ์ พัฒนาและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสมยั่งยืนนำไปสู่สภาวะดินดำ น้ำชุ่ม ป่าไม้ พืชพรรณ สัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ และสิ่งแวดล้อมน่าอยู่

องค์ประกอบและเป้าหมายการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่

ภายใต้กรอบแนวคิดและหลักการพื้นฐานดังกล่าว สามารถสรุปภาพรวมองค์ประกอบของเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ที่เชื่อมโยงกันในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม โดยมีชุมชนเข้มแข็งเป็นรากฐานในการพัฒนา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ อันได้แก่

1) ความน่าอยู่ จะมีความหมายครอบคลุมทั้งด้านการมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพดี สังคมเข้มแข็ง มีความสงบ สะดวก สะอาด ปลอดภัย มีระเบียบวินัย มีเอกลักษณ์วัฒนธรรม จิตวิญญาณของเมืองและชุมชน คนมีคุณภาพชีวิตดี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ดีมีความสุข

2) การมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ช่วยเกื้อกูลให้ชุมชนเข้มแข็ง มีการสืบทอดรักษาและปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาต่อยอดให้เกิดเทคโนโลยีที่เหมาะสม นำมาใช้ประโยชน์กับการผลิตและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การมีเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง สมดุล มีภูมิคุ้มกัน สามารถเพิ่มรายได้และการมีงานทำด้วยการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ เชื่อมโยงสู่ตลาดภายในและนอกประเทศ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และพัฒนาให้เกิดความเชื่อมโยงชนบทและเมือง

4) การมีระบบบริหารจัดการที่ดี โดยจะมุ่งเน้นไปที่การบริหารจัดการพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม ติดตาม ตรวจสอบได้ ให้มีคนดี ระบบดี

ภาพประกอบ 3 องค์ประกอบของเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ที่เชื่อมโยงกันในทุกมิติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548)

และสิ่งสำคัญของการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนน่าอยู่ นั้นก็คือ การสำรวจความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน เพื่อให้พบปัญหา และเห็นข้อมูลจากฐานรากในระดับครอบครัว จะนำมาสู่การวางแผนชุมชนให้เดินไปถูกทางและยั่งยืนได้ จะเห็นว่าจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (ปี พ.ศ. 2550-2554) มีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาและวิเคราะห์ ปัญหาและความต้องการ ความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนเป็นส่วนสำคัญ ให้เห็นคุณภาพชีวิตของชุมชน ตัวชี้วัดข้อมูล จปฐ.นั้นใช้

เป็นเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นเครื่องมือของกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนว่า บรรลุตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานแล้วหรือไม่ และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยผ่านกระบวนการ จปฐ. นับตั้งแต่การกำหนดปัญหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ตลอดจนค้นหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหา โดยใช้ข้อมูล จปฐ. ที่มีอยู่ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา สำหรับชุมชนบ้านในไร่ได้มีการดำเนินการสำรวจเป็นประจำทุกปี ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบความสอดคล้องของข้อมูลความจำเป็นกับผลจากแบบสอบถามหลังเกิดเหตุการณ์ไว้ ในบทที่ 4 เพื่อดูข้อแตกต่างกันของการเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ในปี 2551 ที่ผ่านมา (ภาคผนวก ค)

ภาพประกอบ 4 ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี พ.ศ. 2550-2554 (กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2551)

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชิดชัย ไชยรัตน์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิต ระดับความพึงพอใจในชีวิต และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท ตามปัจจัยที่เป็นตัวชี้วัดถึงคุณภาพชีวิต 3 ด้าน ประกอบด้วยด้านสุขภาพกาย,สุขภาพจิต และความมั่นคงในครอบครัวหรือชีวิตสมรส และปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ได้แก่ รายได้, ระดับการศึกษา, ความเชื่อทางศาสนา, ทรัพย์สิน, ภาวะผู้นำ , องค์การทางสังคมและการติดต่อ กับชุมชนภายนอก โดยสุ่ม ตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive) จาก 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนาหนำ บ้านโพนธาตุ และบ้านห้วยสูน อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยสุ่มตัวอย่างครอบครัวละ 1 คน จำนวน 200 ครอบครัว และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เรื่องนี้โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติวิเคราะห์ คือ ค่า chi-square ในการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาพบว่า ระดับความพึงพอใจในชีวิตของประชากรทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสุขภาพกาย, ด้านสุขภาพจิต และระดับความมั่นคงในครอบครัวและชีวิตสมรส ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงส่วนปัจจัยที่ทำให้คุณภาพชีวิตของประชากรในชนบทดีขึ้น ประกอบด้วย รายได้และความเชื่อทางศาสนา ส่วนปัจจัยอื่นแม้จะมีส่วนในการทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นบ้าง แต่ความสามารถในการอธิบายสำหรับในการศึกษาครั้งนี้ยังน้อย ซึ่งต้องมีการศึกษาและปรับปรุงต่อไป ดังนั้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบทควรจะเน้นหนักหรือให้ความสำคัญกับรายได้, ความเชื่อทางศาสนา และปัจจัยทางสังคม โดยหารูปแบบในการพัฒนาตามแนวทางนี้

กุหลาบ รัตนสัจธรรม และคณะ (2535) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในวิธีดำเนินงานวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานในระดับ หมู่บ้าน” ซึ่งเป็นการศึกษารูปแบบการดำเนินงานวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตในหมู่บ้านทดลอง รูปแบบนั้นและทำการประเมินผลรูปแบบที่ใช้ในการวิจัย ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการดำเนินงานวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ส่งผลให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนช่วงการทดลองรูปแบบใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประชาชนในหมู่บ้านทดลองสามารถสำรวจข้อมูล จปฐ.1 ได้ด้วยตนเอง ไม่มีปัญหาในการสำรวจ และการสำรวจ จปฐ.1 เป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านและชาวบ้านโดยตรง

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2548) ศึกษาโครงการจัดทำแผนฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชุมชนและการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่พิบัติภัยสึนามิ เพื่อศึกษาถึงผลกระทบ

ของธรณีพิบัติที่มีต่อพื้นที่และชุมชนในพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามันทั้ง 6 จังหวัด ในด้านธรรมชาติ เศรษฐกิจ และสังคม ประเมินความต้องการของประชาชนในชุมชนที่ประสบธรณีพิบัติและโครงการความช่วยเหลือที่เกิดขึ้น (Need and Resource Assessment) โดยภาครัฐและเอกชน สำรวจสิ่งแวดล้อมของชุมชนและองค์ประกอบสิ่งแวดล้อมของการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นในการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์ธรณีพิบัติและเสนอแนะแผนฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชุมชนและแนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่พิบัติภัยเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ผลการศึกษาพบว่า การประเมินความสูญเสีย ความต้องการและการช่วยเหลือ อยู่ในระดับปานกลางและน้อย และได้จัดทำแผนฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชุมชนเป็นแผนบูรณการของการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชุมชนและการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางสังคมให้เกิดความสมดุล โดยพิจารณาจากความต้องการของชุมชนและการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติอย่างยั่งยืน การกำหนดแผนฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชุมชนที่มีประสิทธิภาพจึงได้นำหลักการในเรื่อง การกำหนดกลุ่ม “ชุมชนละแวกบ้าน” มาใช้ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนร่วมกันบำรุงรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมทั้งบ้านและละแวกบ้านของตน โดยแผนฟื้นฟูประกอบไปด้วยแผนหลักและแผนปฏิบัติการ

อรพรรณ ขุนทอง (2548) ศึกษายุทธศาสตร์การบริหารจัดการฟื้นฟูด้านอาชีพภายหลังประสบภัยพิบัติจากคลื่นยักษ์สึนามิ : กรณีศึกษาหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่า ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการฟื้นฟูชุมชนด้านอาชีพของคนในชุมชนนี้ประกอบด้วย 4 ประการ คือ ยุทธศาสตร์การเข้าถึงวิถีชีวิตชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม คือ ร่วมประชุมวางแผนแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และคนในชุมชน ร่วมสำรวจข้อมูลความเสียหายของผู้ประสบภัย ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้แก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยการประสานภาคีที่เกี่ยวข้องมาอบรมให้ความรู้อาชีพเสริมแก่คนในชุมชน ยุทธศาสตร์การเข้าถึงประชาชน ร่วมกินร่วมอยู่ร่วมแก้ไขปัญหากับคนในชุมชน ตั้งแต่เริ่มเกิดเหตุการณ์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ประสบภัยอย่างต่อเนื่อง และยุทธศาสตร์สุดท้าย คือการประสานงาน เพื่อลดปัญหาความซ้ำซ้อนในการทำงานโดยประสานภาคีที่เกี่ยวข้องผนึกกำลังแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ธีรฤทธิ์ นิธิศักดิ์ดำรง (2548) ศึกษายุทธศาสตร์การบริหารจัดการกับการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนในพื้นที่หาดป่าตอง : กรณีโรงเรียนที่ได้รับผลกระทบจากคลื่นสึนามิ ผลการศึกษาพบว่า ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการกับการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนที่ได้รับผลกระทบจากคลื่นสึนามิ คือ ยุทธศาสตร์รวมพลังสร้างสรรค์ร่วมกันพัฒนา คือการอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีโรงเรียนอยู่ในพื้นที่เข้ามาช่วยเหลือ รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่มีความผูกพันกับพื้นที่เข้ามาฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ยุทธศาสตร์การอาศัยเครือข่าย อาศัยพลังของบุคลากรใน

โรงเรียนที่มีความผูกพันและหวงแหนสถาบัน ประกอบเพื่อนๆครูโรงเรียนอื่นที่ประสบชะตาเดียวกันช่วยเหลือกันในการติดต่อขอความช่วยเหลือทั้งจากหน่วยงานภายในและภายนอกพื้นที่ เพื่อให้ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้คืนสู่สภาพเดิมโดยเร็ว ยุทธศาสตร์การประสาน เกิดจากการที่ผู้บริหาร คณะครูและกรรมการสถานศึกษาติดต่อกับองค์กรที่เกี่ยวข้องซึ่งส่วนใหญ่เป็นองค์กรต่างชาติที่เข้ามาช่วยเหลือ ใช้ทักษะด้านภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้ดีจนได้รับการตอบรับที่ดีในการช่วยเหลือ ทั้งร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา และสนับสนุนงบประมาณ จนสามารถฟื้นฟูได้อย่างต่อเนื่อง ยุทธศาสตร์สุดท้าย คือ การป้องกันผลกระทบจากภัยพิบัติโดยใช้นิเวศวิทยา อาศัยผู้บริหารโรงเรียนร่วมมือกับแกนนำชุมชน นำหลักการจัดการระบบนิเวศวิทยาชายฝั่งมาใช้ในการป้องกันและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของโรงเรียน โดยใช้หลักการป้องกันทางวิศวกรรมการก่อสร้างหรือการจัดการพื้นที่ชายฝั่งเพื่อลดแรงปะทะจากคลื่นสึนามิ

ซูวารี มอซู (2550) ศึกษารูปแบบของระบบติดตามความอุดมสมบูรณ์ป่าชายเลนอย่างมีส่วนร่วมหลังธรณีพิบัติภัยสึนามิ ของชุมชนเกาะคอเขา จังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่าสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิมีสภาพเสื่อมโทรมลง ทั้งในด้านพื้นที่ป่า และความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ อันเนื่องจากการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนมากขึ้น เพราะการลดลงของป่าชายเลน ทำให้ทรัพยากรต่างๆ เช่น ปริมาณสัตว์น้ำ พืชพรรณธรรมชาติลดลงด้วย การคัดเลือกตัวชี้วัดที่จำเป็นต่อการฟื้นฟูป่าชายเลนในชุมชนดังกล่าว ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1. ด้านกายภาพ ใช้ตัวชี้วัดขนาดของพื้นที่ป่าชายเลน 2. ด้านชีวภาพ ใช้ตัวชี้วัดความหนาแน่นของพันธ์ไม้ 3. ด้านเศรษฐกิจ ใช้ตัวชี้วัดประมาณสัตว์น้ำที่จับได้ 4. ด้านสังคม ตัวชี้วัดที่จะนำมาใช้มีบทบาทและความเหมาะสมในการติดตามความอุดมสมบูรณ์ป่าชายเลนในพื้นที่น้อย และ 5. ด้านการจัดการป่าชายเลน ใช้ตัวชี้วัดกิจกรรมเสริมความรู้

จิราภรณ์ เสริฐศรี และคณะ (2551) ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่า กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติภูเรือ ผลการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนพื้นที่บริเวณรอบๆอุทยาน ยังคงมีน้อยเพราะประชาชนส่วนใหญ่มีที่ทำกินติดกับอุทยานทำให้การป้องกันไฟป่ายังไม่ได้ผลเท่าที่ควร ขาดการกระตุ้นจากแกนนำชุมชน ประกอบกับพื้นที่อุทยานมีกว้าง มีความหลากหลายของชุมชน เกิดปัญหาด้านการเชื่อมโยงข้อมูล และการประสานงานในการแก้ไขปัญหาจากแกนนำชุมชนและองค์กรชุมชน ซึ่งผู้วิจัยดังกล่าวได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเน้นการสร้างเครือข่ายแบบพีรามิด ที่อาศัยการแก้ไขปัญหาจากการเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และการสั่งการผ่านนโยบายของรัฐ องค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สู่แกนนำชุมชน และประชาชนในชุมชน

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และเชิงคุณภาพ (qualitative research) สำหรับการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลผลกระทบหลังจากเกิดพิบัติภัยสึนามิ การฟื้นฟูชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ในด้านต่างๆ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ โดยการจัดทำแบบสอบถาม (questionnaire) ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารูปแบบและแนวทางการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิของชุมชนบ้านในไร่ ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการตรวจเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure questionnaire) และการจัดประชุมกลุ่ม (Focus group) แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์หาข้อสรุปของรูปแบบการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา รายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินการวิจัย มีดังต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การกำหนดพื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง
3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
4. ขั้นตอนการดำเนินการเก็บข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากหอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร และห้องสมุดของคณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ทั้งหนังสือ เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยต่างๆ จากหนังสือวิชาการ และวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ทางเวบไซต์ โดยมุ่งเน้นในประเด็นที่สำคัญของหัวข้อวิทยานิพนธ์ ได้แก่ ประเด็นด้านงานวิจัยรูปแบบหรือแนวทางของการพัฒนาชุมชน การฟื้นฟูและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาคุณภาพชีวิต ข้อมูลผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากเหตุการณ์สึนามิ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของพื้นที่ชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา จากองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งองค์กรภาครัฐ

ได้แก่ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 15 องค์การบริหารส่วนตำบลนาเตย และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ และภาคเอกชน ได้แก่ มูลนิธิสุภนิมิตแห่งประเทศไทย มูลนิธิที่อยู่อาศัยเพื่อมนุษยชาติแห่งประเทศไทย และ องค์กร World Concern.

2. การกำหนดพื้นที่ศึกษาและประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

2.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษา รูปแบบการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนบ้านในไร่ ซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม เป็นชุมชนขนาดเล็ก บ้านเรือนอยู่บริเวณชายฝั่ง ทำให้การรวมกลุ่มกันได้ง่าย และทั่วถึง โดยมีมัสยิดบ้านในไร่เป็นที่รวมกลุ่มกันของประชาชน และที่สำคัญเนื่องจากเป็นชุมชนที่มีการฟื้นฟูในด้านความเป็นอยู่ของประชาชน และด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็วหลังจากเหตุการณ์สึนามิเมื่อ วันที่ 27 ธันวาคม 2547 ทำให้เป็นประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงรูปแบบการฟื้นฟูของชุมชนหลังเหตุการณ์สึนามิ

2.2 ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ประชากรที่ศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม

1) ผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน คือ ประชากรในครัวเรือน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยสมาชิกทั้งหมดของประชากรเป็นอิสระซึ่งกันและกัน แล้วสุ่มหน่วยของการสุ่ม (Sampling unit) จนกว่าจะได้จำนวนตามที่ต้องการ โดยแต่ครั้งที่สุ่มสมาชิกแต่ละหน่วยของประชากรมีโอกาสถูกเลือกเท่าเทียมกัน สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีที่ทำให้โอกาสในการของสมาชิกแต่ละหน่วยในการถูกเลือกมีค่าเท่ากัน สุ่มเพื่อสัมภาษณ์คนในครัวเรือนซึ่งเป็นผู้นำครอบครัว โดยทำการจับฉลากครัวเรือน ให้ได้จำนวน 100 คน เพื่อนำไปเก็บข้อมูลข้อมูลทั่วไป ข้อมูลผลกระทบหลังจากเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ และข้อมูลการสำรวจการฟื้นฟูชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ โดยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บ และสัมภาษณ์ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนันตำบลนาเตย ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการชุมชนบ้านในไร่ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ บุคคลที่คนในชุมชนเคารพนับถือ ตัวแทนกลุ่มหรือชมรมที่จัดตั้งขึ้นในชุมชน และบุคคลในชุมชนที่เข้าร่วมทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเก็บข้อมูลภาพรวมในส่วนที่ได้จากแบบสอบถาม เพื่อนำมาเปรียบเทียบความเห็น ข้อเท็จจริง หรือข้อขัดแย้งของข้อมูลโดยอาศัยการสัมภาษณ์จากแกนนำในชุมชน

2) กลุ่มองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรภาครัฐ คือ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 15 สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพังงา องค์การบริหาร

ส่วนตำบลนาเตย และองค์กรภาคเอกชนที่ทำงานในพื้นที่นี้ทั้งหมด ได้แก่ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย มูลนิธิที่อยู่อาศัยเพื่อมนุษยชาติ (ประเทศไทย) และองค์กร World Concern โดยกลุ่มองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลในด้านของการเข้าไปจัดการในพื้นที่ชุมชนบ้านในไร่ ความคิดเห็นขององค์กร/หน่วยงาน ต่อการจัดการของชุมชนทั้งในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน บทบาทของชุมชนในการฟื้นฟู การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน เป็นต้น รวมทั้งผู้วิจัยได้ขอข้อมูลต่างๆจากองค์กร/หน่วยงาน ที่เป็นเอกสารขององค์กรและข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลเพิ่มเติมในการวิเคราะห์และอ้างอิง

3. การสร้างเครื่องมือการวิจัย

1. การสังเกตการณ์ (observation) เนื่องจากในช่วงหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ผู้วิจัยได้เป็นตัวแทนขององค์กรมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ซึ่งพื้นที่ศึกษาดังกล่าวเป็นพื้นที่หนึ่งที่ผู้วิจัยได้เข้าไปช่วยเหลือและสัมผัสกับวิถีชีวิต ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทำให้เห็นการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน และสภาพของชุมชน ทั้งในเชิงประเด็นปัญหา และกระบวนการแก้ไขจากแกนนำชุมชน และองค์กรอื่นๆที่เข้ามาช่วยเหลือ จึงถือว่าผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือการวิจัย ด้วยเหตุผลที่ผู้วิจัยได้ร่วมดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือในพื้นที่อำเภอท้ายเหมืองในช่วงหลังเกิดเหตุการณ์สึนามิ ทำให้ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมสังเกตการณ์ โดยผู้วิจัยได้สังเกตการณ์ในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน เช่น การประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้เครื่องมือนี้มีส่วนช่วยให้ผู้วิจัยเห็นการเคลื่อนไหวของชุมชนได้ชัดเจนขึ้น และสามารถรวบรวมรายละเอียดและประเด็นต่างๆของชุมชนเพื่อนำมาสร้างเครื่องมืออื่นๆในการวิจัยต่อไปได้

2. แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม โดยแบ่งออก 3 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูล เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ศาสนา รายได้ และจำนวนสมาชิกในครอบครัว

2. ผลกระทบหลังจากเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ข้อมูลความเสียหายของแต่ละครอบครัว ทั้งในด้านร่างกายและทรัพย์สิน รวมถึงการเข้ามาช่วยเหลือขององค์กรต่างๆ

3. การฟื้นฟูชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ โดยกำหนดประเด็นต่างๆ ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการศึกษา ด้านความปลอดภัย และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการหาข้อสรุปของรูปแบบการฟื้นฟูชุมชน

3. การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยการกำหนดหัวข้อที่ต้องการศึกษาไว้กว้างๆ เป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้วิจัยแบบเป็นกันเอง ทำให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกจากการพูดคุยในรายละเอียดที่ผู้วิจัยต้องการ เช่น การดำเนินการของชุมชนในกาแก้ปัญหาหลังเหตุการณ์สึนามิ และแผนงานในอนาคตของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนบ้านในไร่ ผลดี/ผลเสียของการช่วยเหลือขององค์กรต่างๆในพื้นที่ ซึ่งมีเครื่องมืออุปกรณ์ที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ ดังนี้ สมุดบันทึกข้อมูล เทปบันทึกเสียง (ช่วยเก็บข้อมูลได้ละเอียดมากขึ้น) และกล้องบันทึกภาพ

4. การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ผู้วิจัยได้ทำการจัดประชุมกลุ่มย่อย 1 ครั้ง หลังจากได้ดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ยืนยันและชัดเจนในการนำมาสรุปและวิเคราะห์หารูปแบบของการฟื้นฟูของชุมชนบ้านในไร่ ทั้งนี้กลุ่มประชากรที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย มีครอบคลุมทุกภาค ทั้งในส่วนของภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาเตย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการในพื้นที่ ภาคเอกชน มีเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิที่อยู่อาศัยเพื่อมนุษยชาติ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย รวมทั้งประชาชนที่ได้รับลกระทบ และนิสิต นักศึกษาที่เข้ามาทำวิจัยในพื้นที่ร่วมด้วย

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อการหาความเที่ยงตรง โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เช่น รูปแบบการฟื้นฟูคุณภาพชีวิต ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นต้น และนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและแก้ไขให้มีความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาของคำถาม รวมทั้งการหาความเชื่อมั่นเพื่อทดสอบความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และได้ทดสอบเบื้องต้นกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำมาหาจุดบกพร่องและแก้ไข ให้ถูกต้องมากที่สุด

4. ขั้นตอนการดำเนินการเก็บข้อมูล

1. ศึกษาค้นคว้า หนังสือ วารสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสภาพความเป็นจริงในสังคมของพื้นที่ศึกษา เป็นการประมวลแนวคิดข้อค้นพบต่างๆจากการวิจัย การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและการทดสอบสมมติฐาน ตลอดจนกระบวนการสะท้อนความ

คิดเห็นต่างๆจากกลุ่มเป้าหมายทางสังคม ทั้งในส่วนของความต้องการของชุมชน (Need Assessment) และความช่วยเหลือที่ได้รับ (Resource Assessment)

2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยการสังเกตภาคสนาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม(Focus group) ในด้านความรู้ ทัศนคติ การมีส่วนร่วม และการปฏิบัติของกลุ่มเป้าหมาย

3. เก็บข้อมูลคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยวิเคราะห์ข้อมูลสิ่งแวดล้อมชุมชนก่อนและหลังเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิจากเอกสาร เวบไซต์ต่างๆ (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และจากความอนุเคราะห์ขององค์กรสิ่งแวดล้อมในพื้นที่)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1.การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต ซึ่งข้อมูลที่ได้มาในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ทำการเก็บรวบรวมมาจากแบบสัมภาษณ์โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างทำการวิเคราะห์เชิงพรรณา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม เพื่อหาความเข้าใจเพิ่มเติมทั้งในส่วนของข้อมูลทั่วไป ผลกระทบหลังจากเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ และการสำรวจการฟื้นฟูชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย เพื่อนำไปเป็นส่วนสนับสนุนและเปรียบเทียบข้อมูลกับมาตรฐานดัชนีชี้วัดของคุณภาพชีวิต

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดที่เก็บรวบรวมมาเสนอต่อที่ประชุมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มีกลุ่มคนที่หลากหลาย ให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง เที่ยงตรงมากที่สุด

4. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายในชุมชนตามกลุ่มอายุและเพศ เปรียบเทียบกับมาตรฐานดัชนีชี้วัดของคุณภาพชีวิต

5. สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบและแนวทางการฟื้นฟูชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่องรูปแบบการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยภาคสนาม โดยทำการทดสอบจากแบบสอบถามในพื้นที่ จากกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 100 ครัวเรือน และทำการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยใช้ลักษณะคำถามที่กำหนดหัวข้อที่ต้องการศึกษาไว้กว้างๆ เป็นคำถามแบบปลายเปิด ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลออกเป็นประเด็นต่างๆดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา
2. ผลการวิจัยจากแบบสอบถาม
    - ลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
    - ผลกระทบหลังจากเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ
    - การฟื้นฟูของชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ
3. ผลการสัมภาษณ์
4. การเปรียบเทียบผลการวิจัยกับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต
5. รูปแบบการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

1. ลักษณะทั่วไปของชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

1.1 ลักษณะภูมิประเทศ

ชุมชนบ้านในไร่ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา สถานที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้กับฝั่งทะเลอันดามัน พื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินทราย เหมาะแก่การทำประมงชายฝั่งขนาดเล็ก เช่น เลี้ยงปลาในกระชัง ส่วนฝั่งที่ติดกับพื้นดินอยู่ติดกับถนนเพชรเกษม มีพื้นที่เหมาะกับการทำสวน ทำไร่ เช่น ปลูกยางพารา

การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร เพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ ประมาณ 3,651 ไร่ และเป็นพื้นที่ป่าชายเลน 70 ไร่

1.2 ที่ตั้งอาณาเขต

ชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านในไร่ – บ่อดาน มีเนื้อที่ประมาณ 7,871 ไร่ ตั้งอยู่ติดกับถนนเพชรเกษม ห่างจากที่ว่าการอำเภอท้ายเหมือง ประมาณ 10 กิโลเมตร อยู่ห่างจากจังหวัดพังงาประมาณ 44 กิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับหมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 2 ตำบลนาเตย
ทิศใต้	ติดกับหมู่ที่ 8 ตำบลนาเตย
ทิศตะวันออก	ติดกับถนนเพชรเกษม
ทิศตะวันตก	ติดกับทะเลอันดามัน

1.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ประชากรชุมชนบ้านในไร่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพสำคัญๆ คือ ประมงชายฝั่งขนาดเล็ก 120 ครัวเรือน ทำสวนยางพาราและเพาะพันธุ์ยางตาเขียว 60 ครัวเรือน รับจ้าง 40 ครัวเรือน รับราชการ 7 ครัวเรือน และธุรกิจส่วนตัว 10 ครัวเรือน

1.4 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

การเมือง การปกครอง

การปกครองมีองค์การบริหารส่วนตำบลนาเตยและสภาตำบล โดยมีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่บ้านละ 2 คน และในหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน กรรมการหมู่บ้าน โต๊ะอิหม่าม และสมาชิก อปพร. เป็นผู้ดูแล ติดต่อประสานงานให้ความช่วยเหลือกับชาวบ้าน

ประชากร

ชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา มีจำนวนทั้งหมด 918 คน เพศชาย 465 คน เพศหญิง 453 คน

การศึกษา

การศึกษาของชาวบ้าน ส่วนใหญ่จบในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีสาเหตุเนื่องจากไม่มีโรงเรียนในระดับที่สูงกว่าประถมศึกษา และสถานศึกษาที่ระดับสูงกว่า อยู่ห่างไกลหมู่บ้านมาก ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีเงินทุนในการศึกษา ปัจจุบันครอบครัวส่วนใหญ่จะส่งเยาวชนไปเรียนในเมืองมากขึ้น โดยโรงเรียนในชุมชนมี 2 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านบ่อดานและโรงเรียนบ้านในไร่

การสาธารณสุข

ชาวบ้านชุมชนบ้านในไร่เมื่อมีการเจ็บป่วย สถานที่ที่ชาวบ้านส่วนใหญ่เข้าไปรับบริการ คือสถานีอนามัยประจำตำบล และโรงพยาบาลท้ายเหมือง นอกจากนี้ยังมี อสม. ประจำหมู่บ้านที่ทำหน้าที่ในการดูแล เฝ้าระวังโรคระบาดร่วมกับโรงพยาบาล และดูแลสาธารณสุขขั้นมูลฐานในหมู่บ้าน

วัฒนธรรมและประเพณี

สภาพชุมชนโดยรวมเป็นชุมชนที่เอื้ออาทรต่อกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็น 80 % และศาสนาพุทธ 20 % วัฒนธรรมในการใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร (ภาษาใต้) การประกอบงานบุญต่างๆ จะปฏิบัติตามปีปฏิทินหลวง ซึ่งชาวบ้านได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น ประเพณีวันสารทเดือนสิบ ประเพณีลอยแพ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการเข้าสุนัต ประเพณีถือศีลอด ประเพณีวันฮารีรายอ เป็นต้น

1.5 สภาพปัญหาของชุมชน

ภายในชุมชนมีปัญหาในเรื่องดังต่อไปนี้

ปัญหาเศรษฐกิจ

ปัญหาที่พบ ได้แก่ ปัญหาการว่างงาน ค่าแรงต่ำ วัยรุ่นหนุ่ม-สาวไป ทำงานที่อื่น ปัญหาผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้ราคาตกอยู่ในสภาวะการขาดทุนและขาดตลาดในการซื้อผลผลิตทางการเกษตร พื้นที่มีศักยภาพทางด้านแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังขาดการสนับสนุนทั้งทางด้านประชาสัมพันธ์ และงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ปัญหาสังคม

ปัญหาที่พบ ได้แก่ การศึกษาโดยภาพรวมชาวบ้านมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ คือประถมศึกษา เนื่องจากไม่มีที่เรียน และไม่มีเงินทุนในการศึกษา รวมทั้งคนมีความรู้ในชุมชนไปศึกษาหรือทำงานที่อื่น เมื่อเจ็บป่วยไม่สะดวกต่อการเดินทางไปรักษาที่โรงพยาบาล รวมถึงการการเยาวชนที่จะสืบทอดวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของชุมชน เนื่องจากเยาวชนหนุ่ม – สาว ส่วนใหญ่ไปทำงานที่อื่น เช่น วัฒนธรรมประเพณีลอยแพ เป็นประเพณีสะเดาะเคราะห์ ซึ่งปัจจุบันมีแต่ผู้สูงอายุที่ได้ดำเนินการประเพณีนี้ จึงไม่มีผู้สืบทอด

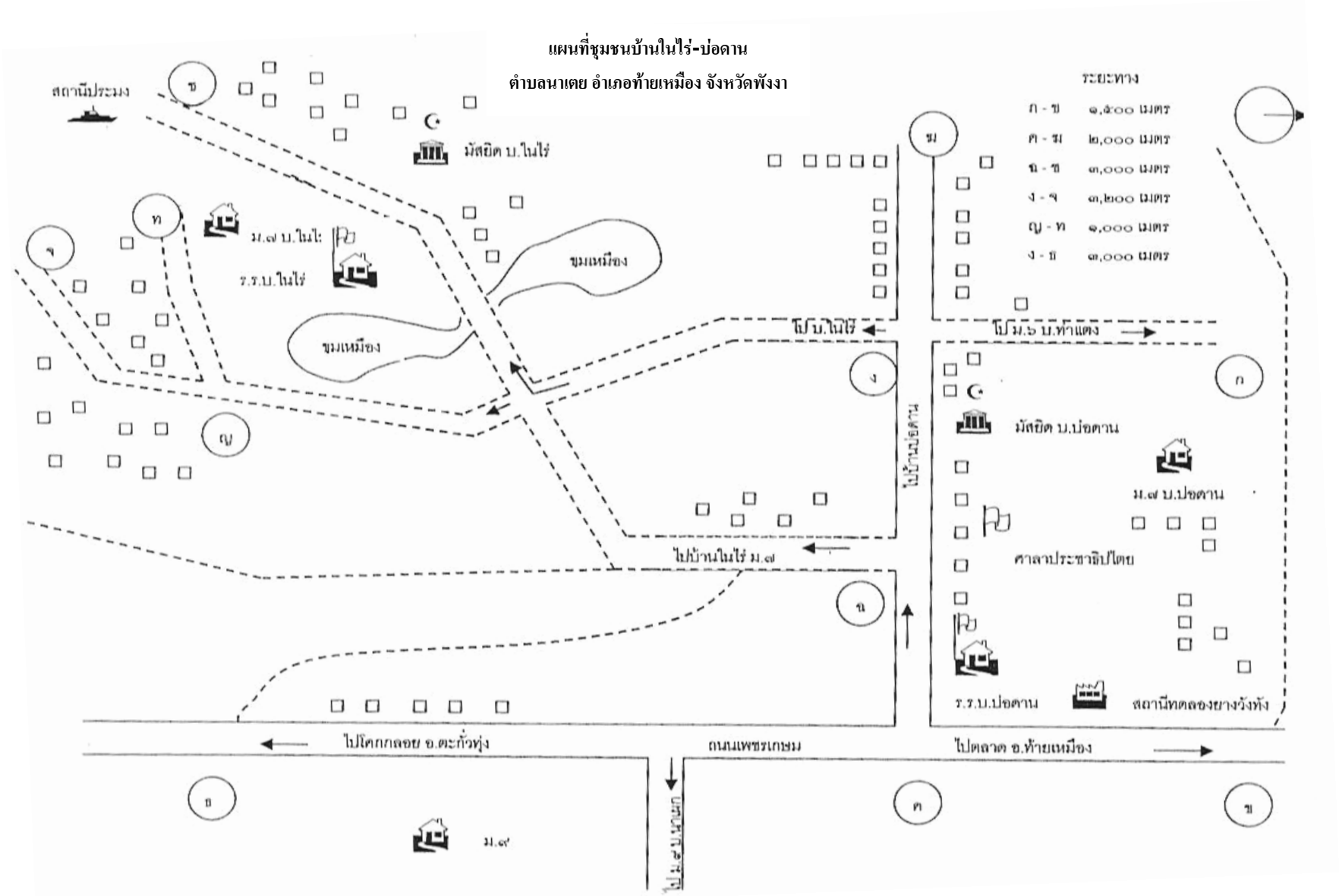

ภาพประกอบ 5 แผนที่ชุมชนบ้านในไร่ – บ้านบ่อดาน

ที่มา : แผนชุมชนบ้านในไร่ – บ่อดาน หมู่ที่ 7 ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา, 2551

2. ผลการวิจัยจากแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากผลการศึกษา มีข้อมูลพื้นฐานดังต่อไปนี้

ตาราง 2 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	36	36.0
หญิง	64	64.0
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	2	2.0
21 – 30 ปี	25	25.0
31 – 40 ปี	**44**	**44.0**
41 – 50 ปี	16	16.0
51 – 60 ปี	9	9.0
61 ปี ขึ้นไป	4	4.0
สถานภาพ		
โสด	6	6.0
สมรส	**88**	**88.0**
หม้าย	4	4.0
ไม่ระบุ	2	2.0
เชื้อชาติ		
ไทย	100	100.0
ศาสนา		
พุทธ	2	2.0
อิสลาม	**98**	**98.0**
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	8	8.0
ประถมศึกษา	**59**	**59.0**
มัธยมศึกษาตอนต้น	28	28.0

ตาราง 2 (ต่อ)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	3	3.0
อนุปริญญา/เทียบเท่า	1	1.0
ปริญญาตรี/เทียบเท่า	1	1.0
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
2 คน	5	5.0
3 คน	17	17.0
4 คน	**43**	**43.0**
5 คน	20	20.0
มากกว่า 5 คน	15	15.0

1.1 <u>สถานภาพทางสังคม</u>

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เพราะผู้ชายส่วนใหญ่ออกไปทำงานข้างนอก เช่น ออกเรือทำประมง เป็นต้น อายุส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ซึ่งเป็นวัยกลางคน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา เพราะผู้นำครอบครัวส่วนใหญ่ยังอยู่ในยุคของการศึกษาที่เจริญไม่ทั่วถึง การเดินทางไม่สะดวก ทำให้ส่วนใหญ่จบอยู่ในระดับประถมศึกษาที่ 4 และจำนวนสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างเฉลี่ยครัวเรือนละ 4 คน รองลง คือ ครัวเรือนละ 5 คน

ตาราง 3 สถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพปัจจุบัน		
รับจ้าง	**47**	**47.0**
เกษตรกร	3	3.0
ประมง	25	25.0
ค้าขาย	12	12.0
แม่บ้าน	13	13.0

ตาราง 3 (ต่อ)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ปัจจุบันเฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 3,000 บาท	10	10.0
3,000 – 5,000 บาท	**66**	**66.0**
5,001 – 10,000 บาท	16	16.0
10,001 – 15,000 บาท	2	2.0
15,001 – 20,000 บาท	1	1.0
ไม่ระบุ	5	5.0

1.2 <u>สถานภาพทางเศรษฐกิจ</u>

ผลการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก รองลงมา คือ ประมง และด้านรายได้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีรายได้ไม่แน่นอน เพราะการรับจ้างหรือการทำประมง เป็นอาชีพที่ต้องรอให้มีงานจ้างเข้ามาถ้าวันไหนไม่มี บางวันก็จะไม่ได้ค่าจ้างเลย หรือคนที่ประมง ก็ต้องขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศในทะเล ถ้าพายุเข้าหรือฝนตกหนัก คลื่นลมแรง ก็ไม่สามารถออกเรือทำประมงได้ บางครั้งต้องหยุดงานเป็นเวลาหลายวัน โดยรายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 3,000-5,000 บาทต่อเดือน รองลงมา คือ รายได้ระหว่าง 5,001–10,000 บาทต่อเดือน

ตอนที่ 2 ผลกระทบหลังจากเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ

จากการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับ ผลกระทบและหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4

ตาราง 4 ผลกระทบจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
การได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ		
ได้รับ	**90**	**90.0**
ไม่ได้รับ	10	10.0
สถานที่อยู่ขณะเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ		
ในบ้าน	**47**	**47.0**
นอกบ้าน	45	45.0
ชายหาด	5	5.0
ในทะเล	3	3.0
จำนวนสมาชิกที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ		
ปลอดภัยทั้งหมด	**92**	**92.0**
บาดเจ็บ	6	6.0
เสียชีวิต	2	2.0
การได้รับผลกระทบของทรัพย์สิน		
เสียหายทั้งหมด	**52**	**52.0**
เสียหายบางส่วน/ซ่อมแซมได้	39	39.0
ไม่ได้รับความเสียหาย	9	9.0
หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ		
องค์กรพัฒนาเอกชน	**63**	**63.0**
หน่วยงานภาครัฐ	47	47.0
องค์กรอาสาสมัครอื่นๆ	16	16.0
เครือข่ายองค์กรชุมชน	14	14.0
ไม่ได้รับความช่วยเหลือ	3	3.0
อื่น ๆ	7	7.0

จากตาราง 4 ผลการศึกษาพบว่า การได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 90 ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ โดยขณะเกิดเหตุการณ์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้าน ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ในด้านชีวิตและทรัพย์สินพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ปลอดภัย ร้อยละ 92 มีเพียงร้อย

ละ 2 ที่เสียชีวิต ผลกระทบในด้านของทรัพย์สินพบว่าทรัพย์สินของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 52 ได้รับความเสียหายทั้งหมด และมีบางครอบครัวเสียหายบางส่วนสามารถซ่อมแซมได้ มีบางครอบครัวทรัพย์สินไม่ได้รับความเสียเลย คิดเป็นร้อยละ 9 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือด้านทรัพย์สินจาการสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ พบว่าหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือมากที่สุดคือ องค์กรพัฒนาเอกชน (ร้อยละ 63) เช่น มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย สโมสรโรตารี่ มูลนิธิที่อยู่อาศัยเพื่อมนุษยชาติ ประเทศไทย , world concern เป็นต้น รองลงมา คือ หน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลนาเตย หน่วยงานของกระทรวงต่างๆ เป็นต้น และยังคงมีบางครอบครัวที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานใดๆ เลย

ตอนที่ 3 การฟื้นฟูของชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ

จากการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการฟื้นฟูของชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านความปลอดภัย ผลการวิเคราะห์ดังตาราง 5 และ 6

3.1 ด้านครอบครัว

จากการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการฟื้นฟูของชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ด้านครอบครัวเกี่ยวกับ ลักษณะครอบครัว การพูดคุย บอกกล่าว ปรึกษาหารือในเรื่องต่างๆ กิจกรรมที่ทำร่วมกัน และการปฏิบัติเมื่อมีความขัดแย้ง ผลการวิเคราะห์ดังตาราง 5 – 6

ตาราง 5 ลักษณะครอบครัวและจำนวนสมาชิกในครอบครัว (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะครอบครัว		
ครอบครัวเดี่ยว	**85**	**85.0**
ครอบครัวขยาย	15	15.0
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
2 คน	5	5.0
3 คน	17	17.0
4 คน	**43**	**43.0**
5 คน	20	20.0
มากกว่า 5 คน	15	15.0

ผลการศึกษาพบว่าครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 85 มีเพียงร้อยละ 15 ที่เป็นครอบครัวขยาย จำนวนสมาชิกในครอบครัวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกภายในครอบครัวจำนวน 4 คน (ร้อยละ 43) รองลงมาคือ จำนวนสมาชิกภายในครอบครัว 5 คน คิดเป็นร้อยละ 21 ต่ำสุด คือ มีสมาชิกในครอบครัว 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5

ตาราง 6 สัมพันธภาพในครอบครัว (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
กิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัว[1]		
รับประทานอาหารร่วมกัน	**98**	**98.0**
พักผ่อนหย่อนใจภายในบ้าน เช่น ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง	95	95.0
ร่วมกันทำงานและหรือบำรุงรักษาที่อยู่อาศัย	51	51.0
เล่นกีฬาด้วยกัน	10	10.0
การปรึกษาหารือ		
ได้ทุกเรื่อง	**98**	**98.0**
ได้บางเรื่อง	2	2.0
การปฏิบัติเมื่อมีความขัดแย้งในครอบครัว		
พูดคุยด้วยเหตุผล	**87**	**87.0**
หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า นิ่งเงียบหรือหลบหน้า	12	12.0
ใช้กำลังทำร้ายร่างกาย ทำลายข้าวของ	1	1.0

* หมายเหตุ [1] หมายถึง เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ผลการศึกษาพบว่ากิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ รับประทานอาหารร่วมกัน (ร้อยละ 98) สมาชิกในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญและเมื่อมีปัญหาสามารถพูดคุย บอกกล่าว ปรึกษาหารือกันได้ทุกเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 98 มีเพียงร้อยละ 2 ที่สามารถคุยกันได้บางเรื่อง และประเด็นการปฏิบัติเมื่อมีความขัดแย้งในครอบครัว เมื่อครอบครัวมีความขัดแย้งขึ้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 87 จะพูดคุยด้วยเหตุผล รองลงมาร้อยละ 12 จะหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า นิ่งเงียบหรือหลบหน้า มีเพียงร้อยละ 1 ที่มีการทะเลาะเบาะแว้งทำร้ายร่างกาย ทำลายข้าวของ

3.2 ด้านสุขภาพ

จากการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการฟื้นฟูของชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ด้านสุขภาพเกี่ยวกับ การบริโภคอาหาร วิธีการรักษาพยาบาล อาการของร่างกายการเปลี่ยนแปลง ด้านจิตใจ และการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสังคมหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ผลการวิเคราะห์ดังตาราง 7 - 10

ตาราง 7 การบริโภคอาหาร และวิธีการรักษาพยาบาล (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
การบริโภคอาหาร		
ครบถ้วนทั้ง 5 หมู่	**93**	**93.0**
ไม่ครบถ้วนทั้ง 5 หมู่	7	7.0
วิธีการรักษาพยาบาล[1]		
โรงพยาบาล	**80**	**80.0**
คลินิกเอกชน	43	43.0
ซื้อยามากินเอง	23	23.0
สถานีอนามัย	20	20.0
หมอสมุนไพร/หมอพื้นบ้าน	5	5.0
รักษาโดยวิธีการทางไสยศาสตร์	1	1.0

* หมายเหตุ [1] หมายถึง เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ผลการศึกษาพบว่าการบริโภคอาหารครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่บริโภคอาหารครบถ้วนทั้ง 5 หมู่ คิดเป็นร้อยละ 93 มีเพียงร้อยละ 7 ที่บริโภคอาหารไม่ครบถ้วนทั้ง 5 หมู่ ด้านวิธีการรักษาพยาบาล เมื่อมีอาการเจ็บป่วย พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มักเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล (ร้อยละ 80) รองลงมา คือ คลินิกเอกชน ซื้อยามากินเอง คิดเป็นร้อยละ 43, 23 ตามลำดับ มีเพียงร้อยละ 1 ที่รักษาโดยวิธีการทางไสยศาสตร์

ตาราง 8 สภาวะด้านร่างกายหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ (N = 100)

อาการ[1]	จำนวน	ร้อยละ
นอนไม่หลับ	**54**	**54.0**
ปวดศีรษะ	39	39.0

ตาราง 8 (ต่อ)

อาการ[1]	จำนวน	ร้อยละ
เป็นหวัด	25	25.0
ปวดหลัง	20	20.0
ใจสั่น	16	16.0
อ่อนเพลีย	10	10.0
น้ำหนักเปลี่ยนแปลง	10	10.0
ท้องอืด/ท้องผูก/ท้องเสีย	8	8.0
เจ็บหน้าอก	8	8.0
เจ็บปวดทั่วร่างกาย	7	7.0
ความรู้สึกทางเพศลดลง	4	4.0
ตาพร่า	4	4.0
แน่นหน้าอกหายใจลำบาก	3	3.0
คัน/ผื่นแดง	2	2.0
หน้ามืดเป็นลมโดยไม่รู้สาเหตุ	1	1.0
ผมร่วง	1	1.0
ไม่มีอาการใด ๆ	18	18.0

* หมายเหตุ [1] หมายถึง เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ผลการศึกษาสภาวะด้านร่างกาย อาการเจ็บป่วยด้านร่างกายของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ คือนอนไม่หลับ (ร้อยละ 54) รองลงมา คือ ปวดศีรษะ คิดเป็นร้อยละ 39 และมีเพียงร้อยละ 18 ที่ไม่มีอาการใด

ตาราง 9 สภาวะด้านจิตใจและอารมณ์หลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ (N = 100)

การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและอารมณ์[1]	จำนวน	ร้อยละ
รู้สึกหวาดกลัว หวาดระแวง	**46**	**46.0**
วิตกกังวล/เครียด	28	28.0
นอนฝันร้ายบางครั้งสะดุ้งตกใจตื่น	25	25.0
ไม่เปลี่ยนแปลง	24	24.0

ตาราง 9 (ต่อ)

การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและอารมณ์[1]	จำนวน	ร้อยละ
นึกถึงสิ่งร้ายๆ ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา	13	13.0
หงุดหงิด ฉุนเฉียว	9	9.0
หมดหวัง ท้อแท้	9	9.0

* หมายเหตุ [1] หมายถึง เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ผลการศึกษาพบว่าสภาวะด้านจิตใจและอารมณ์การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและอารมณ์หลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ รู้สึกหวาดกลัว หวาดระแวง (ร้อยละ 46) รองลงมา คือ วิตกกังวล/เครียด คิดเป็นร้อยละ 28 และมีเพียงร้อยละ 9 ที่หงุดหงิด ฉุนเฉียว และหมดหวัง ท้อแท้

ตาราง 10 สภาวะด้านพฤติกรรมทางสังคมหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ (N = 100)

การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมทางสังคม[1]	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เปลี่ยนแปลง	**61**	**61.0**
เบื่ออาหาร	9	9.0
ความผิดพลาดในการทำงาน	8	8.0
มีปัญหากับคนรอบข้าง	7	7.0
แยกตัว ไม่อยากยุ่งกับใคร	7	7.0
สูบบุหรี่	1	1.0

* หมายเหตุ [1] หมายถึง เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ผลการศึกษาพบว่าสภาวะด้านพฤติกรรมทางสังคมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมทางสังคมหลังจากเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ (ร้อยละ 61) ในขณะที่บางส่วนมีการเปลี่ยนแปลง คือ เบื่ออาหาร มีความผิดพลาดในการทำงาน มีปัญหากับคนรอบข้าง แยกตัวไม่อยากยุ่งกับใคร และสูบบุหรี่ ซึ่งอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 9 , 8 , 7 , 7 และ 1 ตามลำดับ

3.3 ด้านการศึกษา

จากการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการฟื้นฟูของชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ด้านการศึกษาเกี่ยวกับการเข้ารับการศึกษาของบุตรหลาน ระดับการศึกษาที่สามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งบุตรหลานเข้าเรียนระดับปริญญาตรี ผลการวิเคราะห์ ดังตาราง 11

ตาราง 11 การศึกษาของบุตรหลาน (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
การส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาในโรงเรียน		
เข้าเรียนทุกคน	**98**	**98.0**
ไม่เข้าเรียน	2	2.0
ระดับการศึกษาที่สามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียน		
มหาวิทยาลัย (ปริญญาตรี)	**43**	**43.0**
มัธยมศึกษา	32	32.0
อาชีวศึกษา	11	11.0
ประถมศึกษา	3	3.0
มหาวิทยาลัย (สูงกว่าปริญญาตรี)	2	2.0
ไม่ระบุ	9	9.0
การส่งบุตรหลานเข้าเรียนระดับมหาวิทยาลัย (ปริญญาตรี)		
เห็นด้วย	**89**	**89.0**
ไม่เห็นด้วย	11	11.0

ผลการศึกษาพบว่า การส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนทุกคน (ร้อยละ 98) มีเพียงร้อยละ 2 ที่ไม่ได้ส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาในโรงเรียน ในระดับการศึกษาที่สามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนได้ ส่วนใหญ่คิดว่าสามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนได้ คือระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 43) รองลงมา คือ มัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 32 และในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรีส่วนใหญ่ต้องการให้ลูกหาทุนเรียนเอง โดยที่คิดว่าส่งได้มีต่ำสุด คิดเป็นร้อยละ 2 ตามลำดับ และส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการส่งบุตรหลานเข้าเรียนระดับมหาวิทยาลัย (ปริญญาตรี) คิดเป็นร้อยละ 89 และมีเพียงร้อยละ 11 ที่ไม่เห็นด้วย ด้วยเหตุผลคือ ไม่มีเงินส่งลูกเรียน

3.4 ด้านเศรษฐกิจ

จากการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการฟื้นฟูของชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับอาชีพหลัก อาชีพเสริม รายได้จากอาชีพเสริม รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน การใช้จ่าย ความเพียงพอของรายได้ หนี้สิน แหล่งของเงินทุน การได้รับความเสียหายของเครื่องมือประกอบอาชีพ การได้รับความช่วยเหลือด้านอาชีพ ผลการวิเคราะห์ดังตาราง 12 - 14

ตาราง 12 องค์ประกอบพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
ประมง	**50**	**50.0**
รับจ้าง	35	35.0
ค้าขาย	11	11.0
เกษตรกร	4	4.0
อาชีพเสริมของครอบครัว[1]		
ไม่มีอาชีพเสริม	11	11.0
รับจ้างทั่วไป	**67**	**67.0**
ประมง	20	20.0
ค้าขาย	10	10.0
ทำสวน	5	5.0
รายได้จากการประกอบอาชีพเสริม		
น้อยกว่าเท่ากับ 2,000 บาท	14	14.0
2,001 – 4,000 บาท	21	21.0
4,001 – 6,000 บาท	9	9.0
มากกว่า 6,000 บาท	3	3.0
ไม่ระบุ	**53**	**53.0**
รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน		
น้อยกว่า 3,000 บาท	5	5.0
3,001 – 5,000 บาท	62	62.0

ตาราง 12 (ต่อ)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
5,001 – 10,000 บาท	**29**	**29.0**
10,001 – 15,000 บาท	1	1.0
15,001 – 20,000 บาท	1	1.0
ไม่ระบุ	2	2.0
การใช้จ่ายของครอบครัว		
อาหาร	**41**	**41.0**
การศึกษา	25	25.0
ของใช้ส่วนตัว	14	14.0
ลงทุน ค้าขาย	12	12.0
รักษาโรค	8	8.0

* หมายเหตุ [1] หมายถึง เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ผลการศึกษาพบว่าอาชีพหลักของครอบครัวครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ ประมง (ร้อยละ 50) รองลงมาคือ รับจ้าง ค้าขาย และเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 35, 11 และ 4 ตามลำดับ ส่วนในด้านอาชีพเสริมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพเสริม คือ รับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 67) รองลงมา คือ ประมง คิดเป็นร้อยละ 20 และมีเพียงร้อยละ 11 ที่ไม่มีอาชีพเสริม สำหรับรายได้จากการประกอบอาชีพเสริมส่วนใหญ่ คือ 2,001 – 4,000 บาท (ร้อยละ 21) รายได้ที่มากกว่า 6,000 บาทขึ้นไป มีเพียง 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3 รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน คือ 3,001 – 5,000 บาท (ร้อยละ 62) รองลงมา คือ 5,001 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29 และรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนต่ำสุด คือ 10,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 2 และการใช้จ่ายของครอบครัวส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายมากที่สุดในเรื่องอาหาร (ร้อยละ 41) รองลงมาคือ การศึกษา ของใช้ส่วนตัว ลงทุนค้าขาย และรักษาโรค คิดเป็นร้อยละ 25.0, 14.0, 12.0 และ 8.0 ตามลำดับ

ตาราง 13 ความเพียงพอของรายได้ และหนี้สินของครอบครัว (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
ความเพียงพอของรายได้		
พอใช้จ่าย	41	41.0
ไม่พอใช้จ่าย	**56**	**56.0**
มีเงินออม	3	3.0
หนี้สิน		
มีหนี้สิน จากการผ่อนชำระของ	**66**	**66.0**
มีหนี้สิน จากการกู้เงินมาลงทุน	14	14.0
มีหนี้สิน จากการมีรายได้ไม่พอรายจ่าย	10	10.0
ไม่มี	10	10.0
แหล่งเงินทุน1		
ทุนตัวเอง	**42**	**42.0**
เงินกู้นอกระบบ	38	38.0
ธนาคาร	17	17.0
สหกรณ์	11	11.0

* หมายเหตุ [1] หมายถึง เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ผลการศึกษาพบว่าความพอเพียงของรายได้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ไม่พอใช้จ่าย (ร้อยละ 56) ส่วนร้อยละ 41 มีรายได้พอใช้จ่าย และมีเพียงร้อยละ 3 ที่มีเงินออม ด้านหนี้สินกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีหนี้สิน จากการผ่อนชำระของ (ร้อยละ 66) รองลงมา คือ มีหนี้สินจากการกู้เงินมาลงทุน และคิดเป็นร้อยละ 14 มีเพียงร้อยละ 10 ที่ไม่มีหนี้สินแหล่งเงินกู้ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ลงทุนโดยใช้ทุนของตนเอง (ร้อยละ 42) รองลงมา คือ เงินกู้นอกระบบ คิดเป็นร้อยละ 38 ส่วนการกู้ยืมจากสหกรณ์มีระดับต่ำสุด คิดเป็นร้อยละ 11 เนื่องจากมีระบบเงื่อนไขเยอะ

ตาราง 14 ความเสียหายของเครื่องมือประกอบอาชีพ และการได้รับความช่วยเหลือด้านอาชีพ (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
การได้รับความเสียหายของเครื่องมือประกอบอาชีพ		
ได้รับความเสียหาย	**82**	**82.0**
ไม่ได้รับความเสียหาย	18	18.0
การได้รับความช่วยเหลือด้านอาชีพ[1]		
เครื่องมือประมง	**54**	**54.0**
เงินทุน	14	14.0
อุปกรณ์ในการค้าขาย	8	8.0
อาชีพเสริม	8	8.0
ไม่ได้รับความช่วยเหลือ	28	28.0

* หมายเหตุ [1] หมายถึง เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ผลการศึกษาพบว่าความเสียหายของเครื่องมือประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับความเสียหาย (ร้อยละ 82) และมีเพียงร้อยละ 18.0 ที่ไม่ได้รับความเสียหาย และความช่วยเหลือด้านอาชีพกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องเครื่องมือประมงมากที่สุด (ร้อยละ 54) รองลงมา คือ เรื่องเงินทุน คิดเป็นร้อยละ 14 และมีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่รับความช่วยเหลือด้านอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 28

3.5 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

จากการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการฟื้นฟูของชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ด้านโครงสร้างพื้นฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการอาศัยอยู่ในชุมชน ลักษณะบ้านในปัจจุบัน การได้รับความเสียของบ้านจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ การปรับปรุง ซ่อมแซมบ้าน/สร้างใหม่ การปรับปรุง ซ่อมแซมถนน แหล่งน้ำดื่มและน้ำใช้ คุณภาพของแหล่งน้ำ และการจัดการระบบน้ำอุปโภคบริโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน ผลการวิเคราะห์ดังตาราง 15 – 17

ตาราง 15 การปรับปรุงฟื้นฟูที่อยู่อาศัย (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
ความพอใจต่อการอาศัยอยู่ในชุมชน		
พอใจ	**98**	**98.0**
ไม่พอใจ	2	2.0
ลักษณะบ้านในปัจจุบัน		
บ้านตัวเอง	**99**	**99.0**
ไม่ระบุ	1	1.0
การได้รับความเสียหายของบ้าน		
ได้รับความเสียหายบางส่วน	**64**	**64.0**
ได้รับความเสียหายทั้งหมด	34	34.0
ไม่ได้รับความเสียหาย	2	2.0
การปรับปรุง ซ่อมแซม/ปลูกสร้างบ้านใหม่		
ได้รับการปรับปรุง	**85**	**85.0**
ไมได้รับการปรับปรุง	15	15.0

ผลการศึกษาพบว่าความพอใจต่อการอาศัยอยู่ในชุมชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พอใจที่จะอาศัยอยู่ในชุมชนปัจจุบัน (ร้อยละ 98) มีเพียงร้อยละ 2 ที่ไม่พอใจ ส่วนลักษณะบ้านในปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด พบว่าเป็นบ้านของตนเองทั้งหมด (ร้อยละ 100) ด้านการได้รับความเสียหายของบ้านกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับความเสียหายบางส่วนจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ (ร้อยละ 64) รองลงมา คือ ได้รับความเสียหายทั้งหมด (ร้อยละ 34) และมีเพียงร้อยละ 2 ไม่ได้รับความเสียหาย และในประเด็นการปรับปรุง ซ่อมแซม/ปลูกสร้างบ้านใหม่บ้านของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการปรับปรุง ซ่อมแซม/ปลูกสร้างบ้านใหม่ (ร้อยละ 85) และมีเพียงร้อยละ 15 ที่ไม่ได้รับการปรับปรุง ซ่อมแซม

ตาราง 16 การปรับปรุง ฟื้นฟูสาธารณูปโภค (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
การปรับปรุง ซ่อมแซม ถนน		
มีการปรับปรุง	**93**	**93.0**
ไม่มีการปรับปรุง	7	7.0

ตาราง 16 (ต่อ)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งน้ำดื่ม		
ซื้อ	**42**	**42.0**
น้ำฝน	23	23.0
น้ำประปา	17	17.0
บ่อน้ำตื้น	13	13.0
บ่อน้ำบาดาล	5	5.0
แหล่งน้ำใช้		
น้ำประปา	**68**	**68.0**
น้ำฝน	11	11.0
บ่อน้ำบาดาล	8	8.0
บ่อน้ำตื้น	7	7.0
ซื้อ	6	6.0
การจัดระบบน้ำอุปโภคบริโภคของชุมชน		
อ่างเก็บน้ำ	**54**	**54.0**
หอถังสูง	46	46.0

ผลการศึกษาพบว่าจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ พบว่าถนนภายในชุมชนได้รับปรับปรุง ซ่อมแซม (ร้อยละ 93) และมีเพียงร้อยละ 7 ที่มีความเห็นว่าถนนภายในชุมชนยังไม่ได้รับการปรับปรุง ด้านแหล่งน้ำดื่มกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ การซื้อ (ร้อยละ 42) รองลงมาคือ น้ำฝน คิดเป็นร้อยละ 23 และบ่อน้ำบาดาลใช้น้อยสุด คิดเป็นร้อยละ 5 เพราะเป็นพื้นที่ทะเล น้ำจะกร่อย แหล่งน้ำใช้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้น้ำประปาเป็นหลัก (ร้อยละ 68) การจัดระบบน้ำอุปโภค บริโภคในชุมชนขององค์กรท้องถิ่น พบว่าใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำ (ร้อยละ 54) รองลงมาคือ หอถังสูง (ร้อยละ 46)

ตาราง 17 สิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน

สิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน[1]	จำนวนคน/สิ่งอำนวยความสะดวก	ร้อยละ
โทรทัศน์	**95**	**26.46**
รถจักรยานยนต์	**95**	**26.46**
ตู้เย็น	93	25.91
เครื่องซักผ้า	43	11.98
เครื่องเสียง	17	4.73
รถยนต์	16	4.46

* หมายเหตุ [1] หมายถึง เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

สิ่งอำนวยความสะดวกภายในบ้าน

อำนวยความสะดวกในบ้านของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ โทรทัศน์ และรถจักรยานยนต์ (ร้อยละ 26.46) รองลงมา คือตู้เย็น คิดเป็นร้อยละ 25.91 สิ่งจำเป็นในการใช้ในบ้านน้อยสุด คือรถยนต์ คิดเป็นร้อยละ 4.46

3.6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการสอบถามข้อมูลการฟื้นฟูของชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับคุณภาพของแหล่งน้ำ การมีและการรักษาความสะอาดของสาธารณประโยชน์ของชุมชน การจัดการขยะของชุมชน สภาวะและการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน และทรัพยากรสัตว์น้ำ การดำเนินกิจกรรมและผลของการดำเนินกิจกรรม การได้รับการอบรมพัฒนาความรู้ในเรื่องการฟื้นฟูและบำรุงรักษาป่าชายเลน ผลการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล/องค์กร/หน่วยงานที่เข้ามาดูแลทรัพยากร การมีส่วนร่วมต่อการดำเนินของกิจกรรมการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และบทบาทที่มีต่อการฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชน ผลการวิเคราะห์ดังตาราง 18 – 26

ตาราง 18 คุณภาพแหล่งน้ำ การจัดและรักษาความสะอาดของถนน ทางเดิน ทางน้ำ และที่สาธารณ สถานที่ทิ้งขยะของชุมชน และการมีสถานที่พักผ่อน การกีฬา และสวนสาธารณะ (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
คุณภาพของแหล่งน้ำในชุมชน		
น้ำเสีย มีกลิ่นเน่าเหม็น	3	3.0
ปานกลาง	45	45.0
ดี	**47**	**47.0**
ดีมาก	2	2.0
ไม่ระบุ	3	3.0
การมีสถานที่พักผ่อน การกีฬา และสวนสาธารณะ		
มี	**68**	**68.0**
ไม่มี	32	32.0
การรักษาความสะอาดถนน ทางเดิน ทางน้ำ ที่สาธารณะ		
มี	**82**	**82.0**
ไม่มี	18	18.0
การจัดสถานที่ทิ้งขยะของชุมชน		
มี	**87**	**87.0**
ไม่มี	13	13.0

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าคุณภาพของแหล่งน้ำในชุมชนอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 47) รองลงมา คือ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 45 มีเพียงร้อยละ 3 ที่ไม่ระบุ ส่วนความคิดเห็นด้านการมีสถานที่พักผ่อน การกีฬา และสวนสาธารณะชุมชนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่ามีการจัดสถานที่พักผ่อน การกีฬา และสวนสาธารณะ คิดเป็นร้อยละ 68 มีเพียงร้อยละ 32 ที่ระบุว่าชุมชนยังไม่มีการจัดสถานที่พักผ่อน การกีฬา และสวนสาธารณะ ประเด็นการรักษาความสะอาดถนน ทางเดิน ทางน้ำ ที่สาธารณะชุมชนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามีการรักษาความสะอาดถนน ทางเดิน ทางน้ำ และที่สาธารณะ คิดเป็นร้อยละ 82 มีเพียงร้อยละ 18 ที่ระบุว่าในชุมชนยังไม่มีการรักษาความสะอาดถนน ทางเดิน ทางน้ำ และที่สาธารณะ และประเด็นการจัดสถานที่ทิ้งขยะของชุมชนชุมชนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความ

คิดเห็นว่ามีการจัดสถานที่สำหรับทิ้งขยะ คิดเป็นร้อยละ 87 มีเพียงร้อยละ 13 ที่ระบุว่าในชุมชนยังไม่มีการจัดสถานที่ทิ้งขยะ

ตาราง 19 การใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
การใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน		
ใช้	30	30.0
ไม่ใช้	**70**	**70.0**
วัตถุประสงค์การใช้[1]		
เพื่อใช้อุปโภค/บริโภคในครัวเรือน	**19**	**63.3**
เป็นรายได้	6	39.7
รายได้จากการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน		
น้อยกว่า 3,000 บาท	1	16.7
3,000 บาท	**3**	**50.0**
5,000 บาท	2	33.3
กิจกรรมที่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน[1]		
ใช้ไม้ป่าชายเลนทำเครื่องมือประมง	**19**	**63.3**
ตัดใบจาก	4	13.3
ใช้ไม้ป่าชายเลนสร้างบ้าน	3	10.0
เผาถ่าน	2	6.7
เป็นยารักษาโรค	2	6.7
ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ป่าชายเลนในปัจจุบัน		
เสื่อมโทรม	85	85.0
ไม่เปลี่ยนแปลง	11	11.0
อุดมสมบูรณ์	14	14.0

* หมายเหตุ [1] หมายถึง เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ทรัพยากรป่าชายเลน

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 70 ไม่ได้มีการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน มีเพียงร้อยละ 30 ที่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน ผู้ที่ใช้ประโยชน์มีวัตถุประสงค์ในการ

ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค คิดเป็นร้อยละ 63.3 มากกว่าที่จะต้องการให้เป็นรายได้ (ร้อยละ 39.7) โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้จากป่าชายเลนประมาณ 3,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 50.0) รองลงมา คือ 5,000 บาท และน้อยกว่า 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.3 และ 16.7 ตามลำดับ สำหรับลักษณะของกิจกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้ไม้ป่าชายเลนในการทำเครื่องมือประมง (ร้อยละ 63.3) รองลงมา คือ ตัดใบจาก ใช้ไม้ป่าชายเลนสร้างบ้าน เผาถ่าน และใช้เป็นยารักษาโรค คิดเป็นร้อยละ 13.3, 10.0, 6.7 และ 6.7 ตามลำดับ

ด้านสถานการณ์ของป่าชายเลนในปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าป่าชายเลนอยู่ในสภาวะเสื่อมโทรม (ร้อยละ 85.0) รองลงมา คือ คิดว่าอุดมสมบูรณ์ และไม่เปลี่ยนแปลง คิดเป็นร้อยละ 13.0 และ 1.0 ตามลำดับ

ตาราง 20 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง		
ใช้	**66**	**66.0**
ไม่ใช้	43	43.0
วัตถุประสงค์การใช้[1]		
เพื่อใช้อุปโภค/บริโภคในครัวเรือน	**43**	**65.2**
เป็นรายได้	23	34.8
รายได้จากทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง		
3,000 บาท	2	8.7
4,000 บาท	1	4.3
5,000 บาท	**13**	**56.6**
มากกว่า 5,000 บาท	2	8.7
ไม่ระบุ	5	21.7
กิจกรรมการใช้ประโยชน์[1]		
จับสัตว์น้ำ	**60**	**90.0**
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	24	36.4
ชนิดของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง[1]		
ปลากระพงขาวในกระชัง/บ่อ	**19**	**79.2**
หอยแมลงภู่	9	37.5

ตาราง 20 (ต่อ)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
ชนิดของสัตว์น้ำที่จับ[1]		
ปลา	**56**	**93.3**
ปู	48	80.0
กุ้ง	47	78.3
หมึก	44	73.3
หอย	37	61.7
สถานการณ์ของสัตว์น้ำในปัจจุบัน		
ลดลง	**64**	**64.0**
เพิ่มขึ้น	3	3.0
เท่าเดิม	33	33.0

* หมายเหตุ [1] หมายถึง เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งมีการใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง (ร้อยละ 66) มีเพียงร้อยละ 34 ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประโยชน์มีวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์เพื่อใช้อุปโภค/บริโภคในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 65.2 มีเพียงร้อยละ 34.8 ที่ใช้ประโยชน์เพื่อเป็นรายได้ของครัวเรือน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้จากทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งประมาณ 5,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 56.6) รองลงมา คือ มากกว่า 5,000 บาท 3,000 และ 4,000บาท คิดเป็นร้อยละ 8.7, 8.7 และ 4.3 ตามลำดับ มีเพียงร้อยละ 21.7 ที่ไม่ระบุ ลักษณะการใช้ประโยชน์เป็นการจับสัตว์น้ำ ร้อยละ 90.9 และเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ร้อยละ 36.4 สำหรับชนิดของสัตว์น้ำที่กลุ่มตัวอย่างใช้เพื่อการเพาะเลี้ยงมากที่สุด คือ ปลากระพงขาวในกระชัง/บ่อ (ร้อยละ 79.2) ในขณะที่ร้อยละ 37.5 เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ และชนิดของสัตว์น้ำที่กลุ่มตัวอย่างจับมากที่สุด คือ ปลา (ร้อยละ 93.3) รองลงมา คือ ปู กุ้ง หมึก และหอย คิดเป็นร้อยละ 80, 78.3, 73.3 และ 61.7 ตามลำดับ

ด้านสถานการณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งในปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งในปัจจุบันลดลง (ร้อยละ 64) รองลงมา คือ คิดว่าเท่าเดิม และเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 33 และ 3 ตามลำดับ

ตาราง 21 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผน

กิจกรรม	ไม่เคย	รูปแบบการมีส่วนร่วม				รวม
		รับฟัง	แสดงความคิดเห็น	ลงมติในที่ประชุม	เสนอวิธีการ	
การปลูกป่าชายเลน	13.0	**57.0**	29.0	1.0	0.0	100.0
การออกตรวจตราพื้นที่ป่าชายเลน	**45.0**	33.0	19.0	3.0	0.0	100.0
การกำหนดกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์ป่าชายเลน	**41.0**	37.0	16.0	4.0	2.0	100.0
การกำหนดพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำ	**45.0**	40.0	14.0	1.0	0.0	100.0
การกำหนดพื้นที่ห้ามทำการประมง	**51.0**	35.0	12.0	1.0	1.0	100.0
การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเพิ่ม	**49.0**	38.0	13.0	0.0	0.0	100.0

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อการวางแผนด้านการฟื้นฟูป่าชายเลน โดยกิจกรรมส่วนใหญ่ที่กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมมากที่สุด คือ การร่วมรับฟังกิจกรรมการปลูกป่าชายเลน ร้อยละ 57 รองลงมา คือ การเข้ารับฟังการกำหนดพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำ และการเข้ารับฟังการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 40 และ 38 ตามลำดับ

ซึ่งจากภาพรวมของกิจกรรมทั้งหมดส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างจะได้ร่วมกิจกรรมการปลูกป่าชายเลนเป็นสำคัญ ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ การออกตรวจตราพื้นที่ป่าชายเลน การร่วมกำหนดกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์ป่าชายเลน การกำหนดพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำ การกำหนดพื้นที่ห้ามทำการประมง และการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเพิ่ม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมการกำหนดพื้นที่ห้ามทำการประมง กลุ่มตัวอย่างประมาณกว่าครึ่งหนึ่งไม่เคยรับรู้ว่ามีกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 51

ตาราง 22 บทบาทในการฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชน (N = 100)

กิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน	88	**88.0**
ร่วมประชุมและร่วมแสดงความคิดเห็น	60	60.0
ร่วมหาแนวทางการฟื้นฟู	40	40.0
ร่วมประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน	36	36.0
ร่วมเป็นอาสาสมัครในการดูแลป่าชายเลน	16	16.0
ไม่มีบทบาทใดๆ ทั้งสิ้น	2	2.0

บทบาทการฟื้นฟูป่าชายเลน

บทบาทในการปฏิบัติเพื่อการฟื้นฟูป่าชายเลน พบว่า กิจกรรมปลูกป่าชายเลนเป็นกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทในการเข้าร่วมมากที่สุด ร้อยละ 88 รองลงมา คือ การร่วมประชุมและร่วมแสดงความคิดเห็น การร่วมหาแนวทางการฟื้นฟูป่าชายเลน ร่วมประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ร่วมเป็นอาสาสมัครในการดูแลป่าชายเลน คิดเป็นร้อยละ 60, 40, 36 และ 16 ตามลำดับ ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 2 ที่ไม่มีบทบาทใดๆ ทั้งสิ้น

จากตาราง 21 และตาราง 22 ซึ่งเป็นการสอบถามประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบ้านในไร่ จะเห็นว่าจากการสอบถามในประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผน (ตาราง 21) พบว่าส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างไม่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ แต่ในประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมในบทบาทในการฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชน (ตาราง 22) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีบทบาทในการร่วมกิจกรรม ซึ่งที่ไม่มีบทบาทใดๆ มีแค่ร้อยละ 2 ซึ่งผลที่ได้มีความขัดแย้งกัน จากการสังเกตการณ์ข้อสังเกตของผู้วิจัยที่ได้พบข้อเท็จจริงว่าการแสดงออกทางความคิดของคนในชุมชนจะใช้การให้ข้อคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการผ่านทางผู้นำชุมชนซึ่งจะมีการตั้งกลุ่มสนทนาปัญหาต่างๆของชุมชนในทุกๆเช้าในร้านขายน้ำชา-กาแฟ กลางหมู่บ้านเป็นประจำ การเสวนาจะไม่จำกัดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเฉพาะเจาะจง มีทั้งการเสวนาเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัว เรื่องเกี่ยวกับครอบครัว เรื่องการประกอบอาชีพ เรื่องเกี่ยวกับชุมชน และเรื่องเกี่ยวกับการเมืองของประเทศ ในบางครั้งคนในชุมชนได้เสนอปัญหาของชุมชนในเรื่องต่างๆแก่ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมวงสนทนา พร้อมทั้งเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาให้กับผู้นำ และผู้นำของชุมชนได้นำเอาความคิดจากวงสนทนาไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชน จากการประชุมกลุ่มย่อยผู้วิจัยได้นำเอาข้อสังเกตของผู้วิจัยไปสอบถามเพิ่มเติมจากผู้เข้าร่วมประชุม มีความคิดเห็นว่าผลจากตาราง 21 กลุ่มตัวอย่างเข้าใจถึงการมีส่วนร่วมของตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นการแสดงถึงทัศนคติ

การแสดงความคิดเห็น เพื่อเอาไปใช้ในการตัดสินใจจัดกิจกรรมต่างๆดังตาราง 21 จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สัมภาษณ์แกนนำชุมชน พบว่าในประเด็นของการตัดสินใจส่วนใหญ่จะมาจากแกนนำ ประชาชนจะไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าแสดงออกต่อที่ประชุม การมีส่วนร่วมจึงมีน้อย และบางคนไม่มีส่วนร่วมเลย แต่ในส่วนของตาราง 22 เป็นการแสดงการมีส่วนร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการจัดลำดับของบทบาทต่างๆ จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 100 คนตามตาราง 22 พบว่าส่วนใหญ่ใน 100 คน มีได้ร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลนมากที่สุด และในเรื่องบทบาทการเข้าร่วมประชุมซึ่งส่วนใหญ่มีการประชุมหมู่บ้านประจำเดือนทุกเดือน คนในชุมชนให้ความร่วมมือดีในการเข้าร่วมประชุม แต่จะแตกต่างกับประเด็นการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในตาราง 21 ซึ่งเป็นเข้าร่วมประชุมแล้วต้องแสดงความคิดเห็น ลงมติ และเสนอวิธีการด้วย แต่ประชาชนในชุมชนไม่กล้าที่จะแสดงออกในประเด็นดังกล่าว และมีเพียง 2 คนที่ไม่มีบทบาทใดเลยในการทำกิจกรรมทั้งหมดตามตาราง 22 แต่อีก 98 คนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวซึ่งบางคนอาจจะร่วมกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรม หรือบางคนอาจจะร่วมแค่กิจกรรมเดียว เป็นต้น

ตาราง 23 ความคิดเห็นต่อผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการฟื้นฟูป่าชายเลน

รายการ	ระดับความคิดเห็น				รวม
	เห็นด้วยมาก	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
ผลจากการดำเนินกิจกรรม					
มีปริมาณป่าชายเลนเพิ่มขึ้น	**47.0**	41.0	7.0	5.0	100.0
ทำให้มีสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น	**46.0**	39.0	10.0	5.0	100.0
มีรายได้เพิ่มขึ้น	**40.0**	38.0	15.0	7.0	100.0
จับสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้น	**41.0**	38.0	12.0	9.0	100.0
ประโยชน์ของป่าชายเลน					
ป่าชายเลนช่วยป้องกันการพังทลายของชายฝั่ง	**62.0**	33.0	5.0	0.0	100.0
ป่าชายเลนทำให้ดินงอกเพิ่มขึ้น	**49.0**	40.0	8.0	3.0	100.0
ป่าชายเลนทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนทิศทาง	**42.0**	41.0	11.0	6.0	100.0
ป่าชายเลนทำให้น้ำขุ่นน้อยลง	**37.0**	41.0	16.0	6.0	100.0

ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการฟื้นฟูป่าชายเลน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าหลังจากมีการดำเนินกิจกรรม พบว่า ป่าชายเลนมีปริมาณเพิ่มขึ้น ร้อยละ 47 รองลง คือ สัตว์น้ำมีปริมาณเพิ่มขึ้น และสามารถจับสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 46 และ 41 ตามลำดับซึ่งความเห็นส่วนใหญ่อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ป่าชายเลนช่วยป้องกันการพังทลายของชายฝั่งได้ถึง ร้อยละ 62 รองลงมา คือ ป่าชายเลนทำให้ดินงอกเพิ่มขึ้น และป่าชายเลนทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนทิศทาง ร้อยละ 49 และ 42 ตามลำดับ โดยความเห็นส่วนใหญ่อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ยกเว้นประเด็นประโยชน์ของป่าชายเลนทำให้น้ำขุ่นน้อยลง อยู่ในระดับค่อนข้างเห็นด้วย

ตาราง 24 ความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

กิจกรรม	ความคิดเห็น	
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
การปลูกป่าชายเลน	**97.0**	3.0
การปล่อยสัตว์น้ำ	63.0	37.0
การส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชัง	56.0	44.0
การห้ามตัดไม้ทำลายป่าชายเลน	32.0	68.0
การควบคุมการระบายน้ำทิ้ง	27.0	73.0
การจัดสรรแปลงเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น หอยแครง หอยแมลงภู่	26.0	74.0
การควบคุมการใช้เครื่องมือการประมง	22.0	78.0
การห้ามเรืออวนรุนทำการประมง	19.0	81.0
ห้ามคราดหอยบริเวณพื้นที่ธรรมชาติ	9.0	**91.0**

การอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

การอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรชายฝั่งที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุดคือ การปลูกป่าชายเลน (ร้อยละ 97) รองมาลง คือ การปล่อยสัตว์น้ำ การส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชัง การห้ามตัดไม้ทำลายป่าชายเลน การควบคุมการระบายน้ำทิ้ง การจัดสรรแปลงเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น หอยแครง หอยแมลงภู่ การควบคุมการใช้เครื่องมือการประมง การห้ามเรืออวนรุนทำการประมง และประเด็นห้ามคราดหอยบริเวณพื้นที่ธรรมชาติ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากชาวบ้านยังมีวิถีชีวิตดั้งเดิมของการเก็บหอยมาขายและรับประทาน

ตาราง 25 ความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล/องค์กร/หน่วยงานที่เข้ามาดูแลทรัพยากรธรรมชาติ (N = 100)

กลุ่มบุคคล/องค์กร/หน่วยงาน	ระดับผลการดำเนินงาน			รวม
	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	
ประชาชนในหมู่บ้าน	39.0	46.0	15.0	100.0
ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน	**44.0**	32.0	24.0	100.0
อบต.	11.0	**62.0**	27.0	100.0
องค์กรพัฒนาเอกชน	33.0	40.0	27.0	100.0
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	10.0	57.0	33.0	100.0
เจ้าหน้าที่ประมง	11.0	55.0	**34.0**	100.0

ผลการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล/องค์กร/หน่วยงานที่เข้ามา ดูแลทรัพยากรธรรมชาติ

กลุ่มบุคคล/องค์กร/หน่วยงานที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน มีผลการดำเนินงานในระดับดี มากที่สุด (ร้อยละ 44) รองลงมาคือ ประชาชนในหมู่บ้าน ผลการดำเนินงานในระดับพอใช้ มากที่สุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ 62 และผลการดำเนินงานในระดับปรับปรุงยังไม่มี ส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้

ตาราง 26 ผลการดำเนินงานโดยรวมของกลุ่มบุคคล/องค์กร/หน่วยงานที่เข้ามาดูแลทรัพยากรธรรมชาติ (N = 100)

ผลการดำเนินงานโดยรวม	จำนวน	ร้อยละ
ได้ผล	**74**	**74.0**
ไม่ได้ผล	26	26.0

ผลการดำเนินงานโดยรวมของกลุ่มบุคคล/องค์กร/หน่วยงานที่เข้ามาดูแลทรัพยากรธรรมชาติ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล/องค์กร/หน่วยงานที่เข้ามาดูแลทรัพยากรธรรมชาติโดยรวมนั้นได้ผล ร้อยละ 74.0 มีเพียงร้อยละ 26.0 ที่คิดว่าไม่ได้ผล

3.7 ด้านความปลอดภัย

จากการสอบถามข้อมูลการฟื้นฟูของชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิด้านความปลอดภัยเกี่ยวกับการอยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากพิบัติภัยสึนามิ การจัดทำแผนและการฝึกซ้อมการอพยพประชาชนในพื้นที่เมื่อเกิดเหตุพิบัติภัยสึนามิ การจัดทำป้ายสัญญาณอพยพ การอบรมให้ความรู้การปฏิบัติตนในการอพยพ การมีหอกระจายข่าวและหอเตือนภัย และความพึงพอใจต่อระบบสัญญาณเตือนภัย ผลการวิเคราะห์ดังตาราง 27 – 29

ตาราง 27 การอาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากพิบัติภัยสึนามิ (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
ตำแหน่งของบ้าน		
อยู่ในพื้นที่เสี่ยง	**93**	**93.0**
ไม่ได้อยู่ในพื้นที่เสี่ยง	7	7.0

การอาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยง

บ้านของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ (ร้อยละ 93.0) มีเพียงร้อยละ 7.0 ที่บ้านไม่ได้ตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยง

ตาราง 28 การจัดการด้านความปลอดภัยของชุมชน (N = 100)

รายละเอียด	มี	ไม่มี	รวม
การมีหอกระจายข่าวและหอเตือนภัย	**100.0**	0.0	100.0
การฝึกซ้อมแผนอพยพเมื่อเกิดเหตุพิบัติภัยสึนามิ	99.0	1.0	100.0
การจัดทำป้ายสัญญาณอพยพอย่างทั่วถึง	98.0	2.0	100.0
การจัดทำแผนอพยพเมื่อเกิดเหตุพิบัติภัยสึนามิ	96.0	4.0	100.0
การอบรมให้ความรู้การปฏิบัติตนในการอพยพ	95.0	5.0	100.0

การจัดการด้านความปลอดภัยของชุมชน

ชุมชนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระบบการจัดการด้านความปลอดภัยของชุมชนโดยมีหอกระจายข่าวและหอเตือนภัย คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์เต็ม ซึ่งในการจัดการอื่นก็มีความใกล้เคียงกันได้แก่ มีการฝึกซ้อมแผนอพยพเมื่อเกิดเหตุพิบัติภัยสึนามิ การจัดทำป้ายสัญญาณอพยพ

อย่างทั่วถึง มีการจัดทำแผนอพยพเมื่อเกิดเหตุพิบัติภัยสึนามิ และมีการอบรมให้ความรู้การปฏิบัติตนในการอพยพ ตามลำดับ

ตาราง 29 ความพึงพอใจต่อการติดตั้งระบบสัญญาณเตือนภัย (N = 100)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
ความพึงพอใจต่อสัญญาณเตือนภัย		
พอใจ	96	96.0
ไม่พอใจ	4	4.0

ความพึงพอใจต่อการติดตั้งระบบสัญญาณเตือนภัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการติดตั้งระบบสัญญาณเตือนภัย ร้อยละ 96 มีเพียงร้อยละ 4 ที่ไม่พอใจต่อการติดตั้งระบบเตือนภัย

3. ผลการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (ภาคผนวก ก) โดยการสัมภาษณ์แกนนำชุมชน ได้แก่ กำนันตำบลนาเตย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลนาเตย คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำศาสนา (โต๊ะอิหม่าม) เจ้าหน้าที่องค์กรบริหารส่วนตำบลนาเตย อสม.หมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่องค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งองค์กรและหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือผู้ประสบภัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 15 เจ้าหน้าที่มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย เจ้าหน้าที่สโมสรโรตารี่สากล เจ้าหน้าที่มูลนิธิที่อยู่อาศัยเพื่อมนุษยชาติ ประเทศไทย เจ้าหน้าที่องค์การ World Concern และแกนนำเครือข่ายสลัม 4 ภาค

ผลการสัมภาษณ์ มีประเด็นสำคัญต่างๆ สามารถสรุปได้ออกเป็น 4 ประเด็นดังนี้

1. ประเด็นการรับการช่วยเหลือของผู้ประสบภัยในชุมชนบ้านในไร่
2. ประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน
3. ประเด็นการจัดการชุมชนโดยชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิในด้านต่างๆ
4. ประเด็นแนวทางการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่

1. ประเด็นการรับการช่วยเหลือของผู้ประสบภัยในชุมชนบ้านในไร่

การรับการช่วยเหลือของผู้ประสบภัยจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ โดยแยกประเด็นการตอบออกเป็น 3 ช่วงหลังเกิดเหตุการณ์ คือ ช่วงบรรเทาทุกข์ (หลังเกิดเหตุการณ์ – 3 เดือน) ช่วงฟื้นฟูชุมชน (3 เดือน – 2 ปี) และช่วงพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน (2 ปีขึ้นไป) พบว่าเจ้าหน้าที่ขององค์กร/หน่วยงานต่างๆส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือในช่วงแรก คือ ช่วงบรรเทาทุกข์ (หลังเกิดเหตุการณ์ – 3 เดือน) เน้นการช่วยเหลือเร่งด่วน ตามความต้องการของผู้ประสบภัย โดยอยู่ภายใต้ภารกิจของแต่ละหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือ เช่น การช่วยเหลือในด้านอาหาร เครื่องดื่ม ยารักษาโรค การสร้างที่พักชั่วคราว ซึ่งจากการสัมภาษณ์แกนนำจุดเริ่มต้นหลังเหตุการณ์ เป็นการอาศัยการร่วมมือของคนในชุมชนด้วยกันเอง โดยการอพยพผู้ประสบภัยให้ไปอยู่ในเต็นท์ ที่แกนนำชุมชนได้จัดให้โดยได้รับความช่วยเหลือจากสถานฑูตซาอุดิอาราเบียในการบริจาคเต็นท์ให้ผู้ประสบภัยพักชั่วคราว (สัมภาษณ์ เชษฐ ทรายทอง, 2550) จากนั้นมีองค์กร/หน่วยงานอื่นๆ เข้ามาช่วยเหลือในส่วนของการรื้อซาก ปรัก หัก พัง การสร้างที่อยู่ชั่วคราวและดำเนินการสร้างบ้านใหม่ให้กับผู้ประสบภัยบนที่ดินที่มีเอกสิทธิ์ของเจ้าของเดิมที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งองค์กรที่เข้ามาช่วยเหลือในด้านนี้ ได้แก่ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทยและอาสาสมัครจากกรุงเทพมหานคร ได้เข้ามาดำเนินการช่วยเหลือสร้างที่พักชั่วคราวให้กับผู้ประสบภัยแต่ละครัวเรือน ประมาณ 107 หลัง สโมสรโรตารี่ได้ทำการสร้างบ้านใหม่ให้กับผู้ประสบภัยในที่อยู่เดิมที่เสียหายทั้งหมด แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการ ซึ่งตอนหลังเครือข่ายสลัม 4 ภาค ประมาณ 20 คน ได้เข้ามาช่วยลงแรงในการสร้างบ้านของผู้ที่มีกำลังที่จะสร้างบ้านได้เอง (สัมภาษณ์ ถาวร พาหา และ เอกชัย คิดดี, 2550) ในส่วนขององค์กรภาครัฐ ส่วนใหญ่จะช่วยเหลือบางอย่างในช่วงแรก ได้แก่ การช่วยในเรื่องอาหารและเครื่องดื่ม และยารักษาโรค ซึ่งส่วนใหญ่จะมีบทบาทสำคัญ คือในช่วงที่ 2 (หลังเหตุการณ์ สึนามิ 3 เดือน – 1 ปี) โดยลักษณะของงานที่เข้ามาดำเนินการเป็นการเข้ามาดูแลช่วยเหลือ และฟื้นฟูชุมชนในด้านต่างๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลนาเตยร่วมมือกับมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย จัดอบรมส่งเสริมอาชีพและช่วยเหลือเครื่องมือประกอบอาชีพให้กับชุมชน เช่น เรือประมง อวนหาปลา เป็นต้น การเข้ามาดูแลสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยอสม.หมู่บ้านร่วมกับสาธารณสุขจังหวัดพังงา การเข้ามาประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมและจัดกิจกรรมฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลนาเตยร่วมกับ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 15 ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย เช่น กิจกรรมการปลูกป่าชายเลนทดแทนร่วมมือกับชุมชนบ้านในไร่ และการก่อสร้างที่อยู่อาศัยและอาคารเรียน/ห้องสมุดของโรงเรียนบ้านในไร่ จากหลายองค์กรหลายหน่วยงาน (สัมภาษณ์ สุธีร์ หัสนีย์ และไตรรงค์ แสงไสย, 2550)

ในช่วงที่ 3 (หลังเหตุการณ์ สึนามิ 1ปีขึ้นไป) เป็นช่วงระยะของการพัฒนาชุมชนด้วยชุมชนเอง โดยแกนนำทั้งในส่วนผู้ใหญ่บ้าน และโต๊ะอิหม่ามมัสยิดบ้านในไร่ จะเป็นส่วนสำคัญในการประสานความร่วมมือจากองค์กรภายนอก และการมีส่วนร่วมของประชาชน ร่วมกันจัดทำแผนชุมชนในการฟื้นฟูชุมชนในทุกๆด้าน ทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจของชาวบ้าน (สัมภาษณ์เชษฐ์ ทรายทอง และโต๊ะอิหม่ามมัสยิดบ้านในไร่ ,2550)

2. ประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน จากความคิดเห็นของแกนนำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน มองว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ในด้านการตัดสินใจ/วางแผน เช่น การเข้าร่วมประชุม การเสนอความคิดเห็น ยังคงมีน้อย โดยนายเชษฐ์ ทรายทอง กล่าวว่า ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่จะให้ผู้นำเป็นคนตัดสินใจในเรื่องของนโยบาย แผน งาน และกิจกรรม ผู้นำคิดเห็นอย่างไรชาวบ้านจะคล้อยตาม และเห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การแก้ไขปัญหาบางครั้ง มาจากความคิดของแกนนำชุมชน แต่ในประเด็นของกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ร่วมรับผลประโยชน์ ประชาชนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เช่น การร่วมกิจกรรมในการช่วยเหลือเพื่อนบ้านในการซ่อมแซมบ้านที่ได้รับความเสียหาย การร่วมกิจกรรมการปลูกป่าชายเลน เป็นต้น ส่วนในความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน เช่น มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย สโมสรโรตารี่สากล เป็นต้น มองว่า ประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือในทุกกระบวนการของการดำเนินการขององค์กรได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะด้านการตัดสินใจ และการร่วมกิจกรรม ร่วมรับผลประโยชน์ (สัมภาษณ์ถาวร พาหา ,2550) จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากิจกรรมส่วนใหญ่ที่องค์กรพัฒนาเอกชน ได้เข้ามาดำเนินการช่วยเหลือจะต้องอาศัยความต้องการของประชาชนในชุมชนเอง ดังนั้นประชาชนจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเอง รวมถึงมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับองค์กร และร่วมรับผลประโยชน์จากการช่วยเหลือจากกิจกรรมนั้นด้วย ในส่วนขององค์กรภาครัฐ ที่เข้ามาช่วยเหลือซึ่งจะเป็นการดำเนินการตามภารกิจและแผนงานขององค์กร กระบวนการต่างๆจะมาจากองค์กรเป็นสำคัญ โดยเฉพาะกระบวนการตัดสินใจ/วางแผน โดยประชาชนจะมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เป็นสำคัญ (สัมภาษณ์ สุธีร์ หัสนีย์ และไตรรงค์ แสงไสย ,2550) และในกระบวนการในการมีส่วนร่วมติดตาม ประเมินผล พบว่า ส่วนใหญ่ทุกองค์กร ยังคงให้ความสำคัญน้อย ไม่มีรูปแบบการติดตาม ประเมินผลที่ชัดเจน

3. ประเด็นการจัดการชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิในด้านต่างๆ จากความคิดเห็นขององค์กร/หน่วยงานต่างๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน องค์กรภาครัฐ เอกชน เห็นความสำคัญของของการจัดการชุมชนบ้านในไร่ ซึ่งเป็นชุมชนมีพัฒนาการการฟื้นฟูในหลายๆด้านอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม จารีตประเพณี ที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวคนในชุมชนให้เกิดการรวมตัวกันได้อย่างดี มัสยิดจึงถือเป็นศูนย์กลางสำคัญของคนในชุมชน แต่ทั้งนี้องค์กรต่างๆ ยังมอง

ว่าเยาวชนจะเป็นส่วนสำคัญในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชุมชน แต่ปัจจุบันเยาวชนไม่ค่อยให้ความสนใจมากนัก ประกอบกับการที่เยาวชนส่วนใหญ่ไปศึกษาและทำมาหากินต่างถิ่น ในช่วงที่มีกิจกรรม ประเพณีของชุมชนไม่ได้กลับมาร่วมกิจกรรม ทำให้การจัดการด้านวัฒนธรรมนำไปสู่การสืบทอดได้ยาก โดยทางองค์กร World concern และมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ได้ให้แนวคิดในการปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชน ส่งเสริมกิจกรรมเหล่านี้ให้มากขึ้น ให้ครอบครัวเป็นส่วนสำคัญในปลูกฝังให้เยาวชนรักและหวงแหนท้องถิ่นตนเอง กลับมาพัฒนาชุมชนของตนเอง (สัมภาษณ์ นิภา อำนวยปิยมิตร ถาวร พาหา และอาภรณ์ คงสง , 2550) และประเด็นการจัดการชุมชนที่ให้ความสำคัญต่อเนื่องจากวัฒนธรรม คือ การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชุมชน เนื่องจากพื้นที่ชุมชนบ้านในไร่เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งป่าชายเลน ป่าชายหาดควบคู่กับชาวประมงและชาวบ้านมานาน แต่หลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิทำให้ป่าเหล่านี้ล้มตายลงมาก ประกอบกับการที่กลุ่มนายทุนเข้ามาตัดป่าชายเลน ไถ่เกลี่ยพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์จากที่ดิน ป่าชายเลนจึงลดน้อยลงมาก ทั้งนี้เกิดปัญหาในชุมชนตามมา คือ ทำให้เกิดกรณีพิพาทขึ้นระหว่างนายทุนกับชาวบ้านทั้งในเรื่องของป่าและที่ทำกินของชาวบ้าน องค์กรต่างๆให้ความเห็นว่าภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยปัญหาดังกล่าวเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชน ลดปัญหาความขัดแย้งที่จะลุกลามไปมากกว่าเดิม ทั้งเข้ามาช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการรักษ์และหวงแหนสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งปัจจุบันก็ได้ดำเนินการไปบ้างแต่ยังขาดความต่อเนื่อง ชาวบ้านยังคงเรียกร้องให้องค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ (สัมภาษณ์ โต๊ะอิหม่ามมัสยิดบ้านในไร่ ,2550)

4. ประเด็นแนวทางการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่

ผู้วิจัยได้เอาความคิดเห็นขององค์กร/หน่วยงานแต่ละภาคส่วนมาสังเคราะห์ภาพรวมของแนวทางการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ สรุปได้ดังนี้

- ภาครัฐ ควรมีการจัดทำแผนชุมชน โดยคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสำคัญ เช่น การมีป่าชายเลน ป่าชายหาด ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ อาจเป็นจุดขายหนึ่งของชุมชนในการทำแผนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการศึกษาข้อมูล และให้องค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยสนับสนุน และส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเห็นความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามาส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านให้มากที่สุด ให้ชาวบ้านมีบทบาทในการร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรม (สัมภาษณ์ ณรงค์ศักดิ์ คมขำ และรุ่งโรจน์ บุญนาค ,2550)

- ภาคประชาชน ให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้กว้างมากขึ้น เพื่อจะได้มีพลังในการที่จะมีส่วนช่วยในการต่อรองกับองค์กรอื่นๆ ทั้งภายในและภายนอก ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนได้เร็วขึ้น และต่อเนื่อง นำทุนทางสังคมของชุมชนบ้านในไร่ที่

มีอยู่ เช่น ความเข้มแข็งของผู้นำ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนที่รวมตัวกันได้โดยง่าย และมีความรักและหวงแหนชุชนของตนเอง จะเป็นส่วนช่วยหนุนให้เกิดการพัฒนาชุมชนในด้านอื่นๆ ได้อย่างต่อเนื่อง มีการฟื้นฟูและพัฒนาไปพร้อมๆกันตามทุนของชุนชนเองพึ่งตนเอง (เจ้าหน้าที่เครือข่ายสลัม 4 ภาค และสาธิต สาระวงศ์, 2550)

- ภาคเอกชน ให้ความคิดเห็นในการฟื้นฟูชุมชนไว้หลากหลาย มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย มองว่าการพัฒนาคนเป็นส่วนสำคัญ โดยเฉพาะเยาวชนในรุ่นปัจจุบัน ควรเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยการปลูกฝังวัฒนธรรม จารีตประเพณี ทั้งในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดกันมา และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ให้เกิดการหวงแหน และมีการถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่นให้สิ่งเหล่านี้ยังคงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน (สัมภาษณ์ ถาวร พาหา, 2550) มูลนิธิที่อยู่อาศัยเพื่อมนุษยชาติ ประเทศไทย มองว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนมีส่วนสำคัญในการผลักดันและกำหนดแนวทางการฟื้นฟู ออกเป็นมิติต่างๆ ทั้งด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความยั่งยืน โดยกล่าวว่า การพัฒนาชุมชนถ้าไม่เริ่มต้นจากสิ่งที่มีในชุมชนของเราเอง ก็ไม่สามารถพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนได้ ทุกคนต้องมีใจสาธารณะ เห็นประโยชน์ส่วนรวมให้มากกว่าส่วนตน (สัมภาษณ์ โอสถ กุลวิงค์, 2550) ส่วนในองค์กรอื่นๆ ก็มีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนใหญ่ให้ความสนใจในประเด็นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เข้ามาช่วยวางแผน สนับสนุนทั้งงบประมาณและกำลังคน โดยเน้นย้ำให้ส่วนภาครัฐเข้ามาส่งเสริมให้มากยิ่งขึ้น โดยเอาแผนชุมชนที่เกิดจากความคิดเห็นของชุมชนเองมาใช้ในการวางแผนฟื้นฟู และพัฒนาชุมชนตามกรอบรูปแบบที่ชุมชนได้วางไว้

ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นความต่อเนื่องของผู้นำชุมชนในช่วงก่อนเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ และหลังเหตุการณ์ ผู้นำที่ทำหน้าที่ได้ต่อเนื่องที่มีบทบาทในการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่มีบทบาทอย่างสูงในการผลักดันให้การฟื้นฟูชุมชนหลังภัยพิบัติสึนามิได้ฟื้นตัวอย่างรวดเร็วโดยผู้นำเหล่านั้นประกอบด้วย

นายสารายุศร์ หะรัญ โต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดในชุมชน ทำหน้าที่ก่อนและหลังเหตุการณ์สึนามิ

นายบุญจิน หนูงาม นายก อบต.นาเตย ดำรงตำแหน่ง ปี 2546-2549

นายถาวร พาหา รองนาย อบต.นาเตย ดำรงตำแหน่งปี 2546-2549

นายเชษฐ์ ทรายทอง ผู้ใหญ่บ้านในไร่ ดำรงตำแหน่งปี 2543-2552 ได้รับเลือกวาระที่ 2 ติดต่อกัน

นายราวี เล็กคำ ผู้ช่วยใหญ่บ้านในไร่ ดำรงตำแหน่งปี 2543-2552 ได้รับเลือก 2 วาระ ติดต่อกัน

นายสมบูรณ์ ศรีรัตน์ ผู้ช่วยใหญ่บ้านในไร่ ดำรงตำแหน่งปี 2543-2552 ได้รับเลือก 2 วาระ ติดต่อกัน

นายก่อเส็ม อินทรัตน์ สมาชิก อบต.นาเตย ดำรงตำแหน่งปี 2546-2552 ได้รับเลือก 2 วาระ ติดต่อกัน

นายสมศักดิ์ แหลวงษ์ กรรมการหมู่บ้าน ดำรงตำแหน่งปี 2543-2552 ได้รับเลือก 2 วาระ ติดต่อกัน

นายเสนาะ ศรีรัตน์ กรรมการหมู่บ้าน ดำรงตำแหน่งปี 2543-2552 ได้รับเลือก 2 วาระ ติดต่อกัน

นายประดิษฐ์ ทรายทอง กรรมการหมู่บ้าน ดำรงตำแหน่งปี 2543-2552 ได้รับเลือก 2 วาระ ติดต่อกัน

นายหลี อินทรัตน์ กรรมการหมู่บ้าน ดำรงตำแหน่งปี 2543-2552 ได้รับเลือก 2 วาระ ติดต่อกัน

นายสุริยา สีรอด กรรมการหมู่บ้าน ดำรงตำแหน่งปี 2543-2552 ได้รับเลือก 2 วาระ ติดต่อกัน

นายวาสิทธิ์ เขียวนิล กรรมการหมู่บ้าน ดำรงตำแหน่งปี 2543-2552 ได้รับเลือก 2 วาระ ติดต่อกัน

นายบู เขียวนิล กรรมการหมู่บ้าน ดำรงตำแหน่งปี 2543-2552 ได้รับเลือก 2 วาระ ติดต่อกัน

นาย วิชัย มณีโชติ สมาชิก อบต.นาเตย ดำรงตำแหน่งปี 2549-2552 ได้รับเลือกใหม่หลังเหตุการณ์สึนามิ

4. การเปรียบเทียบผลการวิจัยกับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต

จากผลการสำรวจแบบสอบถามเป็นการสำรวจเพื่อศึกษาความต้องการขั้นพื้นฐานในภาพรวมที่ประชาชนทุกคนในชุมชนบ้านในไร่ ควรจะมีหรือควรจะเป็น และทำให้ประชาชนในชุมชนสามารถทราบได้ด้วยตนเองว่า ในขณะนี้คุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว รวมไปถึงหมู่บ้านอยู่ในระดับใด มีปัญหาที่จะต้องแก้ไขในเรื่องใดบ้าง เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคม อันเป็นนโยบายสำคัญในการพัฒนาชนบทของประเทศ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้ตัวชี้วัด หรือเกณฑ์ชี้วัด ซึ่งเกณฑ์สำคัญที่ได้นำมาพัฒนาเพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคมไทย คือ ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ซึ่งจัดทำโดยกรมพัฒนา

ชุมชน กระทรวงมหาดไทย โดยมีหลักการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือของกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนว่า บรรลุตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานแล้วหรือไม่ ทั้งนี้ตัวชี้วัดดังกล่าวได้พัฒนาขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 วาระแห่งชาติและแผนบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล พ.ศ. 2548 -2551 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำตัวชี้วัดข้อมูลจปฐ.ปี 2545 – 2547 ซึ่งข้อมูลที่ได้มาจากรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ของชุมชนชนบ้านในไร่ก่อนเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ มาทำการเปรียบเทียบตัวชี้วัดข้อมูล จปฐ. 2551 และผลการวิจัยจากการเก็บแบบสอบถาม เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา โดยนำตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) พ.ศ. 2550 - 2554 ของกรมพัฒนาชุมชนมาใช้ มีทั้งหมด 6 หมวด 42 ตัวชี้วัด (กรมพัฒนาชุมชน, 2550)

ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) พ.ศ. 2551 ของชุมชนบ้านในไร่หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ

ในประเด็นของสุขภาพและอนามัย เป็นการวัดถึงการที่ประชาชนมีสุขภาพอนามัยดี ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง คือทุกคนในครัวเรือนกินอาหารถูกสุขลักษณะปลอดภัยและได้มาตรฐาน โดยจากผลสำรวจพบว่ามีการบริโภคอาหารครบถ้วนทั้ง 5 หมู่ คิดเป็น 93% ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เมื่อเทียบกับการไม่ค่อยได้รับประทานอาหารตรงเวลา หรือรับประทานอาหารไม่ครบ 5 หมู่ ทุกคนมีความรู้ในเรื่องของการรักษาสุขภาพ มีการใช้ยาที่ถูกต้องเหมาะสม มีการออกกำลังกายและตรวจสุขภาพมากขึ้นหลังเกิดเหตุการณ์สึนามิ โดยวิธีการรักษาพยาบาล ส่วนใหญ่จะไปรักษาที่โรงพยาบาลท้ายเหมือง คิดเป็น 80 % ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาคือคลินิกต่างๆในชุมชน และ ซื้อยามากินเอง และสถานีอนามัยตำบลนาเตย ตามลำดับ ทั้งนี้ในความปลอดภัยของการทำงานพบว่าชาวบ้านยังคงมีความหวาดกลัว หวาดระแวง เนื่องจากอาชีพส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาทะเล คือ การทำประมง การออกเรือหาปลา เป็นต้น

ในประเด็นด้านที่อยู่อาศัย เป็นการวัดถึงการที่ประชาชนมีที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม จากเหตุการณ์สึนามิส่งผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของชุมชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในด้านที่อยู่อาศัยปรากฏว่า ความมั่นคงในที่อยู่อาศัยลดลง น้ำที่ใช้บริโภคและอุปโภคไม่เพียงพอ ถูกรบกวนจากมลพิษ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งประเด็นเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในชุมชนในช่วงระยะแรก (หลังเกิดเหตุการณ์สึนามิ - 1 ปีหลังเกิดสึนามิ) แต่หลังจากที่มีองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ ทั้งในด้านของการสร้างที่อยู่อาศัย การปรับปรุงระบบ

สาธารณูปโภค เช่น ระบบประปา ระบบท่อระบายน้ำ เป็นต้นให้กับชุมชน เป็นต้น ส่งผลให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ครอบครัวมีความอบอุ่นมากขึ้นโดยเปรียบเทียบจากผลการวิจัย ครอบครัวมีการรับประทานอาหารร่วมกัน มีการพูดคุยกันด้วยเหตุด้วยผล

ในประเด็นด้านการศึกษา เป็นการวัดถึงการที่ประชาชนในชุมชนมีโอกาสเข้าถึงบริการด้านการศึกษามากขึ้น โดยจากผลการวิจัยส่วนใหญ่เด็กในชุมชนได้เข้าเรียนในโรงเรียนทุกคน คิดเป็น 98% ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แต่การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็น 59% ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยผู้วิจัยมองว่าหัวหน้าครอบครัวตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าการศึกษาสมัยก่อนเป็นเรื่องลำบาก เพราะต้องเดินทางไกลไปศึกษา ทำให้การศึกษามีบทบาทน้อยกับคนสมัยก่อน แต่ความคิดของคนในปัจจุบันซึ่งจากผลการวิจัยต้องการส่งบุตรหลานให้เรียนอย่างน้อยระดับปริญญาตรี ซึ่งคิดเป็น 89% ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับตัวชี้วัด ในประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยต้องจบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และได้เรียนต่อมากกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากผลการวิจัยพบว่าสามารถส่งบุตรได้ในระดับปริญญาตรี คิดเป็น 43% รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา 32% และระดับอาชีวศึกษา 11% ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รวมทั้งคนอายุ 15-60 ปีเต็ม สามารถอ่านเขียน ภาษาไทยและคิดเลขอย่างง่ายได้ทุกคน และการรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์เกินกว่าสัปดาห์ละ 5 ครั้ง แหล่งข่าวสารส่วนใหญ่มาจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หอกระจายเสียงของหมู่บ้าน และจากผู้นำชุมชน ตามลำดับ

ในประเด็นของรายได้ เป็นการวัดถึงการที่ประชาชนมีการประกอบอาชีพและมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต ซึ่งจากผลการวิจัยอาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชน คือ อาชีพรับจ้าง คิดเป็น 50 % ของอาชีพทั้งหมด รองลงมาคือ อาชีพประมง คิดเป็น 35% ของอาชีพทั้งหมด และส่วนใหญ่มีอาชีพเสริม คิดเป็น 89% ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รวมทั้งมีรายได้เฉลี่ยส่วนใหญ่ของครอบครัวต่อเดือน 5,000 – 10,000 บาท แต่รายได้ยังไม่เพียงพอในการใช้จ่าย คิดเป็น 56% มีรายได้พอใช้จ่าย คิดเป็น 41 % และมีเงินออม คิดเป็น 3% รวมทั้งมีหนี้สินโดยส่วนใหญ่มาจากการผ่อนชำระสิ่งของ เมื่อเปรียบเทียบกับตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน คนอายุ 15 -60 ปีมีการประกอบอาชีพและรายได้ โดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 23,000 บาทต่อปี และต้องมีการเก็บออม พบว่ารายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย รวมทั้งในชุมชนยังมีนิสัยการเก็บออมน้อย ทำให้คุณภาพชีวิตด้านรายได้ยังไม่บรรลุเป้าหมาย

ในประเด็นด้านการปลูกฝังค่านิยมไทย เป็นการวัดถึงการที่ประชาชนมีการปลูกฝังค่านิยมไทยให้กับตนเองเพื่อให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากผลการวิจัยพบว่าด้านสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากชุมชนบ้านในไร่เป็นชุมชนมุสลิม 98 % มีการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างเคร่งครัด ทำให้เป็นชุมชนที่ปลอดอบายมุข และยาเสพติดรวมทั้งมีการสืบทอดประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของ

บรรพบุรุษในชุมชนและประเพณีไทยอย่างต่อเนื่อง มีการผูกพัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานในด้านที่เกี่ยวข้อง พบว่า คนในครอบครัวไม่ติดสุรา ไม่สูบบุหรี่ ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมและมารยาทไทย มีการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนามากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง รวมทั้งคนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่เพราะมีชมรมผู้สูงอายุด้วย จึงทำให้คุณภาพชีวิตด้านการปลูกฝังค่านิยมไทย สามารถบรรลุเป้าหมายได้ดี

ในประเด็นด้านการร่วมใจพัฒนา เป็นการวัดถึงการที่ประชาชนมีจิตสำนึกและร่วมกันรักษาสิทธิ์ของตนเอง เพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น จากผลการวิจัยพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนหลังจากเหตุการณ์สึนามิ ยังมีการรวมกลุ่มต่างๆ กันน้อย รวมทั้งประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผน และลงมือปฏิบัติมากขึ้นแต่ยังอยู่ในระดับน้อย ซึ่งกิจกรรมที่เห็น เช่น กิจกรรมการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อการวางแผน หาแนวทางเพื่อการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม รวมทั้งร่วมกิจกรรมในการปลูกป่าชายเลนและเป็นอาสาสมัครในการดูแลสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานในด้านที่เกี่ยวข้อง พบว่า คนในครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน มีส่วนร่วมแสดงความเห็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่นยังไม่บรรลุตามเกณฑ์ เช่น การร่วมวางแผนและแนวทางการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของชุมชน เช่น การปลูกป่าชายเลน การติดตาม ตรวจสอบกิจกรรม ยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมขาดความต่อเนื่อง มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน เช่น การเป็นอาสาสมัครในการดูแลสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงหลังเกิดเหตุการณ์สึนามิช่วงแรกๆ แต่หลังจากเหตุการณ์ไม่มีการจัดระบบให้มีความต่อเนื่อง จึงทำให้คุณภาพชีวิตด้านการร่วมใจพัฒนา ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างเต็มที่

จากการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านในไร่ กับตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปีพ.ศ. 2551 ของชุมชนบ้านในไร่หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ

ตาราง 30 ผลการสำรวจตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของชุมชนบ้านในไร่หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ

หมวด	ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	ผลการศึกษา	ผ่าน	ไม่ผ่าน
หมวดที่ 1 สุขภาพดี	- ทุกคนในครัวเรือนได้กินอาหารถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน	- รับประทานครบทั้ง 5 หมู่ สุขภาพแข็งแรง	✓	
	- คนในครัวเรือนมีความรู้ในการใช้ยาที่ถูกต้องและเหมาสม	- มีความรู้เรื่องการรักษาสุขภาพ การไปศูนย์อนามัยท้องถิ่น และรู้วิธีการซื้อยากินเอง	✓	
	- คนอายุ 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี	- มีอสม.ดูแลทั่วถึง ตลอดปี	✓	
	- คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที	- ส่วนใหญ่มีการออกกำลังกายจากการทำงานอยู่แล้ว	✓	
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย	- ครัวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและบ้านมีสภาพคงทนถาวร	- หลังจากการร่วมมือและการช่วยเหลือการสร้างบ้านหลังเหตุการณ์สึนามิ ทุกครัวเรือนมีบ้านอยู่และถาวร	✓	
	- ครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงพอตลอดปี	- บางครัวเรือนมีน้ำดื่มเพียงพอ มีใช้ตลอดปี และสะอาด	✓	
	- ครัวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอด	- บางครัวเรือนมีน้ำประปาใช้ไม่เพียงพอ		✓
	- ครอบครัวมีความอบอุ่น	- หลังผ่านเหตุการณ์สึนามิ ครอบครัวกลับมาใช้	✓	

ตาราง 30 (ต่อ)

หมวด	ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	ผลการศึกษา	ผ่าน	ไม่ผ่าน
		ชีวิตปกติ อบอุ่น		
หมวดที่ 3 ฝักใฝ่การศึกษา	- เด็กอายุ 6-15 ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี	- มีโรงเรียนในชุมชนได้เรียนทุกคน	✓	
	- เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ได้เรียนมัธยมศึกษาตอปลายและเทียบเท่า	- ส่วนใหญ่ได้เรียนมีโรงเรียนในพื้นที่อำเภอ	✓	
	- คนอายุ 15-60 ปีเต็ม อ่านเขียนภาษาไทยได้และคิดเลขอย่างง่ายได้	- ทุกคนในวัยดังกล่าว อ่านออกเขียนได้ คำนวณเลขพื้นฐานได้	✓	
	- คนในครัวเรือนได้รับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างน้อยสัปดาห์ละ 5 ครั้ง	- มีหอกระจายข่าวของชุมชน	✓	
หมวดที่ 4 รายได้ก้าวหน้า	- คนอายุ 15-60 ปีเต็ม มีการประกอบอาชีพและมีรายได้	- อายุ 15 – 22 ปี ส่วนใหญ่ยังไม่มีรายได้ เรียนหนังสือ คนส่วนใหญ่มีรายได้น้อยจากการประมงและรับจ้าง		✓
	- คนในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยในครัวเรือนไม่ต่ำกว่าคนละ 23,000 บาทต่อปี	- รายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่มีไม่พอกับรายจ่าย มีหนี้สินมาก		✓
	- ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน	- ส่วนใหญ่ไม่มีการออม เงินที่ได้มานำใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน		✓

ตาราง 30 (ต่อ)

หมวด	ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	ผลการศึกษา	ผ่าน	ไม่ผ่าน
หมวดที่ 5 ปลูกฝังค่านิยม	- คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา	- ไม่ติดสุรา เพราะศาสนาอิสลามเคร่งเรื่องอบายมุข มีส่วนน้อยที่ดื่มแต่ไม่ติด	✓	
	- คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่	- ส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ เพราะศาสนาอิสลามเคร่งเรื่องอบายมุข มีส่วนน้อยที่สูบแต่ไม่ติด	✓	
	- คนในครัวเรือนได้ปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมและมารยาทไทย	- ปฏิบัติตามประเพณีของชุมชนและของไทยเป็นประจำทุกปี ปลูกฝังให้เด็กมีมารยาท	✓	
	- คนอายุ 6 ปีขึ้นไปทุกคนปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้องสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง	- ผู้นับถือศาสนาอิสลามต้องละหมาดทุกวัน เข้ามัสยิดทุกอาทิตย์ ชาวพุทธไปวัดบ้างแต่ไม่บ่อย	✓	
	- คนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน	- คนสูงอายุส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้รับการดูแล เนื่องจากลูกหลานส่วนใหญ่ไปทำงานที่อื่นๆ นานๆจะมาเยี่ยม		✓
หมวดที่ 6 ร่วมใจพัฒนา	- ครัวเรือนมีคนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล	- มีกลุ่มตั้งขึ้นบ้างแต่ส่วนใหญ่ตั้งมาแล้วไม่ได้ผล ประชาชนยังไม่ค่อยตื่นตัว		✓
	- ครัวเรือนมีคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น	- การแสดงความคิดเห็นยังมีน้อย ส่วนให้เป็นการตัดสินใจของผู้นำชุมชน		✓
	- ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการ	- มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ แต่		✓

ตาราง 30 (ต่อ)

หมวด	ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	ผลการศึกษา	ผ่าน	ไม่ผ่าน
หมวดที่ 6 ร่วมใจพัฒนา	อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น - คนในครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน	ไม่ค่อยเด่นชัด ส่วนใหญ่เป็นการปลูกป่าชายเลน - ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะในชุมชน	✓	

สรุปได้ว่า ในหมวดด้านสุขภาพอนามัย สามารถบรรลุเป้าหมายได้แต่ยังมีบางประเด็นในเรื่องของสุขภาพจิตใจ ชาวบ้านยังคงหวาดกลัว และหวาดระแวง กับการความปลอดภัยในการทำงาน ในหมวดด้านที่อยู่อาศัย คุณภาพชีวิตลดลงหลังเกิดเหตุการณ์สึนามิประมาณ 1 ปีแรก แต่หลังจากนั้นได้มีองค์กรภายนอกเข้ามาช่วยเหลือชุมชนในด้านต่างๆ ประกอบกับความเข้มแข็งความสามัคคีของชุมชนทำให้ชุมชนได้รับการฟื้นตัวด้านที่อยู่อาศัย และมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ทำให้คุณในหมวดด้านที่อยู่อาศัย สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างดี ในหมวดด้านการศึกษา สรุปได้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ส่งลูกเรียนกันหมดทุกคน และมีความคิดที่จะส่งเรียนจนถึงระดับปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย ถึงแม้ว่าประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ระดับการศึกษายังอยู่ในระดับต่ำ คือ ระดับประถมศึกษา แต่ถ้ามองในอนาคตชุมชนดังกล่าวเยาวชนในปัจจุบันจะสามารถจบการศึกษาในระดับสูงๆ และเป็นฐานพัฒนาให้กับชุมชนต่อไป ทำให้หมวดดังกล่าวสามารถพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายได้มากขึ้นในอนาคต ในหมวดด้านรายได้และเศรษฐกิจ สรุปได้ว่า ประชาชนในชุมชนยังขาดการใช้ชีวิตแบบพอเพียง ส่วนใหญ่ยังมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ทำให้รายได้ไม่เพียงพอ รวมถึงส่วนใหญ่การเป็นหนี้สิน ที่มาจากการผ่อนสินค้า เป็นเหตุผลหนึ่งที่ชุมชนยังขาดความพอเพียง ใช้จ่ายเกินกำลังของครอบครัว และยังขาดนิสัยการออมเพื่ออนาคต ทำให้คุณภาพชีวิตในหมวดยังไม่บรรลุเป้าหมายได้อย่างเต็มที่ ในหมวดการปลูกฝังค่านิยมของชุมชน เนื่องจากชุมชนเป็นชุมชนมุสลิม มีระบบของศาสนาที่เคร่งครัด ฉะนั้นในเรื่องของการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาจึงมีเป็นประจำทุกวัน เช่น การละหมาด 5 ครั้ง/วัน หรือกิจกรรมที่เป็นประเพณีตามศาสนา เช่น การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน ประเพณีการเข้าสุนัต วันฮารีรายอ เป็นต้น ทั้งนี้ประชาชนในพื้นที่ที่นับถือศาสนาพุทธ ก็มีกิจกรรมทางศาสนาด้วยเหมือนกันแต่มีบทบาทไม่มาก แต่เหตุผลที่สำคัญคือ ทุกกิจกรรมต่างๆในชุมชน ทุกคน(ไม่เลือกศาสนา) เข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียงกันเสมอ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใดๆ หรือของศาสนาใด รวมถึงการดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุ มีชมรมผู้สูงอายุที่เป็นส่วนหนึ่งที่ดึงให้ลูกหลานเห็นคุณค่าของค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน จึงทำให้คุณภาพชีวิตในหมวดดังกล่าว สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างดี และในหมวดสุดท้าย คือหมวดการร่วมใจพัฒนา สรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆของชุมชนอยู่ในระดับต่ำ เช่น การตัดสินใจ การวางแผน การร่วมมือปฏิบัติ มีบ้างแต่ไม่ต่อเนื่อง ในระดับของการร่วมตรวจสอบยังคงมีน้อยมาก ไม่มีการติดตามอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ในส่วนประเด็นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติละสิ่งแวดล้อม หลังจากเกิดเหตุการณ์สึนามิ ทำให้ประชาชนในชุมชนมีความตื่นตัวมากขึ้นในเรื่องสิ่งแวดล้อม ทำให้มีการรวมกลุ่มกันรวมถึงร่วมเป็นอาสาสมัครในการแก้ไข ฟื้นฟู แต่หลังจากนั้นไม่มีการจัดระบบให้มีความต่อเนื่อง ทำให้คุณภาพชีวิตในหมวดดังกล่าว ยังไม่บรรลุเป้าหมายได้อย่างเต็มที่

บรรลุเป้าหมายตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) 4 หมวด คือ หมวดสุขภาพดี หมวดมีบ้านอาศัย หมวดฝักใฝ่การศึกษา และหมวดปลูกฝังค่านิยมไทย

ไม่บรรลุเป้าหมายตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) 2 หมวด คือ หมวดรายได้ก้าวหน้า และหมวดร่วมใจพัฒนา

ตาราง 31 เปรียบเทียบผลการสำรวจตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของชุมชนบ้านในไร่ก่อนและหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ

INPUT	PROCESS	OUTPUT
ก่อนเกิดเหตุการณ์พิบัตภัยสึนามิ	ผลจากรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ.ทุกคนในครัวเรือนได้กินอาหารถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน คนในครัวเรือนมีความรู้ในการใช้ยาที่ถูกต้องและเหมาสม คนอายุ 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปีบ้างเมื่อมีหมอหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาส่งเสริมดูแลสุขภาพของคนในชุมชน	ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมวดที่ 1 สุขภาพดี
	ผลจากรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ.ครัวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและบ้านมีสภาพคงทนถาวร มีน้ำสะอาดสำหรับอุปโภคและบริโภคเพียงพอตลอดปี ครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยายอยู่กันหลายคนมีความอบอุ่น	ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย
	ผลจากรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. เด็กวัยกำลังศึกษาอายุประมาณ 6-15 ปี ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และได้เรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและเทียบเท่า ส่วนคนอายุสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเลขอย่างง่ายได้บ้าง แต่ส่วนใหญ่จะอ่านเขียนไม่ค่อยได้ ส่วนใหญ่เป็นคนอายุ 80 ปีขึ้นเพราะไม่ได้เรียนหนังสือ และคนในครัวเรือนส่วนใหญ่ได้รับรู้ข่าวสารที่เป็น	ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมวดที่ 3 ฝักใฝ่การศึกษา

ตาราง 31 (ต่อ)

INPUT	PROCESS	OUTPUT
	ประโยชน์ เพราะมีทีวี วิทยุ และหอกระจายข่าว จึงได้รับข่าวสารอยู่ตลอด	
	ผลจากรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. คนอายุ 15 – 22 ปี ส่วนใหญ่ยังไม่มีรายได้ อยู่ในวัยกำลังเรียนหนังสือ และคนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้น้อย ไม่แน่นอนจากการทำประมงและรับจ้าง ทำให้รายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่มีไม่พอกับรายจ่ายมีหนี้สินมาก และไม่มีการออม เงินที่ได้มานำใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน	ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมวดที่ 4 รายได้ก้าวหน้า
	ผลจากรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา เพราะศาสนาอิสลามเคร่งเรื่องอบายมุข มีส่วนน้อยที่ดื่มแต่ไม่ติด และส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ เพราะศาสนาอิสลามเคร่งเรื่องอบายมุข มีส่วนน้อยที่สูบแต่ไม่ติด มีการปฏิบัติตามประเพณีของชุมชนและของไทยเป็นประจำทุกปี ปลูกฝังให้เด็กมีมารยาท ผู้นับถือศาสนาอิสลามมีการละหมาดทุกวัน เข้ามัสยิดทุกอาทิตย์ ชาวพุทธไปวัดบ้างแต่ไม่บ่อย ส่วนคนสูงอายุส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้รับการดูแล เนื่องจากลูกหลานส่วนใหญ่ไปทำงานที่อื่นๆ นานๆจะมาเยี่ยม	ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมวดที่ 5 ปลูกฝังค่านิยม

ตาราง 31 (ต่อ)

INPUT	PROCESS	OUTPUT
	ผลจากรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ชุมชนมีกลุ่มตั้งขึ้นบ้างแต่ส่วนใหญ่ต้องยุบกลุ่มขาดความต่อเนื่อง ประชาชนยังไม่ค่อยตื่นตัว ในประเด็นของการแสดงความคิดเห็นยังมีน้อย ส่วนให้เป็นการตัดสินใจของผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์แต่ไม่ค่อยเด่นชัด ด้านกิจกรรมสาธารณะในชุมชนชาวบ้านให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่	ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมวดที่ 6 ร่วมใจพัฒนา
หลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ	ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามและรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ของชุมชน ปีพ.ศ. 2551 คนในครัวเรือนรับประทานครบทั้ง 5 หมู่ สุขภาพแข็งแรงมีความรู้เรื่องการรักษาสุขภาพ การไปศูนย์อนามัยท้องถิ่น และรู้วิธีการซื้อยากินเอง มีอสม.ดูแลทั่วถึง ตลอดปี และส่วนใหญ่มีการออกกำลังกายจากการทำงานอยู่แล้ว	ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมวดที่ 1 สุขภาพดี
	ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามและรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ของชุมชน ปีพ.ศ. 2551 ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและบ้านมีสภาพคงทนถาวร มีน้ำสะอาดสำหรับอุปโภคและบริโภคเพียงพอตลอดปี ครอบครัว	ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย

ตาราง 31 (ต่อ)

INPUT	PROCESS	OUTPUT
	ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยายอยู่กันหลายคน มีความอบอุ่น	
	ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามและรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ของชุมชน ปีพ.ศ. 2551 โรงเรียนอยู่ในชุมชนเด็กวัยเรียน อายุตั้งแต่ 3 – 12 ปี ได้เรียนทุกคน ในระดับมัธยมส่วนใหญ่ได้เรียน แต่ต้องออกไปเรียนในพื้นที่อำเภอ มีโรงเรียนประจำอำเภอ คือ โรงเรียนท้ายเหมืองวิทยา ทุกคนในที่มีอายุ 15-60 ปี สามารถอ่านออกเขียนได้ คำนวณเลขพื้นฐานได้ ประชาชนในชุมชนได้รับฟังข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอ เพราะส่วนใหญ่มีทีวี วิทยุ และมีหอกระจายข่าวของชุมชน	ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมวดที่ 3 ฝักใฝ่การศึกษา
	ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามและรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ของชุมชน ปีพ.ศ. 2551 คนอายุ 15 – 22 ปี ส่วนใหญ่ยังไม่มีรายได้ อยู่ในวัยกำลังเรียนหนังสือ และคนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้น้อย รายได้ไม่แน่นอนจากการทำประมงและรับจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยในครัวเรือนต่ำกว่าคนละ 23,000 บาทต่อปี ทำให้รายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่มีไม่พอกับรายจ่ายมีหนี้สินมาก และไม่มีการออม เงินที่ได้มานำใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน	ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมวดที่ 4 รายได้ก้าวหน้า

ตาราง 31 (ต่อ)

INPUT	PROCESS	OUTPUT
	ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามและรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ของชุมชน ปีพ.ศ. 2551 มีผลเช่นเดียวกับรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ของชุมชนก่อนเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ คือ คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา เพราะศาสนาอิสลามเคร่งเรื่องอบายมุข มีส่วนน้อยที่ดื่มแต่ไม่ติด และส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ เพราะศาสนาอิสลามเคร่งเรื่องอบายมุข มีส่วนน้อยที่สูบแต่ไม่ติด มีการปฏิบัติตามประเพณีของชุมชนและของไทยเป็นประจำทุกปี ปลูกฝังให้เด็กมีมารยาท ผู้นับถือศาสนาอิสลามมีการละหมาดทุกวัน เข้ามัสยิดทุกอาทิตย์ ชาวพุทธไปวัดบ้างแต่ไม่บ่อย ส่วนคนสูงอายุส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้รับการดูแลเนื่องจากลูกหลานส่วนใหญ่ไปทำงานที่อื่นๆ นานๆจะมาเยี่ยม	ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมวดที่ 5 ปลูกฝังค่านิยม
	ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามและรายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ของชุมชน ปีพ.ศ. 2551 ประชาชนส่วนใหญ่ตื่นตัวมากกว่าช่วงก่อนเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ การรวมกลุ่มส่วนใหญ่เกิดจากการเข้ามาส่งเสริมของหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือ เช่น กลุ่มอาชีพประมง อาชีพเสริม เป็นต้น ประชาชนตื่นตัวมากกว่าช่วงก่อนเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ในประเด็น	ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมวดที่ 6 ร่วมใจพัฒนา

ตาราง 31 (ต่อ)

INPUT	PROCESS	OUTPUT
	ของการแสดงความคิดเห็นยังมีน้อยแต่ก็เข้ามาร่วมมือมากกว่าเมื่อก่อนเกิดเหตุการณ์สึนามิ แต่ส่วนใหญ่ก็ยังเป็นการตัดสินใจของผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์แต่ไม่ค่อยเด่นชัด ส่วนใหญ่เป็นการปลูกป่าชายเลน ด้านกิจกรรมสาธารณะในชุมชนชาวบ้านให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่	

จากผลการวิเคราะห์ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในประเด็นของด้านเศรษฐกิจ ยังคงมีผลกระทบกับคุณภาพชีวิตของชุมชน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบระหว่างช่วงก่อนกับหลังเหตุการณ์เกิดพิบัติภัยสึนามิ ไม่มีผลแตกต่างกันมากนัก หลังจากผ่านช่วงของการบรรเทาทุกข์ การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพก็กลับสู่ปกติ ซึ่งปัญหาสำคัญที่ประเด็นด้านเศรษฐกิจยังไม่บรรลุผลอาจเป็นจากการขาดการออมทรัพย์เพื่ออนาคต การเป็นหนี้ ทั้งในส่วนของการกู้ยืมเงินมาใช้ รวมถึงการใช้ชีวิตแบบฟุ่มเฟือย คือ การใช้สินค้าแบบผ่อนส่ง ทำให้เป็นหนี้สินมากขึ้น รายได้ของครอบครัวที่ได้มาจึงไม่พอกับรายจ่าย และประเด็นของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ชาวบ้านส่วนใหญ่ ยังคงให้ความร่วมมือดี เมื่อเปรียบเทียบระหว่างช่วงก่อนกับหลังเหตุการณ์เกิดพิบัติภัยสึนามิ ไม่มีผลแตกต่างกันมากนัก แต่ที่ประเด็นดังกล่าวไม่บรรลุเป้าหมาย คือการมีส่วนร่วมไม่มีความต่อเนื่อง ส่วนใหญ่ระดับของการมีส่วนร่วมจะมีแต่ในระดับของการมีส่วนร่วมปฏิบัติ แต่ระดับของการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมตรวจสอบ ยังไม่มี เป็นหน้าที่ของแกนนำชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ทำให้แนวทาง หรือแผนการพัฒนาจึงมาจากคนกลุ่มเล็ก ซึ่งคนกลุ่มใหญ่ คือ ประชาชน ยังคงตื่นตัวเรื่องนี้ไม่มาก ขาดพลังของการพัฒนาสู่ความยั่งยืน

จากปัญหาดังกล่าว ประกอบกับการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์และการจัดประชุมกลุ่มย่อย ร่วมกับชาวบ้าน แกนนำชุมชน และเจ้าหน้าที่องค์กร/หน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง พบว่า

จุดเด่น ชุมชนมีจุดแข็งด้านแกนนำชุมชน และผู้นำศาสนาที่สามารถดึงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มาก ประชาชนให้ความเคารพ รวมถึงมีเครือข่ายความช่วยเหลือที่เข้มแข็ง

จุดด้อย ประชาชนยังขาดความร่วมมืออย่างต่อเนื่องในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ยังไม่เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มมากนัก

โอกาส การมีทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงหวงแหน ป่าชายเลน และป่าชายหาดของชุมชน มีการรณรงค์ปลูกป่าอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเห็นได้จากการต่อต้าน นายทุนที่ต้องการเข้ามาไถที่ป่าชายเลนเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

อุปสรรค เป็นหมู่บ้านที่มี 2 ชุมชน คือ บ้านบ่อดาน กับบ้านในไร่ ทำให้พื้นที่กว้างขึ้นการพัฒนาขององค์กรภาครัฐจึงได้ไม่เต็มที่ต้องอาศัย ชุมชนช่วยเหลือกันเอง

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว จึงนำมาเขียนเป็นรูปแบบของการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ โดยอาศัยจุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค มาเป็นส่วนในหารูปแบบของการฟื้นฟู ตั้งแต่หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ จนไปสู่การวางแนวทางในการพัฒนาให้ชุมชนสู่ความยั่งยืนต่อไป

5. รูปแบบการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

รูปแบบการจัดการและมาตรการในการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่นั้นได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นแนวร่วมดูแลพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน รวมทั้งการการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน ในการปลูกและรักษาป่าให้คงความสมบูรณ์ยั่งยืน ผู้นำทางศาสนาอิสลาม (โต๊ะอิหม่าม) ของชุมชนได้เล็งเห็นและตระหนักถึงการมีส่วนร่วม จากผลกระทบที่เกิดจากคลื่นสึนามิและจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน จึงได้รวบรวมอาสาสมัครของชุมชนเป็นแกนนำในการฟื้นฟูชุมชน โดยได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึงสภาพความเสียหายของชุมชนทั้งในเชิงคุณภาพชีวิต และด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนแนวคิด รวมถึงร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น และได้ร่วมกันประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ และให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ ทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการร่วมแรงร่วมใจในการฟื้นฟูป่าชายเลน และป่าชายหาดในชุมชนของตนมากขึ้น โดยในระยะแรกได้ร่วมมือกับหน่วยงานของภาครัฐและเน้นการฟื้นฟูในด้านการปรับสภาพพื้นที่ เช่น กำจัดเศษซากไม้ที่แห้งตาย การทับถมของตะกอนทราย โคลน ตลอดจนขยะต่างๆน หลังจากนั้นจึงได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมการฟื้นฟูชุมชน โดยเน้นกิจกรรมที่สร้างความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชน เช่น การปลูกป่าชายเลน เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดพบว่ารูปแบบของการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะที่ 1 การบรรเทาทุกข์ฉุกเฉิน หลังเกิดเหตุการณ์ ไม่เกิน 3 เดือน
2. ระยะที่ 2 การฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพเดิม 3 เดือน – 2 ปี
3. ระยะที่ 3 การพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน 2 ปีขึ้นไป

ดังแผนภาพดังนี้

ภาพประกอบ 6 รูปแบบการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

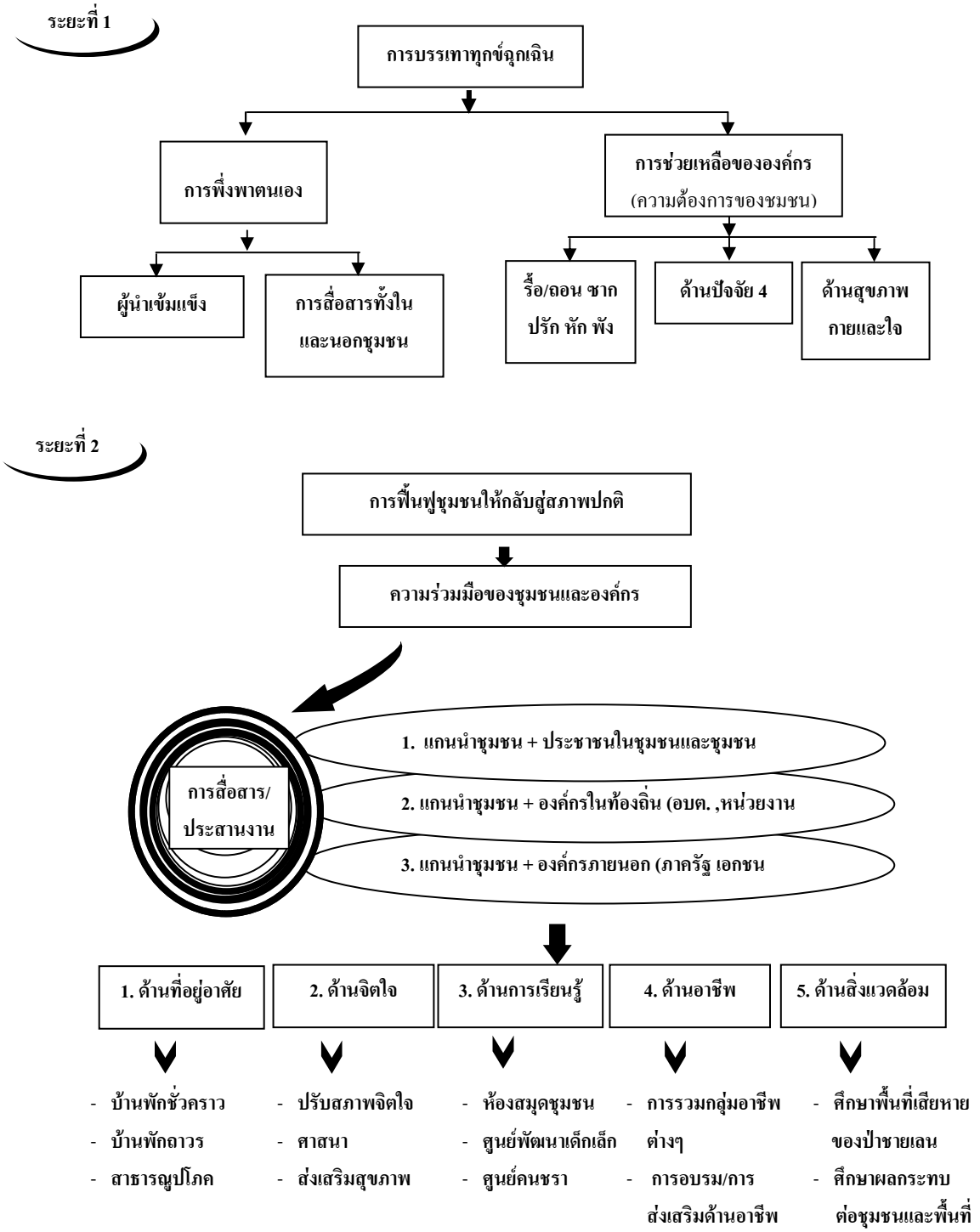

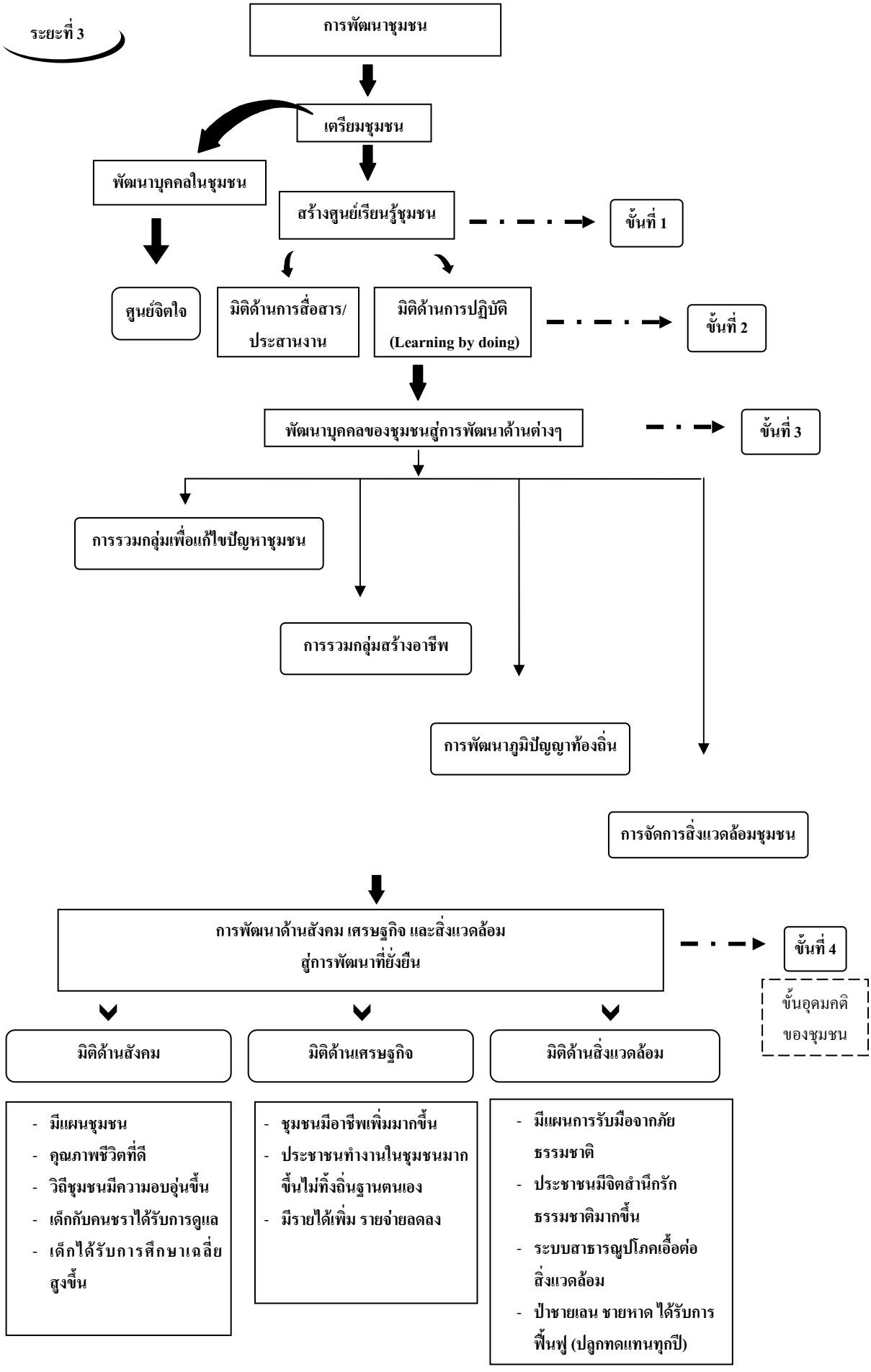
ระยะที่ 3
การพัฒนาชุมชน
เตรียมชุมชน
พัฒนาบุคคลในชุมชน
สร้างศูนย์เรียนรู้ชุมชน
ขั้นที่ 1
ศูนย์จิตใจ
มิติด้านการสื่อสาร/ประสานงาน
มิติด้านการปฏิบัติ (Learning by doing)
ขั้นที่ 2
พัฒนาบุคคลของชุมชนสู่การพัฒนาด้านต่างๆ
ขั้นที่ 3
การรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน
การรวมกลุ่มสร้างอาชีพ
การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น
การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน
การพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
ขั้นที่ 4
ขั้นอุดมคติของชุมชน
มิติด้านสังคม
มิติด้านเศรษฐกิจ
มิติด้านสิ่งแวดล้อม
- มีแผนชุมชน
- คุณภาพชีวิตที่ดี
- วิถีชุมชนมีความอบอุ่นขึ้น
- เด็กกับคนชราได้รับการดูแล
- เด็กได้รับการศึกษาเฉลี่ยสูงขึ้น
- ชุมชนมีอาชีพเพิ่มมากขึ้น
- ประชาชนทำงานในชุมชนมากขึ้นไม่ทิ้งถิ่นฐานตนเอง
- มีรายได้เพิ่ม รายจ่ายลดลง
- มีแผนการรับมือจากภัยธรรมชาติ
- ประชาชนมีจิตสำนึกรักธรรมชาติมากขึ้น
- ระบบสาธารณูปโภคเอื้อต่อสิ่งแวดล้อม
- ป่าชายเลน ชายหาด ได้รับการฟื้นฟู (ปลูกทดแทนทุกปี)

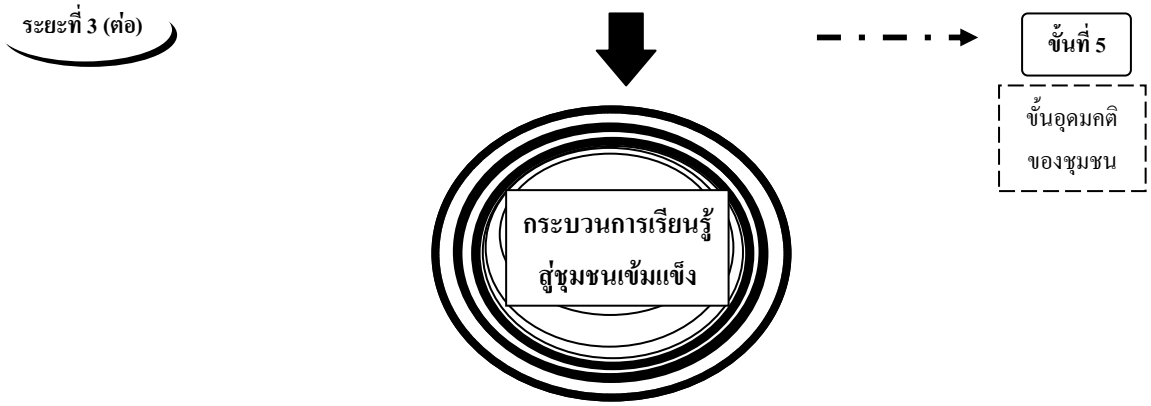

จากภาพประกอบ 6 สรุปได้ว่า ระยะที่ 1 การบรรเทาทุกข์ฉุกเฉิน เป็นช่วงของการพึ่งตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยผู้มีบทบาทสำคัญคือ ผู้นำของชุมชน โดยมี ผู้ใหญ่บ้าน และโต๊ะอิหม่าม ที่คอยช่วยเหลือให้ประชาชนในชุมชนในช่วงหลังเกิดเหตุการณ์ โดยเป็นผู้คอยจัดที่พักชั่วคราวให้ประชาชนในชุมชนรวมตัวกันเป็นกลุ่ม และคอยติดต่อประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่น และองค์กรภายนอก ให้เข้ามาช่วยเหลือ โดยการช่วยเหลือขององค์กรที่เข้ามาช่วยบรรเทาทุกข์ของชุมชน โดยการเข้ามาช่วยเหลือจะต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ ในช่วงแรกจะเน้นประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น ประเด็นแรกเป็นกิจกรรมที่เร่งด่วน คือ การรื้อซากปรัก หัก พัง ในชุมชนโดยให้เจ้าของเข้าไปดูแลในพื้นที่ของตนเอง ควบคู่ไปกับประเด็นด้านการช่วยเหลือในด้านปัจจัย 4 เช่น ที่พักชั่วคราว ข้าวสาร อาหารแห้ง เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น และประเด็นที่สำคัญ คือ ด้านสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยให้บรรดาหาสาสมัคร และแพทย์เข้าไปดูแลด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจของประชาชนในชุมชนที่ยังหวาดผวากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การช่วยเหลือขององค์กรต่างๆนี้ เป็นการช่วยมาหนุนเสริมในด้านของการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิของชุมชนเอง ทำให้ชุมชนผ่านระยะของการบรรเทาทุกข์ฉุกเฉินได้อย่างรวดเร็ว

กิจกรรมที่ดำเนินงานในช่วงการบรรเทาทุกข์ฉุกเฉินได้แก่

การสื่อสารกับผู้ประสพภัยในชุมชน ผู้นำชุมชนและโต๊ะอิหม่ามเป็นหัวใจสำคัญในการสื่อสารกับคนในชุมชนและคนในชุมชนให้การเคารพเชื่อฟัง ในระยะแรกระบบเสียงตามสายในชุมชนได้รับความเสียหาย ผู้นำชุมชนได้ใช้การสื่อสารผ่านทางผู้นำชุมชน และเร่งขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก ทำการแก้ไขระบบการสื่อสารภายในหมู่บ้านเป็นอันดับต้นๆ และได้รับการช่วยเหลือจาก มูลนิธิสุภนิมิตแห่งประเทศไทย ในการติดตั้งระบบเสียงตามสายในหมู่บ้านให้กลับมาใช้งานได้เหมือนเดิม

การอพยพผู้สูงอายุและเด็กและสตรี รวมทั้งผู้ที่ได้รับความเสียหาย 107 ครอบครัว มาอยู่ในเขตที่ปลอดภัย ในระยะ อาทิตย์แรกหลังเหตุการณ์ภัยสึนามิผู้นำชุมชนและโต๊ะอิหม่ามได้ใช้สถานที่มัสยิดในหมู่บ้านที่อยู่ในชุมชนและไม่ได้รับผลกระทบจากคลื่นสึนามิ และในอาทิตย์ต่อมาผู้นำชุมชนและโต๊ะอิหม่ามได้ตัดสินใจร่วมกันย้ายที่พักชั่วคราวของผู้ประสบภัยมาอยู่ในพื้นที่ว่างใกล้ทางเข้าชุมชนซึ่งเป็นที่เอกชนเนื่องจากการคมนาคมในชุมชนไม่ได้รับความสะดวกในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย เพราะสะพานเข้าหมู่บ้านขาดเสียหาย เมื่อการจัดการที่พักชั่วคราวได้ก่อสร้างเสร็จกลุ่มผู้สูงอายุ ครอบครัวผู้ป่วย และครอบครัวที่มีเด็กได้ย้ายเข้ามาอยู่ในที่พักชั่วคราวเป็นลำดับแรก

การรับการช่วยเหลือเรื่องอาหารและน้ำดื่มเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย ผู้นำชุมชนได้เลือกวิธีการจัดการสำรวจผู้ได้รับผลกระทบและจัดการการเลือกรับการช่วยเหลือที่ผู้นำเห็นว่าไม่มีผลกระทบต่อความเชื่อและผลประโยชน์แอบแฝงของผู้ที่ให้การช่วยเหลือ และจัดการแจกจ่ายสิ่งของบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัยด้วยการจัดการของผู้นำชุมชนเอง โดยแบ่งหน้าที่ของผู้รับของบริจาคและผู้จัดทำอาหารแจกจ่ายแก่ผู้ประสบภัย

การสร้างที่พักชั่วคราวผู้นำชุมชนได้ประเมินสถานการณ์ว่าการสร้างที่พักถาวรสำหรับ 107 ครอบครัว ต้องใช้เวลายาวนาน ได้แบ่งการสร้างที่พักชั่วคราวเป็น 2 ระยะ การตั้งเต็นท์สนามขนาดใหญ่เพื่อ 2-3 ครอบครัวต่อหลังโดยได้ประสานขอความช่วยเหลือจากสถานฑูตซาอุดิอาราเบียได้ให้การช่วยเหลือบริจาคเต็นท์ จำนวน 30 เต็นท์ การสร้างที่พักชั่วคราวที่เข็งแรงจำนวน 107 ห้อง ได้รับการช่วยเหลืองบประมาณจากมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทยและอาสาสมัครในการก่อสร้างจาก กรุงเทพมหานครกองการช่างดำเนินการก่อสร้างจนเสร็จ

การรื้อย้ายสาธารณูปโภคและสิ่งปลูกสร้างที่ฟังจากคลื่นสึนามิ ผู้นำชุมชนได้ประสานงานกับหน่วยงานที่มีเครื่องมือหนักเข้ามารื้อย้ายโดย กองการช่างกรุงเทพมหานคร การรื้อย้ายวัสดุที่เสียหายได้แก่ การรื้อผิวพื้นถนนในหมู่บ้าน การรื้อกำแพงสุสานมุสลิมในหมู่บ้าน การรื้อย้ายสะพานคอกรีตที่พังและทำสะพานเหล็กชั่วคราวเพื่อการสัญจรของคนในชุมชนอีกกลุ่มที่บ้านไม่ได้รับความเสียหายให้สัญจรได้สะดวก

ระยะที่ 2 การฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพปกติ เป็นช่วงที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างชุมชนกับองค์กรที่เข้ามาช่วยเหลือ โดยการประสานงานและการสื่อสารของชุมชน แบ่งอออกเป็น 3 แบบ ที่สำคัญๆ คือ ชุมชน + องค์กรในท้องถิ่น (อบต. ,หน่วยงานราชการ) เน้นการช่วยเหลือจากองค์กรในท้องถิ่น ซึ่งสามารถช่วยเหลือได้สะดวก ชุมชน + องค์กรภายนอก (ภาครัฐ เอกชน NGOs) เน้นการช่วยเหลือด้านปัญหาของประชาชนชนในชุมชน และช่วยส่งเสริมความรู้และอาชีพ

ให้กับคนในชุมชนได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ ได้เร็วขึ้น และชุมชน + ประชาชนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง เน้นการช่วยเหลือแบบพึ่งพาอาศัยกัน แบ่งปันกันในช่วงของการฟื้นฟู เช่น ประชาชนในชุมชนรวมกลุ่มกันตั้งอาชีพเสริมต่างๆ ขึ้น หรือชุมชนอื่นๆใกล้เคียงที่ไม่ได้รับผลกระทบเข้ามาร่วมสบทบทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้ฟื้นตัวได้เร็วขึ้น โดยประเด็นสำคัญของการฟื้นฟูชุมชน มี 5 ประเด็น คือ

1. ด้านที่อยู่อาศัย ผู้นำชุมชนได้ประสานงานกับหน่วยงานหลักที่จำทำการก่อสร้างที่อยู่อาศัยให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายโดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มที่ไม่มีปัญหาเรื่องการพิพาทเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน ได้ตกลงให้หน่วยงานโรตารีสากล และมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ดำเนินการก่อสร้างบ้านที่เป็นที่ดินเดิมและเจ้าของบ้านมีกรรมสิทธิ์ถูกต้อง ส่วนกลุ่มที่มีกรณีพิพาทเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ขอความช่วยเหลือองค์กรพัฒนาชุมชน ที่มีความเข้าใจในเรื่องการพิพาทกรรมสิทธิ์ที่ดินระหว่างชาวประมงและเจ้าของที่ดินชายทะเล ทำการประสานกับเจ้าของที่ดินและชุมชนในการหาข้อตกลงในการสร้างที่อยู่ให้ผู้ประสบภัย

2. ด้านอาชีพ ผู้นำชุมชนได้ประสานกับหน่วยงานภายนอกในการช่วยเหลืออาชีพแก่ผู้ประสบภัย อุปกรณ์ทางด้านอาชีพที่ได้รับการช่วยเหลือได้แก่ อุปกรณ์ประมง อวน และกระชังเลี้ยงปลา ได้รับจำนวนมากและการแจกจ่ายก็แจกจ่ายสำหรับผู้ที่มีอาชีพประมงเท่านั้น การต่อเรือประมงขนาดเล็ก (เรือพีท)ได้มีการต่อเรือในชุมชนเพื่อแจกจ่ายให้ครอบครัวที่มีการประมงสามารถประกอบอาชีพได้เร็วขึ้น การจัดการโดยนำช่างต่อเรือในชุมชนมาช่วยกันต่อเรือและประสานหน่วยงานภาคเอกชนอันได้แก่ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย มูลนิธิวีเลิฟไทยแลนด์ ให้การสนับสนุนวัสดุต่อเรือและเครื่องยนต์เรือ อาชีพสำหรับสตรีในชุมชนก็มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพแปรรูปอาหารทะเล ทำเป็นปลาแห้ง,ปลาเค็ม และมีอาชีพผลิตผ้าบาติก ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณและการตลาดจากมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย

3. ด้านสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชนได้ระดมชาวชุมชนร่วมกับหน่วยงานภายนอกที่สนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมในการปลูกป่าชายเลน นำไม้กล้าโกงกางจากหน่วยเพาะพันธ์กล้าไม้ ป่าชายเลน จ.พังงา มาปลูกในป่าชุมชนที่มีเนื้อที่ประมาณ 50 ไร่ และมีการนำไม้สน มาปลูกในพื้นที่ป่าชายหาดของชุมชน ที่มีเนื้อที่ประมาณ 40 ไร่

4. ด้านการฟื้นฟูสิ่งสาธารณูปโภคและสิ่งสาธารณต่างๆในชุมชน ผู้นำชุมชนได้มีการจัดการและประสานการทำงานกับหน่วยงานภายนอกอย่างลงตัวในการปรับปรุงสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆดังนี้

4.1 การก่อสร้างกำแพงสุสานมุสลิม แรงงานก่อสร้างได้รับการช่วยเหลือจากนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตอุเทนถวาย ส่วนวัสดุก่อสร้างและงบประมาณในการดูแลอาสาสมัครได้รับจาก อำเภอท้ายเหมืองจัดสรรงบประมาณให้

4.2 การก่อสร้างถนนในหมู่บ้านใหม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณและเครื่องจักรกลในการก่อสร้างจากกองการช่างกรุงเทพมหานคร

4.3 การปรับปรุงระบบไฟฟ้าได้รับการปรับปรุงโดยการไฟฟ้าภูมิภาค

4.4 ประปาในหมู่บ้านและระบบระบายน้ำทิ้งในหมู่บ้านได้รับการสนับสนุนงบจากมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย จัดทำระบบน้ำประปาให้หมู่บ้านใหม่

4.5 การสร้างอาคารเรียนในโรงเรียนบ้านในไร่ และห้องสมุดและปรับปรุงภูมิทัศน์ของโรงเรียนให้มีสภาพที่พร้อมสำหรับการเรียนของเด็กในชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สภากาชาดไทย อาคารเรียน 1 หลังและห้องสมุด 1 หลัง และอาคารเรียนจากมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย 1 หลัง

5. ด้านสุขภาพอนามัยและจิตใจ ผู้นำชุมชนได้ประสานงานกับสาธารณสุขจังหวัดพังงาโดยการร่วมมือของสถานีอนามัยประจำตำบลได้เข้ามาให้บริการรักษาผู้ป่วยในสถานที่พักชั่วคราวของชุมชน

ระยะที่ 3 การพัฒนาชุมชน

ขั้นที่ 1 เป็นช่วงของการเตรียมความพร้อมของชุมชน หลังจากผ่านการฟื้นฟูชุมชนมาช่วงระยะหนึ่ง โดยผู้นำจะมีบทบาทในการดึงให้ประชาชนเข้ามารวมกลุ่มกัน เพื่อแก้ไขปัญหาของพื้นที่ โดยวัตถุประสงค์หลักของการเตรียมชุมชน คือการ พัฒนาคนในชุมชน โดยเฉพาะในด้านจิตใจ ให้ประชาชนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อชุมชนและพร้อมที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชน

ขั้นที่ 2 การสร้างศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นการติดอาวุธทางปัญญาให้กับคนในชุมชนที่มีความพร้อม ต่อเนื่องจากขั้นที่ 1 โดยประชาชนเรียนรู้ในการสื่อสารและการประสานงานร่วมกันทั้งในชุมชนและภายนอก และทั้งนี้ให้เน้นวิธีการสำคัญ คือการให้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Learning by doing)

ขั้นที่ 3 พัฒนาบุคคลของชุมชนสู่การพัฒนาด้านต่างๆ โดยการพัฒนาให้สอดคล้องกับการฟื้นฟูในช่วงระยะที่ 2 คือ เน้นการรวมกลุ่มอาชีพที่ได้เรียนรู้จากองค์กรที่เข้ามาช่วยเหลือ เน้นการรวมกลุ่มเพื่อการแก้ปัญหาชุมชน การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กลับคืนมา และการดูแลสิ่งแวดล้อมให้กลับคืนสู่สภาพปกติ

ขั้นที่ 4 การพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อชุมชนสู่การพัฒนา ก็จะนำไปสู่การพัฒนาที่เป็นแบบบูรณาการใน 3 ด้าน คือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้นำไปสู่การวางแผนชุมชนที่ดีสู่ความยั่งยืนในขั้นที่ 5

ขั้นที่ 5 เกิดกระบวนการเรียนรู้สู่ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นแนวคิดในอุดมคติของชุมชนในการพัฒนา โดยต้องอาศัยปัจจัยสำคัญๆ อีกหลายๆด้าน เข้ามาหนุนด้วย เช่น ผู้นำที่เข้มแข็ง ประชาชนมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น องค์กรรัฐและองค์กรสนับสนุนมองเห็นปัญหาเข้ามาช่วยเหลือต่อเนื่อง เป็นต้น

ในขั้นที่ 4 และ 5 เป็นกระบวนการที่เกิดจากกระบวนการคิดของชุมชนในอุดมคติที่ต้องการให้เห็นในอนาคต โดยให้มองถึงทุนทางสังคมของชุมชนที่มีอยู่ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาผลจากกระบวนการวิจัยของผู้วิจัย ทั้งกระบวนการสัมภาษณ์และการจัดประชุมกลุ่มเหล่านี้ มาผนวกกับการนำแผนชุมชนของชุมชนบ้านในไร่ปี 2551 โดยวิเคราะห์ตามรูปแบบกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กระบวนการเรียนรู้สู่ชุมชนที่เข้มแข็ง ต้องอาศัยการบูรณาการทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องอาศัยความพร้อมของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง ฉะนั้นการมีผู้นำที่เข้มแข็งอย่างเดียวไม่สามารถที่จะทำให้ชุมชนนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่นำไปสู่การดึงประชาชนให้เข้ามาช่วยในการพัฒนา ส่วนสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน คือ ประชาชนทุกคนในชุมชนต้องพร้อมและมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

จากรูปแบบการฟื้นฟูชุมชนของบ้านในไร่ ผู้วิจัยได้นำเสนอในกระบวนการที่เกิดตั้งแต่หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ และนำไปสู่การเปลี่ยนของชุมชนในอนาคต ทั้งนี้เพื่อให้รูปแบบดังกล่าวเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นผู้วิจัยจึงได้นำเอางานวิจัยอื่นๆที่ศึกษาถึงรูปแบบของการพัฒนาชุมชนในด้านต่างมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างกันกับรูปแบบการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ดังเช่น งานวิจัยเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่า กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติภูเรือ จังหวัดเลย มีลักษณะรูปแบบที่แตกต่างกัน เนื่องจากชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูเรือซึ่งมีองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการดูแลป้องกันไฟป่าในระดับดี แต่ด้วยการดำเนินชีวิต การทำมาหากินต้องอาศัยการใช้ทรัพยากรจากป่าในอุทยานเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่ายังมีน้อย ขาดการกระตุ้นในด้านปัญหาและการแก้ไขอย่างต่อเนื่องจากแกนนำชุมชน และเจ้าหน้าที่อุทยาน จึงต้องอาศัยรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เน้นการสร้างเครือข่ายแบบพีรามิด โดยอาศัยการแก้ไขปัญหาจากการเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน การสั่งการผ่านนโยบายของรัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สู่แกนนำชุมชน และประชาชนในชุมชน

(จิราภรณ์ เสริฐศรี และคณะ, 2551) ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบของชุมชนบ้านในไร่ ที่การแก้ไขปัญหาอาศัยจากประชาชนในชุมชน แกนนำชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อผลักดันให้เกิดนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือแนวทางการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยที่มีการศึกษารูปแบบของการฟื้นฟูชุมชนที่มีลักษณะเหมือนกันกับรูปแบบการฟื้นฟูของชุมชนบ้านในไร่ คือ งานวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การบริหารจัดการชุมชนด้านอาชีพภาพหลังประสบภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ : กรณีศึกษาหมู่บ้านแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดภูเก็ต มีรูปแบบของจัดการที่เหมือนกัน คือการอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ มีแกนนำที่เข้มแข็งทั้งในส่วนของชุมชนเอง และองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถเข้าถึงประชาชน โดยร่วมกินร่วมอยู่แก้ไขปัญหากับคนในชุมชน ในกระบวนการมีส่วนร่วม เน้นการประชุมวางแผน ประสานภาคีความร่วมมือทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน มีการบริหารจัดการชุมชน ที่ให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้แก้ปัญหาด้วยตนเอง เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน (อรพรรณ ขุนทอง, 2548) ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการฟื้นฟูชุมชนของชุมชนบ้านในไร่ที่อาศัยการพัฒนาจากความคิดฐานรากของชุมชนนั้นก็คือ ประชาชนในชุมชนบ้านในไร่เอง และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนบ้านในไร่อย่างยั่งยืนตามในอุดมคติที่ชุมชนในไร่อยากให้เป็น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาถึงรูปแบบการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ในระยะการบรรเทาทุกข์ฉุกเฉินและระยะการฟื้นฟูชุมชนให้กลับคืนสู่สภาพปกติ หลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ และนำไปเป็นแนวทางหรือต้นแบบการพัฒนาชุมชนหรือพื้นที่ประสบภัยพิบัติอื่นต่อไป

การศึกษาผู้วิจัยได้ดำเนินวิธีการวิจัยโดยรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข แนวคิดการจัดการและการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชุมชน และแนวคิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และได้ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการตรวจเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง นำข้อมูลที่ได้สังเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจกับรูปแบบการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิของชุมชนบ้านในไร่ ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยนำผลการศึกษาเชิงคุณภาพมาใช้ประกอบในการจัดทำแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ทางสถิติ และการจัดประชุมกลุ่ม แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์หาข้อสรุปของรูปแบบการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

1. สรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยที่มุ่งศึกษาถึงรูปแบบการฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ในระยะการบรรเทาทุกข์ฉุกเฉินและระยะการฟื้นฟูชุมชนให้กลับคืนสู่สภาพปกติ หลังเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ สรุปได้ดังนี้

ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการปรับตัวของชุมชนในการฟื้นฟูตนเองสู่การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนที่เกิดการอพยพเข้ามาอยู่จากประชาชนในพื้นที่อื่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป แต่ด้วยชุมชนเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นชุมชนอิสลามทำให้การปฏิสัมพันธ์เป็นไปอย่างรวดเร็ว เกิดการพัฒนาพื้นที่ในด้านต่างๆทั้งในด้านอาชีพ วัฒนธรรมซึ่งเป็นทุนเดิมของมุสลิมแต่ละครอบครัวที่สืบทอดกันมาประกอบกับวัฒนธรรมของไทยที่สืบทอดกันมาอย่างช้านานประสมประสานกันอย่างลงตัว เช่น

ประเพณีลอยแพ ประเพณีการเข้าสุนัต ประเพณีวันสารทเดือนสิบ ประเพณีวันฮารีรายอ เป็นต้น และด้วยลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดทะเล ดังนั้นการประกอบอาชีพส่วนใหญ่คือการทำประมง ทำให้ชุมชนมีความผูกพันกับธรรมชาติโดยเฉพาะป่าชายเลนและป่าชายหาดซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยปกป้องภัยจากธรรมชาติได้อย่างดี ดังเหตุการณ์สึนามิที่ผ่านมา

จากแบบสอบถามสามารถสรุปผลในประเด็นด้านวัฒนธรรมและสังคมของชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์สึนามิ ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านครอบครัวยังคงมีความผูกพันใกล้ชิดกันเหมือนเดิม ช่วงหลังเกิดเหตุการณ์ใหม่อาจจะตื่นตระหนก กับเหตุการณ์อาจจะต้องทำใจยอมรับกับการสูญเสีย แต่เมื่อผ่านระยะเวลามาประมาณ 2 เดือนก็มีการปรับตัวพูดคุยกันมากขึ้นในครอบครัว ในด้านพฤติกรรมทางสังคมยังคงมีปฏิสัมพันธ์ดังเช่นเคย ไม่เปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมในช่วงแรกๆ อาจจะหยุดไปบ้างในบางพิธีกรรม เพราะเป้าหมายของแต่ละคนในชุมชน คือการต้องช่วยเหลือตัวเองก่อน แต่พอผ่านไประยะหนึ่ง พิธีกรรม วัฒนธรรมต่างๆก็นำมาใช้กับการดำเนินชีวิตเหมือนดั้งเดิม เช่น ประเพณีลอยแพซึ่งจะทำกันในช่วงเดือนธันวาคม – มกราคม ของทุกปี ก็ต้องหยุดชั่วคราวเพราะเหตุการณ์สึนามิ

ในประเด็นด้านเศรษฐกิจ ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่ทำอาชีพประมงขนาดเล็กในช่วงประมาณ 2 - 3 เดือนแรกหลังเกิดเหตุการณ์สึนามิ ประชาชนส่วนใหญ่ยังเกิดอาการหวาดกลัวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงส่วนใหญ่ไม่กล้าลงทำงาน ทำให้ขาดรายได้หลักของครอบครัว ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอกทั้งในส่วนของการช่วยเหลือกันเองภายในชุมชน และการเข้ามาช่วยเหลือขององค์กรภายนอก เช่น มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ที่ช่วยเหลือในส่วนของอาหารการกินในช่วงแรกๆ และส่งเสริมในด้านอาชีพให้กับชุมชน โดยให้มีการรวมกลุ่มกัน

ในประเด็นของการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชุมชน คือ การมีส่วนร่วมกิจกรรมฟื้นฟูป่าชายเลนในชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชนที่ศึกษาครั้งนี้ เพื่อใช้ประกอบเป็นข้อมูลพื้นฐานในการหารูปแบบการจัดการเพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อการวางแผนด้านการฟื้นฟูป่าชายเลนโดยกิจกรรมส่วนใหญ่ที่กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมมากที่สุด คือ การร่วมรับฟังกิจกรรมการปลูกป่าชายเลน ร้อยละ 57 รองลงมา คือ การเข้ารับฟังการกำหนดพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำ และการเข้ารับฟังการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 40 และ 38 ตามลำดับ ส่วนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการฟื้นฟูป่าชายเลน พบว่า กิจกรรมปลูกป่าชายเลนเป็นกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทในการเข้าร่วมมากที่สุด ร้อยละ 88 รองลงมา คือ การร่วมประชุมและร่วมแสดงความคิดเห็น และการร่วมหาแนวทางการฟื้นฟูป่าชาย

เลน ร้อยละ 60 และ 40 ตามลำดับ ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 2 ที่ไม่มีบทบาทใดๆ ทั้งสิ้น หลังจากมีการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมการฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าหลังจากมีการดำเนินกิจกรรม พบว่า ป่าชายเลนมีปริมาณเพิ่มขึ้น ร้อยละ 47 รองลง คือ สัตว์น้ำมีปริมาณเพิ่มขึ้น และสามารถจับสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 46 และ 41 ตามลำดับ และประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ป่าชายเลนช่วยป้องกันการพังทลายของชายฝั่งได้ถึง ร้อยละ 62 รองลงมา คือ ป่าชายเลนทำให้ดินงอกเพิ่มขึ้น และป่าชายเลนทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนทิศทาง ร้อยละ 49 และ 42 ตามลำดับ

รูปแบบและแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

หลักการสำคัญในการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น คือ การทำในสิ่งที่เป็นวิถีชีวิตที่ดีงามฟื้นความสัมพันธ์ที่ดีงามของชุมชน ทั้งความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ความสัมพันธ์แบบคนกับธรรมชาติ และวิถีการผลิตแบบเกื้อกูลที่ชุมชนจัดการเอง ซึ่งนายเชษฐ์ ทรายทอง ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านในไร่ และประธานคณะทำงานขับเคลื่อนวาระแห่งชุมชนระดับหมู่บ้าน ให้ความเห็นว่าการฟื้นฟูสิ่งเหล่านี้ให้กลับคืนมาเป็นสิ่งที่ชุมชนควรทำ ในขณะเดียวกันก็ต้องพึงระลึกเสมอว่าชุมชนไม่ใช่นักอนุรักษ์แบบสุดขั้ว แต่ต้องรับเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้อย่างรู้เท่าทันและรู้จักเลือกสรร และจัดการได้โดยชุมชนท้องถิ่นเอง

จากการศึกษาพบว่าลักษณะเด่นที่สำคัญประการหนึ่งของชุมชนบ้านในไร่ คือการมีผู้นำชุมชนที่มีความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และผู้นำทางการศึกษา รวมทั้งชาวบ้านส่วนหนึ่งของชุมชน (ซึ่งอาจจะไม่มีตำแหน่งผู้นำใดๆในชุมชนเลย แต่ก็เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือทั้งในแง่ของวัย ประสบการณ์ และภูมิความรู้ ตัวอย่างเช่น อดีตข้าราชการครูที่เกษียณอายุราชการแล้ว) ต่างก็เป็นผู้มุ่งมั่นในการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมแบบผสมผสานทั้งพุทธและอิสลามให้ดำรงอยู่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น โดยจากการสัมภาษณ์ผู้นำของชุมชนสรุปภาพรวมของบทบาทของผู้นำที่สำคัญคือบทบาทการเป็นผู้นำทางความคิดให้กับชาวบ้านเพื่อช่วยเหลือชุมชน โดยอาศัยจากการเป็นผู้ที่สามารถติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านได้ นำความคิดแก้ปัญหาให้กับชุมชนทำให้เป็นรูปธรรม ซึ่งบทบาทดังกล่าวเห็นชัดเจนจากหลังเหตุการณ์สึนามิ ผู้นำชุมชนบ้านในไร่จะมีบทบาทในด้านนี้มาก บทบาทในการชักจูงให้ชาวบ้านมาร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยผู้นำชุมชนบ้านในไร่ มีความอดทนและมีวาทะในการโน้มน้าวชาวบ้านให้มาร่วมกลุ่มกันแก้ไขปัญหา จากเหตุการณ์สึนามิก็เป็นเหตุการณ์สำคัญที่เห็นบทบาทของผู้นำ ที่ต้องเจอปัญหาหลายๆด้านของ

ชาวบ้าน ผู้นำของชุมชนต้องใช้เวลาและพูดจาทำความเข้าใจกับชาวบ้านจนชาวบ้านเกิดความซึมซับและต้องการมาร่วมจัดการกับปัญหาร่วมกัน บทบาทเป็นผู้บริหารจัดการ คือผู้นำชุมชนบ้านในไร่ต้องเป็นผู้บริหารจัดการร่วมกัน มีการวางแผนและดำเนินการร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้าน โดยดูจากปัญหาและความต้องการของชาวบ้านและหาวิธีบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน และสุดท้ายคือบทบาทการเป็นผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งไม่ต้องเอาตำแน่งหน้าที่มายึดติดกับบทบาท แต่เป็นผู้นำที่มีความผูกพันกับชุมชน เห็นเหตุการณ์ความเป็นไปของชุมชนและธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลง เข้าใจปัญหา และสามารถมีอิทธิพลทางจิตใจกับชาวบ้าน ที่ให้ความนับถือและเชื่อใจ ดังเช่น โต๊ะอิหม่ามที่อาศัยหลักศาสนาความเชื่อเป็นส่วนสำคัญของการรวมตัวกันของชุมชน พัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้ เป็นต้น

จากประเด็นสำคัญต่างๆผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เห็นถึงรูปแบบและแนวทางของการฟื้นฟูของชุมชนบ้านในไร่อย่างเป็นระบบ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลักๆ คือ

ระยะแรก เป็นระยะของการบรรเทาทุกข์ ที่ต้องอาศัยการพึ่งตนเองเป็นส่วนใหญ่ บทบาทของผู้นำจะมีส่วนสำคัญมากในการดึงสภาพจิตใจของชุมชนให้สู่สภาวะปกติโดยเร็ว ผู้นำเห็นถึงปัญหาโดยรวมของชุมชน ทำให้เป็นจุดเด่นที่ทำให้เห็นว่าชุมชนมีการจัดการก่อตั้งตัว (self organization & self management) ก่อนหรือเร็ว ไปได้ดีกว่าชุมชนที่มีลักษณะตัวใครตัวมัน มองเห็นแต่ประโยชน์ตน ประโยชน์เบื้องต้นเฉพาะหน้า

ระยะที่สอง เป็นช่วงการฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพปกติ คือ ช่วงที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างชุมชนกับองค์กรที่เข้ามาช่วยเหลือ โดยการประสานงานและการสื่อสารของชุมชนเป็นช่วงของการหันหน้าเข้าหากันระหว่างแกนนำกับประชาชนในการฟื้นฟูชุมชนให้กลับสู่สภาพปกติโดยเร็วขึ้น ซึ่งช่วงนี้จะเป็นช่วงของการที่ประชาชนเริ่มเห็นปัญหาและความต้องการของชุมชนโดยการพูดคุยกับแกนนำชุมชนอย่างต่อเนื่องทำให้เข้ามาร่วมในกระบวนการฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเข้ากับหลักของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (Cohen & Uphoff, 1977) ในการจัดการชุมชน คือ เริ่มตั้งแต่กระบวนการร่วมตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งประเด็นสุดท้ายยังมีการส่วนร่วมน้อย ไม่ชัดเจน อาจจะเป็นเพราะการทำงานในช่วงระยะดังกล่าวเป็นช่วงของการฟื้นฟูเร่งด่วนจึงต้องการแค่ประโยชน์ที่ได้รับแต่ไม่ได้คำนึงถึงผลตอบรับมากนัก ในระยะที่สองเป็นระยะของการฟื้นฟูและพัฒนาในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านจิตใจ ด้านการเรียนรู้ของชุมชน ด้านอาชีพด้านสิ่งแวดล้อม

ระยะที่สาม เป็นช่วงของการพัฒนาเพื่อสู่ชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาชุมชนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้สู่ชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นแนวคิดในอุดมคติของชุมชนในการพัฒนา โดยต้องอาศัยปัจจัยสำคัญๆ อีกหลายๆด้าน เข้ามาหนุนด้วย เช่น ผู้นำที่เข้มแข็ง ประชาชนมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น องค์กรรัฐและองค์กรสนับสนุนมองเห็นปัญหาเข้ามาช่วยเหลือต่อเนื่อง เป็นต้น

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดการและมาตรการในการฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชนบ้านในไร่นั้นได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นแนวร่วมในการปลูกและรักษาป่าให้คงความสมบูรณ์ยั่งยืน ผู้นำทางศาสนาอิสลาม (โต๊ะอิหม่าม) ของชุมชนได้เล็งเห็นและตระหนักถึงคุณค่าของป่าชายเลนที่ได้รับความเสียหายจากคลื่นสึนามิและจะต้องได้รับการปรับปรุงฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน จึงได้รวบรวมอาสาสมัครของชุมชนเป็นแกนนำในการฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชน โดยได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึงสภาพความเสียหายของพื้นที่ป่าชายเลนตลอดจนการแลกเปลี่ยนแนวคิด รวมถึงร่วมกันหาแนวทางการจัดการป่าชายเลนที่ได้รับผลกระทบในเบื้องต้น และได้ร่วมกันประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ และให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ ทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความตระหนักในคุณค่าของป่าชายเลน และมีการร่วมแรงร่วมใจในการฟื้นฟูป่าชายเลนในชุมชนของตนมากขึ้น โดยในระยะแรกได้ร่วมมือกับหน่วยงานของภาครัฐในการปรับสภาพพื้นที่ เช่น กำจัดเศษซากไม้ที่แห้งตาย การทับถมของตะกอนทราย โคลน ตลอดจนขยะต่างๆที่เข้าไปติดในบริเวณป่าชายเลน หลังจากนั้นจึงได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมการฟื้นฟูป่าชายเลนโดยเน้นกิจกรรมการปลูกป่าชายเลนเป็นหลัก สอดคล้องกับ สมศักดิ์ บรมธนรัตน์ และคณะ (2542) กล่าวว่า รูปแบบการฟื้นฟูและพัฒนาป่าชายเลนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีชุมชนเป็นตัวยืนในการฟื้นฟูป่าชายเลน ตลอดจนหน่วยงานจากภาครัฐ และเอกชนเข้ามาสนับสนุนเป็นรูปแบบภาคีความร่วมมือ

ชุมชนบ้านในไร่ในปัจจุบันมีสภาพความเป็นอยู่เป็นแบบโลกาภิวัตน์มากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตก่อนเกิดเหตุการณ์สึนามิ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการพัฒนากระแสหลัก โดยทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ดิน น้ำ ป่าไม้ ถูกนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการพัฒนาอย่างเข้มข้น ในขณะที่ชุมชนกลายเป็นผู้รับผลพวงจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2548) ได้ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญว่า นโยบายของรัฐบาลพยายามทำให้ชุมชนเป็นกลไกการผลิตทางเศรษฐกิจ

ชุมชนเป็นหนี้มากขึ้น โดยเป็นหนี้ที่เกิดจากการบริโภค สิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าหนี้เพื่อการลงทุน รวมทั้งยังได้คาดการณ์แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นต่อไปคือ ผลกระทบต่อสิทธิการจัดการทรัพยากรของชาวบ้าน ทั้งที่ดิน น้ำ และป่าไม้ ซึ่งจะถูกถ่ายเทให้ไปสู่ปัจเจกบุคคล และเข้าสู่ระบบการผลิตของนายทุน ทำให้มีการซื้อขายง่ายมากขึ้น รูปธรรมของปัญหาเหล่านี้ เป็นสิ่งยืนยันได้ว่าชุมชนท้องถิ่นต้องได้รับการฟื้นฟู

ในประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ลักษณะของการมีส่วนร่วมจะมีทั้งในกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่การตัดสินใจเพื่อการวางแผนร่วมกันในการจัดการทรัพยากร มีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ เช่น การร่วมปลูกป่าชายเลน การร่วมประชุมและร่วมแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน เพราะกิจกรรมเป็นผลกระทบที่เกิดกับชุมชน ชาวบ้านทุกคนต้องช่วยกันดูแล อนุรักษ์ให้ทรัพยากรคงอยู่ให้ลูกหลาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งประเด็นดังกล่าวยังมีส่วนร่วมน้อย เพราะหลังจากการลงมือปฏิบัติไม่ได้มีการติดตามตรวจสอบ ทำให้ไม่เกิดความต่อเนื่องในกิจกรรมหรือโครงการ ซึ่งประเด็นด้านการมีส่วนร่วมจะมีแตกต่างกับงานวิจัยของ สรีรัตน์ เตชรัตน์ (2546) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของพื้นที่ปากแม่น้ำเวฬุ กลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 90 ไม่เคยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนและเข้าร่วมปฏิบัติในกิจกรรมใดๆเลย มีเพียงส่วนน้อยที่เคยร่วมรับฟังในการออกตรวจตราพื้นที่ป่าชายเลน และร่วมปฏิบัติในกิจกรรมการปลูกป่าชายเลน

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาถึงรูปแบบการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา กระบวนการทำงานส่วนใหญ่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเอง อาศัยการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าในกระบวนการดังกล่าวซึ่งสอดคล้องกับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ที่เน้นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ เพื่อมุ่งไปสู่ความสุขที่เกิดจากความสมดุล ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถพึ่งพาตนเองได้ ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชนจากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างมีดุลยภาพสอดคล้องเชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน แต่กระบวนการบางอย่างจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยทั้งในส่วนของภาครัฐ การเมืองท้องถิ่น (องค์การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น) เข้ามาสนับสนุนทั้งในด้านของงานวิชาการ เช่น การเฝ้าระวังภัยธรรมชาติ การดูแล รักษาป่าชายเลน หรือแม้แต่การ

พัฒนาอาชีพให้กับชุมชน เป็นต้น รวมทั้งให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณให้กับชุมชนเพื่อเป็นส่วนสำคัญให้แกนนำและประชาชนที่ทำงานเพื่อชุมชนสามารถทำงานได้สะดวกและเห็นผลมากขึ้น

กระบวนการจัดการของชุมชนที่มีผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนาเป็นผู้นำพาชุมชนให้ฟื้นตัวจากภัยพิบัติได้เร็วของบ้านในไร่ นี้ มีปัจจัยที่เอื้อต่อการฟื้นฟูและการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ดีเพราะประการแรกชุมชนบ้านในไร่มีทุนทางสังคมเดิมที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามมีการพัฒนาความสัมพันธ์ของผู้นำและชาวชุมชนอย่างต่อเนื่อง และคำสอนของศาสนาอิสลามก็มีส่วนให้คนในชุมชนให้ความเชื่อฟังผู้นำและปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อกังวลใจ ประการที่สองผู้นำชุมชนบ้านในไร่ไม่มีคนใดเสียชีวิตจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ ประการที่สามผู้นำมีความเข้าใจในศักยภาพของชุมชนในการแก้ไขปัญหาโดยแบ่งระดับการแก้ไขปัญหาโดยการพึงพาตนเองในสิ่งที่ชุมชนสามารถจัดการได้ และในเรื่องที่เกินกำลังความสามารถของชุมชนเองผู้นำเลือกใช้การประสานขอความช่วยเหลือจากองศ์กรภายนอกชุมชน ซึ่งปัจจัยทั้งสามประการนี้มีส่วนทำให้การฟื้นฟูชุมชนบ้านในไร่ประสบผลสำเร็จอย่างรวดเร็ว

การนำเอาผลการศึกษารูปแบบการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิกรณีศึกษาชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา นี้ไปใช้สำหรับชุมชนอื่นควรมีการนำเอามาประยุกต์ใช้เพราะชุมชนส่วนใหญ่ที่พบเห็นปัจจุบันจะพื้นฐานความสัมพันธ์ของผู้นำและชาวชุมชนแตกต่างกันไป ความเชื่อในเรื่องศาสนาในแต่ละชุมชนจะต่างกัน และความพร้อมของผู้นำชุมชนแต่ละแห่งก็แตกต่างกันไป

การเตรียมความพร้อมของผู้นำชุมชนในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติต่างๆในปัจจุบันควรเป็นแนวทางในการนำไปใช้เพื่อเตรียมรับมือกับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆทั้งในเรื่องพายุ น้ำท่วมฉับพลัน ดินถล่ม ที่ปรากฏเป็นภัยพิบัติที่เกิดขึ้นบ่อยๆและรุนแรงมากขึ้นในประเทศไทย หน่วยงานที่รับผิดชอบในปัจจุบันจะเน้นในเรื่องการเตือนภัยและการช่วยเหลือชีวิตผู้ประสบภัยโดยบทบาทผู้การแก้ไขปัญหาคือบุคลากรภาครัฐของกรมบรรเทาสาธารณภัยและอาสาสมัครในสังกัดของกรมบรรเทาสาธารณภัยเท่านั้น การเตรียมการของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติโดยการเตรียมความพร้อมผู้นำชุมชนต่างในพื้นที่เสี่ยงภัยให้มีความเข้าใจในการจัดการปัญหาด้วยตนเองเป็นเบื้องต้น และภาครัฐแสดงบทบาทเสริมให้การสนับสนุนในสิ่งที่ชุมชนไม่สามารถจัดการได้

คุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยจากภัยพิบัติ ต้องได้รับการส่งเสริมให้มีจิตใจที่มีความเห็นใจผู้ที่ได้รับผลกระทบมากกว่าที่จะใช้โอกาสที่มีผู้ให้ความช่วยเหลือแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง คุณลักษณะเช่นนี้ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้นำชุมชน

ในพื้นที่เสี่ยงภัยได้ฝึกฝนก่อนที่ภัยพิบัติจะมาถึง จะช่วยให้เมื่อภัยมาถึงแล้วเรื่องที่เกิดขึ้นแม้ว่าจะเกิดผลกระทบและเสียหายหนักแต่ก็สามารถฟื้นฟูให้กลับมาใกล้เคียงสภาพเดิมได้อย่างรวดเร็ว

ผลการศึกษาเปรียบเทียบตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ทั้งก่อนและหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ เห็นได้ว่าช่วงหลังเหตุการณ์ คุณภาพชีวิตของประชาชนชุมชนบ้านในไร่ส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะประเด็นตัวชี้วัดด้านสุขภาพ ประชาชนส่วนใหญ่สุขภาพแข็งแรงเป็นผลจากการที่ประชาชนเห็นความสำคัญ รวมถึงมีองค์กร/หน่วยงานด้านสุขภาพเข้ามาช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ แต่จากการที่ชุมชนเป็นผู้รับการช่วยเหลือจากองค์กร/หน่วยงานต่างๆ หลายองค์กร หลายหน่วยงาน และกิจกรรมการช่วยเหลือที่หลากหลาย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนอย่างกะทันหัน เพราะการช่วยเหลือส่วนใหญ่เป็นการทำเพื่อสนองความต้องการของชุมชนเร่งด่วน การป้อนข้อมูลกิจกรรมต่างให้กับชุมชน โดยบ้างกิจกรรมขาดการวางแผนรองรับต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เมื่อชุมชนเริ่มฟื้นตัว ดังเช่น การช่วยเหลือในลักษณะของการทดแทนของที่ขาดหายไป ดังเช่น การทดแทนเครื่องมือประมงแก่ชาวบ้านในไร่ การให้สิ่งของฟุ่มเฟือย เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เป็นต้น เพื่อหวังให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น แต่ผลการศึกษาไม่ได้ปรากฏว่าเศรษฐกิจดีขึ้นกว่าเดิม และเป็นการทำให้ประชาชนในพื้นที่มีการฟุ่มเฟือยมากขึ้น และอาจเกิดความขัดแย้งระหว่างกันของคนในชุมชนเองถึงการไม่เท่าเทียมกัน หรือเป็นกิจกรรมในการพัฒนาและส่งเสริมด้านอาชีพ ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ส่วนใหญ่ไม่ได้ผล อันสืบเนื่องจาก ความหวาดกลัวจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้นยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะอาชีพประมง ประกอบกับต้นทุนการประมงที่เกิดจากภาวะน้ำมันแพงก็เป็นทุนเดิมที่ทำให้ชาวประมงต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายในการประมงและขาดทุนอยู่บ่อยครั้งตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ แม้แต่การส่งเสริมด้านอาชีพเสริมให้กับชุมชนส่วนใหญ่ก็ประสบความล้มเหลว เนื่องจากอาชีพดังกล่าวไม่มีการวางแผนด้านการตลาดรองรับชุมชนในอนาคต ขาดความต่อเนื่องของกิจกรรม และไม่สอดคล้องกับทุนทางสังคมของชุมชนที่มีอยู่ ประกอบกับประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่างๆยังคงมีน้อย ยึดความสามารถ การตัดสินใจของแกนนำเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน จึงทำให้บ้างครั้งกิจกรรมไม่สนองความต้องการของชุมชน

จากประเด็นปัญหาของผลการวิจัยที่เกิดในชุมชนต่อการฟื้นฟู ซึ่งได้แก่ประเด็นด้านเศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับผลสำรวจตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่ประเด็นด้านเศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ไม่ดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนกับหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อหาทางออกในการจัดการทั้งในด้านเศรษฐกิจของชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนดังนี้

ข้อเสนอแนะในการจัดการฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชนในระยะการฟื้นฟู

1. การเพิ่มทักษะอาชีพในด้านอื่นๆ ที่ชุมชนบ้านในไร่มีต้นทุนทางสังคมเดิมอยู่แล้ว มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล ที่มีป่า 2 ชนิด คือป่าชายเลน และป่าชายหาด และมีลำธารกั้นกลาง ทั้งนี้ส่วนใหญ่คนบ้านในไร่มีเรือหางยาว ซึ่งบางครั้งทิ้งไว้ไม่ได้ใช้งาน ประกอบกับรู้จักแหล่งปะการังที่สวยงาม จึงเป็นทุนทางสังคมที่ดี รวมทั้งถ้ามีการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนของภาครัฐในการทำท่าเรือเพื่อการท่องเที่ยวท่องเชิงนิเวศทางทะเล และส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ด้านการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล

2. การส่งเสริมกลุ่มอาชีพผลิตกล้ายางพาราที่มีคุณภาพ เนื่องจากชุมชนบ้านในไร่ผู้สูงอายุมีฝีมือในการติดตายางพันธุ์ แต่ยังไม่มีหน่วยงานไหนที่สนใจและเข้ามาส่งเสริมในเรื่องการติดตายาง แต่ถ้าหากมีการส่งเสริมในการรวมกลุ่มผลิตกันในชุมชน ก็จะสามารถพัฒนาเป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนได้ ซึ่งอาจจะเป็นการส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดเป็นสหกรณ์ผู้ผลิตกล้ายาง เพื่อส่งเสริมในด้านของกองทุนหมุนเวียนในชุมชนได้อีกด้วย

3. การเพาะเลี้ยงพันธุ์ปลาชายฝั่งทะเล ผลจากการที่ต้นทุนทางด้านประมงปัจจุบันไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย จึงเป็นทางออกหนึ่งในการส่งเสริมให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งในเรื่องของการพัฒนาทักษะและการตลาด มีผลกระทบน้อยเนื่องจากคนส่วนใหญ่ในชุมชนมีอาชีพประมงจึงมีทักษะและมีบางครอบครัวก็ได้ทดลองเลี้ยงบ้างแล้ว ประกอบกับมีแหล่งตลาดรับซื้ออยู่แล้ว หากมีการส่งเสริมขยายการผลิตก็จะทำให้ตลาดกว้างขึ้นช่วยให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น

ข้อเสนอแนะในการจัดการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในระยะการฟื้นฟู

1. การปรับทัศนคติใหม่ให้กับประชาชนในชุมชน ในประเด็นของการมีส่วนร่วมที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกๆฝ่าย โดยเฉพาะระดับการมีส่วนร่วมทั้งในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ ซึ่งไม่มาจากแกนนำชุมชนแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามตรวจสอบจากชุมชนเป็นสำคัญ

2. องค์กรท้องถิ่นเป็นองค์กรหลักที่จะส่งเสริม ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่การเสนอความคิดเห็น กระบวนการตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน และการติดตามตรวจสอบการทำงานขององค์กรต่างๆ และประเมินผลงานที่ทำ

4. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากพื้นที่ชุมชนบ้านในไร่ลักษณะของป่าธรรมชาติ 2 แบบ คือป่าชายเลนและป่าชายหาด ซึ่งมีสายลำธารกั้นกลางเหมาะสำหรับในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงควรเข้ามาศึกษาถึงความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับชุมชนต่อไป

2. เนื่องจากพื้นที่ชุมชนบ้านในไร่ ในช่วงหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ มีองค์กรและเครือข่ายต่างๆ หลายองค์กร ทั้งในส่วนของเครือข่ายองค์กรภายนอกชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เห็นถึงมิติต่างๆขององค์กรที่เข้ามาช่วยเหลือผู้ประสบภัย เช่น มิติด้านสิ่งแวดล้อม ด้านที่อยู่อาศัย เป็นต้นโดยอาจจะทำการศึกษาเปรียบเทียบกับความต้องการ ความพึงพอใจของผู้รับการช่วยเหลือ เพื่อให้เห็นประเด็นในมิติต่างๆ ที่เกิดจากความหลากหลายของหน่วยงาน ความหลากหลายของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงหลังเหตุการณ์สึนามิ จนถึงปัจจุบัน

3. บทบาทของผู้นำในชุมชนมีความหลากหลายในการพัฒนาชุมชนและสร้างพลังให้กับชุมชนเห็นถึงประโยชน์ของส่วนรวม และการโน้มน้าวจิตใจให้ชุมชนเกิดความสามัคคี จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ควรศึกษาถึงกระบวนการเกิดผู้นำตามธรรมชาติ เพื่อเป็นแนวทางให้กับการพัฒนาผู้นำในพื้นที่อื่นๆเข้ามาศึกษาต่อไป

4. เพื่อให้รูปแบบการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา นี้สามารถนำไปใช้สำหรับชุมชนอื่นๆ จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นขององค์กรและหน่วยงานที่เข้ามาช่วยฟื้นฟูชุมชน และช่วยเหลือผู้ประสบภัยด้วย ซึ่งด้วยระยะเวลาและงบประมาณที่จำกัดในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงไม่ได้นำเอารูปแบบที่ได้ ไปทำการตรวจสอบความคิดเห็นขององค์กรและหน่วยงานที่เข้าเกี่ยวข้อง สำหรับองค์กร หน่วยงาน หรือผู้สนใจที่ต้องการนำรูปแบบไปทดสอบใช้กับพื้นที่อื่นๆ ควรมีการตรวจสอบความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ในองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูผู้ประสบภัย เพื่อขอข้อเสนอแนะนำมาปรับปรุงให้เข้ากับชุมชนนั้น และพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

บรรณานุกรม

กิติมา อมรทัต และขัตติยา กรรณสูตร. 2541. **การฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม: นโยบายและข้อปฏิบัติสำหรับการพัฒนาแบบยั่งยืน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

เกษม จันทร์แก้ว. 2530. **วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

โกมล ชอบชื่นชม. 2541. **ชุมชน: ยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบทที่ก้าวหน้าและยั่งยืน**. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล.ม.ป.ท.

กรมการพัฒนาชุมชน.2550. **ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และตัวชี้วัดข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน/ชุมชน (กชช. 2ค.)** (ออนไลน์) สืบค้นได้จาก : http://www.cdd.go.th /bmn/ (5 พฤศจิกายน 2550)

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.2548. **สรุปการเกิดภัย การช่วยเหลือ การฟื้นฟูพื้นที่ และการป้องกันภัยสึนามิ**. ม.ป.ท.

กุหลาบ รัตนสัจธรรมและคณะ. 2535. **การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในวิธีดำเนินงานวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานในระดับหมู่บ้าน**. ม.ป.ท.

คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน.2551. **รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย ปี 2551**. กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

จำนง อดิวัฒนสิทธิ์และคณะ. 2545. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพ:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จิราภรณ์ แซ่หลี. 2549. **“กระบวนการเกิดผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาผู้ที่ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมในจังหวัดสงขลา”** , วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา).

จิราภรณ์ เสริฐศรี และคณะ. 2551. **รายงานการวิจัยรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่า กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติภูเรือ.** กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ฉัตรทิพย์ นากสุภา. 2529. **แนวคิดการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์จำกัด.

ชาญ เมตต์กรุณ์จิต. 2536. **การประเมินคุณภาพชีวิตของชาวนิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์**. ม.ป.ท.

ชิดชัย ไชยรัตน์. 2536. **"คุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านนาหน่ำ บ้านโพนธาตุ และบ้านห้วยสูน อำเภอฟาท่า จังหวัดอุตรดิตถ์",** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (สำเนา).

ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์,จารุณี นะวิโรจน์และสุรีย์ กาญจนวงศ์. 2521. **คู่มือฉบับสมบูรณ์ประชากรศึกษา**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.หน้า 138.

เชษฐ์ ทรายทอง. 2551. **แผนชุมชนบ้านในไร่-บ่อดาน หมู่ที่ 7 ต.นาเตย อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา. พังงา.** คณะทำงานขับเคลื่อนวาระแผนชุมชนระดับหมู่บ้าน บ้านในไร่ ต.นาเตย อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา.

ซูวารี มอซู. 2551. **"การสร้างระบบติดตามความอุดมสมบูรณ์ป่าชายเลนอย่างมีส่วนร่วมหลังธรณีพิบัติภัยสึนามิ ปี พ.ศ. 2547 ของชุมชนเกาะคอเขา จังหวัดพังงา",** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา).

ดุษฎี รามสมภพ. 2540. คุณภาพ**ชีวิตของนายทหารชั้นประทวน สังกัดกองพันทหารสารวัตรที่ 11**. กรุงเทพมหานคร : ภาคนิพนธ์, พัฒนบริหารศาสตร์มหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ทิพาพรรณ. 2548. **คลื่นยักษ์สึนามิ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ยูแพคอินเตอร์.

ไทยเอ็นจีโอ. 2550. **รายงานสถานการณ์เบื้องต้น การทำลายสภาพป่าชายเลน ชุมชนบ้านในไร่ ต.นาเตย อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา** (ออนไลน์) สืบค้นได้จาก : http://www.thaingo.org / (5 ธันวาคม 2550)

ธีรฤทธิ์ นิธิศักดิ์ดำรง. 2548. **"ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการกับการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนในพื้นที่หาดป่าตอง : กรณีโรงเรียนได้รับผลกระทบจากคลื่นสึนามิ",** วิทยานิพนธ์คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. (สำเนา)

นิตยา กมลวัทนนิศา. 2545**. ความอยู่ดีมีสุข : เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา.**วารสารเศรษฐกิจและสังคม.1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2545), 8-16.

นิพนธ์ คันธเสวี. 2525. "**คุณภาพชีวิตสำ าหรับสังคมไทย**," เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติเรื่องภาวะสังคมไทย. หน้า 2.

นิศารัตน์ ศิลปเดช. 2539. **ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต.** ม.ป.ท.

บัณฑร อ่อนดำ. 2528. **ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท ประสบการณ์จากนักพัฒนาชนบท : แนวทางในการกำหนดกรอบและตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2543. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของ นักพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. 2538. **สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปวัน พรหมพิทักษ์. 2551.**การพัฒนาชุมชนโดยกระบวนการ จปฐ. (คุณภาพชีวิตคนไทย).** วารสารพัฒนาชุมชน. 46 (กรกฎาคม 2551), 15-18.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปุยุตโต). 2541. **การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development).** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง.

พัชรี สิโรรส และคณะ. 2546. **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิปริญญาโทนักบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาณี ชนาธิปกรณ์. 2548. **1 ปีสึนามิกับการช่วยเหลือ ฟื้นฟูผู้ประสบภัยของภาครัฐ.**วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 5(พฤศจิกายน-ธันวาคม 2548) หน้า 25 – 30.

ยุพา อุดมศักดิ์. 2517. "**ประชากรศึกษากับคุณภาพชีวิต**," ใน รายงานการสัมมนาประชากรศึกษากับการปรับปรุงคุณภาพชีวิต. หน้า 82.

เย็นใจ เลาหวนิช. 2520. **ความคิดรวบยอดประชากรศึกษา**. กรุงเทพมหานคร. (เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม)

โรจนัจฉริย์ ด่านสวัสดิ์. 2541. **ความหมายและแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อม.** สงขลา : คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

วินัย วีระวัฒนานนท์. 2540. **สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา.** นครปฐม : สถาบันการพัฒนาสุขภาพ เอเชียน.

วีณา เตชะพนาดร. 2548. **ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน เครื่องมือวัดความยั่งยืนของประเทศ**. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 2(มีนาคม-เมษายน 2548) 74 – 75.

เวปไซต์ข้อมูลสิ่งแวดล้อมฝั่งอันดามันระยะที่ 1 : ภูเก็ต. 2550. (ออนไลน์). **ผลกระทบจากคลื่นยักษ์สึนามิต่อพื้นที่ 6 จังหวัดชายฝั่งอันดามัน** สืบค้นได้จาก : http://www.aei-andaman.com/envi/index_en.htm (5 พฤศจิกายน 2550)

วรัทยา ธรรมกิตติภพ. 2551. **กระบวนการเรียนรู้ชุมชนแบบมีส่วนร่วม : มุมมองการอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ.** วารสารพัฒนาชุมชน. 46 (กุมภาพันธ์ 2551), 8-12.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2549. **ความหมายของการพัฒนา คำที่มีความหมายใกล้เคียง และแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา.** (ออนไลน์) สืบค้นได้จาก : (20 สิงหาคม 2549)

สถาบันวิจัยระบบสุขภาพภาคใต้. 2548. **รายงานความเสียหายและความช่วยเหลือเหตุการณ์คลื่นสึนามิ**. สถาบันวิจัยระบบสุขภาพภาคใต้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สถาบันวิจัยสังคม. 2548. **รายงานโครงการจัดทำแผนฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชุมชนและการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่พิบัติภัยสึนามิ.** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุณี สุทธิวานิช. 2548. **กระบวนการชุมชนในการขับเคลื่อนแผนชุมชนหนึ่งในระบบบริหารจัดการชุมชน.** วารสารพัฒนาชุมชน. 5 (พฤษภาคม 2548), 31-32.

สนธยา พลศรี. 2545. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพ : โอเดียนสโตร์.

สำนักข่าวประชาธรรม. 2548. **ชุมชนบ้านในไร่เหยื่อสึนามิที่ไม่รอรัฐ ร่วมมือสร้างบ้านในที่ดินเดิมกันเอง** (ออนไลน์) สืบค้นได้จาก : http://www.cdd.go.th/bmn/ (5 ธันวาคม 2550)

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. 2546. **รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย พ.ศ. 2546**. กรุงเทพ : สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ.

สำนักงานคณะกรรการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 .** (ออนไลน์) สืบค้นได้จาก : http://www.nesdb.go.th (5 พฤศจิกายน 2550)

_____. 2551. **รายงานการติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551-2552.** สำนักงานคณะกรรการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน.2550. **คู่มือแผนชุมชน ปี 2551**. กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

หาญณรงค์ เยาวเลิศ และคณะ. 2548. **กระบวนการต่อสู้ : เพื่อรักษาทรัพยากรของชุมชน.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

องค์การบริหารส่วนตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา. 2549. **แผนอพยพประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยคลื่นสึนามิ**. พังงา : องค์การบริหารส่วนตำบลนาเตย.

_____ . 2549. **แผนพัฒนาตำบล 3 ปี พ.ศ. 2550-2552.** พังงา. องค์การบริหารส่วนตำบลนาเตย.

อคิน รพีพัฒน์ และคณะ. 2544**. คู่มือ การวิจัยคุณภาพเพื่องานพัฒนา.** ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ. 2541. **การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

อัจฉรา นวจินดา และ ขจีจรัส ภิรมย์ธรรมศิริ. 2532. **ความสัมพันธ์ระหว่างความจำเป็นพื้นฐาน ภาวะทางคหกรรมศาสตร์ และคุณภาพชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อภิชา สืบสามัคคี. 2548**. มหันตภัย สึนามิ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรการพิมพ์.

อรพรรณ ขุนทอง. 2548. **"ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการฟื้นฟูชุมชนด้านอาชีพภายหลังประสบภัยพิบัติจากคลื่นยักษ์สึนามิ : กรณีศึกษาหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดภูเก็ต",** วิทยานิพนธ์คุรุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. (สำเนา).

Barbier, E. B. 1987. **Economics, Natural-Resource Scarcity and Development.** London: Earthscan Publications.

Galtung, J. 1981. **"The Politics of self-reliance" from Dependence of Development : Strategies to Overcome under development are Inequality.** Border : Westview Press.

Hardi, P. and Zdan, T. 1997. **Assessing Sustainable Development: Principles in Practice.** Manitoba : International Institute for Sustainable Development

Pearce, D., Barbier, E. B. and Markandya, A. 1990. **Sustainable Development: Economic and Environment in the third world.** London: Earthscan.

Pezzey, J. 1992. **Sustainable Development Concept: an Economic Analysis.** Washington D.C.: World Bank.

United Nations Population Fund. 1992. **The state of world population 1992.** New York: United Nation Fund for Population Activities.

World Commission on Environment and Development. 1987. **Our Common Future**. Oxford: Oxford University Press.

Trzyna, T.C. and Osborn, J. K. 1995. **A Sustainable World: Defining and Measuring Sustainable Development.** California : International Center for the Environment and Public Policy.

<u>การสัมภาษณ์</u>

เชษฐ์ ทรายทอง. 2550. ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2550.
ณรงค์ศักดิ์ คมขำ, 2550, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2550.
นายสารายุศร์ หะรัญ, 2550. ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2550.
ไตรรงค์ แสงไสย, 2550, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤษภาคม 2550.
ถาวร พาหา, 2550, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2550.
นิภา อำนวยปิยมิตร, 2550, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2550.
รุ่งโรจน์ บุญนาค, 2550, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2550.
วรงค์ ศรีอรัญ. 2550. ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤษภาคม 2550.
สมัน เลขวัลย์, 2550, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2550.
สุชาติ แสงจันทร์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤษภาคม 2550.
สาธิต สาระวงศ์, 2550, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2550.
สุธีร์ หัสนีย์, 2550 , ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2550.
แสงอาภรณ์ คงสง. 2550. ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2550.
สัมพันธ์ ตั้งเชาวฤทธิ์, 2550, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2550.
เอกชัย คิดดี, 2550, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2550.
โอสถ กุลวิงค์ , 2550, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2550.
Graham Tardif , 2550 ,ผู้ให้สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2550.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แนวคำถามสัมภาษณ์แกนนำชุมชนบ้านในไร่

เรื่อง รูปแบบการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

1. ชุมชนของท่านมีวิธีการจัดการกับชุมชนอย่างไร หลังเหตุการณ์สึนามิ โดยให้แยกออกเป็น 3 ช่วง คือ
    - ช่วงหลังเหตุการณ์สึนามิ - 3 เดือนแรก
    - ช่วงหลังเหตุการณ์สึนามิ 3 เดือน - 1 ปี
    - ช่วงหลังเหตุการณ์สึนามิ 1 ปี - ปัจจุบัน

2. การช่วยเหลือของกลุ่ม/องค์กรภายนอกให้ความช่วยเหลือในด้านใดบ้าง สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ชุมชนมากมายแค่ไหน ชุมชนได้อะไรบ้าง

3. การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนในรูปแบบของการมีส่วนร่วมระดับต่างๆ มีมากน้อยเพียงใด ตามกระบวนการดังนี้
    - กระบวนการในการร่วมตัดสินใจ/การวางแผน
    - กระบวนการในการร่วมปฏิบัติงาน
    - กระบวนการในการร่วมรับผลประโยชน์
    - กระบวนการในการร่วมติดตาม ประเมินผล

4. วิถีชีวิตของชาวบ้านชุมชนบ้านในไร่ ช่วงก่อนเกิดเหตุการณ์สึนามิ มีความเป็นอยู่อย่างไรบ้าง ให้เล่าถึงเหตุการณ์ต่างๆที่มีเชื่องโยงกับการดำเนินชีวิตของชุมชนโดยภาพรวม

5. **สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ หลังเกิดเหตุการณ์สึนามิ มีอะไรบ้าง สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปเกิดเนื่องจากสาเหตุใด มีผลกระทบอย่างไรบ้างต่อชุมชน**

6. **ท่านคิดว่าผู้นำมีความสำคัญมากน้อยแค่ไหน ในการชี้นำชักชวน ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา อย่างไร**

7. **บทบาทที่สำคัญของแกนนำในการแก้ไขปัญหาและการดูแลประชาชนมีอะไรบ้าง จงแสดงเหตุผลประกอบ**

8. **ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปหลังเหตุการณ์สึนามิมีผลกระทบอย่างไรบ้างกับชุมชน และปัจจุบันประชาชนให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นหรือไม่ อย่างไร**

9. **คุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านในไร่ก่อนเกิดเหตุการณ์สึนามิกับปัจจุบัน มีความแตกต่างกันหรือไม่ ถ้ามีความแตกต่าง มีอะไรบ้าง เป็นผลดีหรือผลเสียต่อภาพรวมของชุมชน**

10. **รูปแบบการฟื้นฟูของชุมชนบ้านในไร่หลังเกิดเหตุการณ์สึนามิ ในความคิดเห็นของท่านควรมีแนวทางหรือกระบวนการอย่างไรบ้าง และใครควรดูรับผิดชอบในแต่ละส่วน**

ขอขอบพระคุณอย่างสูง

แบบสอบถาม

ลำดับชุด

แบบสอบถาม

เรื่อง รูปแบบการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

คำชี้แจง : แบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป
2. ผลกระทบหลังจากเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ
3. การสำรวจการฟื้นฟูชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ

บ้านเลขที่.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ
   - ☐ 1. ชาย ☐ 2. หญิง
2. อายุ
   - ☐ 1. ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 2. 21-30 ปี
   - ☐ 3. 31-40 ปี ☐ 4. 41-50 ปี
   - ☐ 5. 51-60 ปี ☐ 6. 61 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพสมรส
   - ☐ 1. โสด ☐ 2. สมรส
   - ☐ 3. หม้าย ☐ 4. หย่าร้าง
4. เชื้อชาติ
   - ☐ 1. ไทย ☐ 2. จีน
   - ☐ 3. อื่น ๆ (ระบุ).....

5. ศาสนา

☐ 1. พุทธ ☐ 2. คริสต์

☐ 3. อิสลาม ☐ 4. อื่น ๆ (ระบุ).....

6. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ ☐ 2. ประถมศึกษา

☐ 3. มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย

☐ 5. อาชีวศึกษา (ปวช.) ☐ 6. อนุปริญญา/เทียบเท่า

☐ 7. ปริญญาตรี/เทียบเท่า ☐ 8. สูงกว่าปริญญาตรี

☐ 9. อื่น ๆ (ระบุ).....

7. อาชีพปัจจุบัน

☐ 1. รับราชการ ☐ 2. ข้าราชการบำเหน็จ/บำนาญ

☐ 3. รัฐวิสาหกิจ ☐ 4. รับจ้าง

☐ 5. เกษตรกร ☐ 6. ประมง

☐ 7. ค้าขาย ☐ 8. อื่น ๆ (ระบุ).....

8. รายได้ปัจจุบันเฉลี่ยต่อเดือน

☐ 1. น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน ☐ 2. 3,000-5,000 บาท/เดือน

☐ 3. 5,001-10,000 บาท/เดือน ☐ 4. 10,001-15,000 บาท/เดือน

☐ 4. 15,001-20,000 บาท/เดือน ☐ 6. 20,001 บาทขึ้นไป

9. จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน

10. ขณะเกิดเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิท่านอยู่ที่ใด

☐ 1. ในบ้าน ☐ 2. นอกบ้าน

☐ 3. ชายหาด ☐ 4. ในทะเล

☐ 5. อื่น ๆ (ระบุ).....

11. ท่านได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิหรือไม่

☐ 1. ได้รับ ☐ 2. ไม่ได้รับ

ส่วนที่ 2 ผลกระทบหลังจากเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ

1. สมาชิกในครอบครัวได้รับผลกระทบอย่างไร

☐ 1. เสียชีวิต จำนวน .....คน

☐ 2. สูญหาย จำนวน .....คน

☐ 3. บาดเจ็บ จำนวน .....คน

☐ 4. ปลอดภัย จำนวน .....คน

2. ทรัพย์สินของท่านได้รับผลกระทบอย่างไร

☐ 1. เสียหายทั้งหมด ☐ 2. เสียหายบางส่วน/ซ่อมแซมได้ ☐ 3. ไม่ได้รับความเสียหาย

3. ท่านได้รับการช่วยเหลือในด้านทรัพย์สินจากหน่วยงานใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. หน่วยงานภาครัฐ ☐ 2. เครือข่ายองค์กรชุมชน

☐ 3. องค์กรพัฒนาเอกชน ☐ 4. องค์กรอาสาสมัครอื่นๆ

☐ 5. ไม่ได้รับความช่วยเหลือ ☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 3 การสำรวจการฟื้นฟูชุมชนหลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ

<u>ด้านครอบครัว</u>

1. ลักษณะครอบครัว

☐ 1. ครอบครัวเดี่ยว ☐ 2. ครอบครัวขยาย

หมายเหตุ ครอบครัวเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่มีสมาชิกประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก

ครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวที่มีสมาชิกประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก และญาติพี่น้อง เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ฯลฯ มาอยู่ร่วมครอบครัวเดียวกัน

2. จำนวนสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในครอบครัว.....คน

สมาชิก ลำดับที่	เพศ	อายุ	การศึกษา	อาชีพ	ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัว	หมายเหตุ

3. ส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวพูดคุย บอกกล่าว ปรึกษาหารือกันในเรื่องต่างๆ ได้

☐ 1. ได้ทุกเรื่อง ☐ 2. ได้บางเรื่อง ☐ 3. ไม่ได้ทุกเรื่อง

4. กิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. รับประทานอาหารร่วมกัน

☐ 2. ร่วมกันทำงานบ้านและ/หรือบำรุงรักษาที่อยู่อาศัย

☐ 3. พักผ่อนหย่อนใจภายในบ้าน เช่น ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง เล่นดนตรี☐

☐ 4. เล่นกีฬาด้วยกัน

☐ 5. กิจกรรมอื่น ๆ (ระบุ).....

5. เมื่อมีความคิดเห็นขัดแย้งในครอบครัว ส่วนใหญ่ปฏิบัติอย่างไร

☐ 1. ใช้วาจาโต้เถียงกัน ☐ 2. ใช้กำลังทำร้ายร่างกาย ทำลายข้าวของ

☐ 3. พูดคุยด้วยเหตุผล ☐ 4. หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า นิ่งเงียบหรือหลบหน้า

☐ 5. อื่นๆ (ระบุ) .....

<u>ด้านสุขภาพ</u>

6. ท่านคิดว่าครอบครัวของท่านบริโภคอาหาร เช่น ข้าว เนื้อสัตว์ ผัก และผลไม้ ครบถ้วนทั้ง 5 หมู่หรือไม่

☐ 1. ครบถ้วน ☐ 2. ไม่ครบถ้วน

7. เมื่อท่านเจ็บป่วย ท่านรักษาโดยวิธีใดบ้าง (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. โรงพยาบาล ☐ 2. สถานีอนามัย

☐ 3. คลินิกเอกชน ☐ 4. ซื้อยามากินเอง

☐ 5. หมอสมุนไพร/หมอพื้นบ้าน ☐ 6. รักษาโดยวิธีการทางไสยศาสตร์

☐ 7. อื่น ๆ (ระบุ).....

8. หลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิท่านมีอาการดังต่อไปนี้หรือไม่ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ปวดศีรษะ ☐ 2. ปวดหลัง

☐ 3.อ่อนเพลีย ☐ 4. น้ำหนักเปลี่ยนแปลง

☐ 5. นอนไม่หลับ ☐ 6. ท้องอืด/ท้องผูก/ท้องเสีย

☐ 7. หน้ามืดเป็นลมโดยไม่รู้สาเหตุ ☐ 8. เจ็บหน้าอก

☐ 9. ความรู้สึกทางเพศลดลง ☐ 10. ผมร่วง

☐ 11. คัน/ผื่นแดง ☐ 12. เจ็บปวดทั่วร่างกาย

☐ 13. ตาพร่า ☐ 14. ใจสั่น

☐ 15. แน่นหน้าอก หายใจลำบาก ☐ 16. เป็นหวัด

☐ 17. อื่น ๆ (ระบุ)……..... ☐ 18. ไม่มีอาการใดๆ

9. หลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิท่านมีการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและอารมณ์อย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. รู้สึกหวาดกลัว หวาดระแวง ☐ 2. หงุดหงิด ฉุนเฉียว

☐ 3. วิตกกังวล/เครียด ☐ 4. หมดหวัง ท้อแท้

☐ 5. นอนฝันร้ายบางครั้งสะดุ้งตกใจตื่น ☐ 6. นึกถึงสิ่งร้าย ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

☐ 7. อื่น ๆ (ระบุ)..... ☐ 8. ไม่เปลี่ยนแปลง

10. หลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิท่านมีการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมทางสังคมอย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. พูดติดอ่าง/ติดขัดไม่ต่อเนื่อง ☐ 2. เบื่ออาหาร

☐ 3. มีปัญหากับคนรอบข้าง ☐ 4. ความผิดพลาดในการทำงาน

☐ 5. สูบบุหรี่ ☐ 6. ดื่มเหล้า

☐ 7. เล่นการพนัน ☐ 8. แยกตัว ไม่อยากยุ่งกับใคร

☐ 9. ทะเลาะเบาะแว้งกับผู้อื่น ☐ 10. อื่น ๆ (ระบุ).....

☐ 11. ไม่เปลี่ยนแปลง

ด้านการศึกษา

11. บุตรหลานของท่าน (อายุมากกว่า 5 ปี) เข้ารับการศึกษาในโรงเรียนทุกคนหรือไม่

☐ 1. เข้าเรียนทุกคน ☐ 2. เข้าเรียนบางคน

☐ 3. ไม่เข้าเรียน

12. ท่านคิดว่าท่านสามารถให้บุตรหลานได้รับการศึกษาถึงระดับใด

☐ 1. ประถมศึกษา ☐ 2. มัธยมศึกษา

☐ 3. อาชีวศึกษา ☐ 4. มหาวิทยาลัย (ปริญญาตรี)

☐ 5. มหาวิทยาลัย (สูงกว่าปริญญาตรี) ☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ).....

13. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่ต้องส่งบุตรหลานเข้าเรียนระดับมหาวิทยาลัย (ปริญญาตรี)

☐ 1. เห็นด้วย ☐ 2. ไม่เห็นด้วย

ด้านเศรษฐกิจ

14. รายได้หลักที่สำคัญของครอบครัวได้จากการประกอบอาชีพใด (ตอบเพียงข้อเดียว)

☐ 1. รับราชการ ☐ 2. ข้าราชการบำเหน็จ/บำนาญ

☐ 3. รัฐวิสาหกิจ ☐ 4. รับจ้าง

☐ 5. เกษตรกร ☐ 6. ประมง

☐ 7. ค้าขาย ☐ 8. อื่น ๆ

(ระบุ).....

15. อาชีพเสริมของครอบครัวคืออาชีพใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ไม่มีอาชีพเสริม ☐ 2. รับจ้างทั่วไป

☐ 3. ประมง ☐ 4. ทำสวน

☐ 5. ค้าขาย ☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ).....

รายได้จากอาชีพเสริม.....บาท/เดือน หรือ.....บาท/ปี

16. รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน

☐ 1. น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน ☐ 2. 3,000-5,000 บาท/เดือน

☐ 3. 5,000-10,000 บาท/เดือน ☐ 4. 10,000-15,000 บาท/เดือน

☐ 5. 15,000-20,000 บาท/เดือน ☐ 6. 20,000 บาทขึ้นไป

17. รายได้ของท่านส่วนใหญ่ใช้จ่ายในเรื่องใดมากที่สุด

☐ 1. อาหาร ☐ 2. การศึกษา

☐ 3. ลงทุน ค้าขาย ☐ 4. รักษาโรค

☐ 5. ของใช้ส่วนตัว ☐ 6. อื่น ๆ

(ระบุ).....

18. ความเพียงพอของรายได้

☐ 1. พอใช้จ่าย ☐ 2. ไม่พอใช้จ่าย

☐ 3. มีเงินออม ☐ 4. เป็นหนี้

19. ในปัจจุบันท่านมีหนี้สินหรือไม่

☐ 1. มีหนี้สิน จากการผ่อนชำระของ ☐ 2. มีหนี้สิน จากการกู้เงินมาลงทุน

☐ 3. มีหนี้สิน จากการมีรายได้ไม่พอรายจ่าย ☐ 4. ไม่มี

20. ในการลงทุนส่วนใหญ่ท่านใช้แหล่งเงินทุนจากที่ใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ทุนตัวเอง ☐ 2. เงินกู้นอกระบบ

☐ 3. ธนาคาร ☐ 4. สหกรณ์

☐ 5. อื่น ๆ (ระบุ).....

21. เครื่องมือประกอบอาชีพของท่านได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิหรือไม่

☐ 1. ได้รับความเสียหาย ☐ 2. ไม่ได้รับความเสียหาย

22. หลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิท่านได้รับความช่วยเหลือด้านอาชีพอย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. เครื่องมือประมง ☐ 2. อุปกรณ์ในการค้าขาย

☐ 3. เงินทุน ☐ 4. อาชีพเสริม (ระบุ).....

☐ 5. ไม่ได้รับความช่วยเหลือ ☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ).....

<u>ด้านโครงสร้างพื้นฐาน</u>

23. ท่านพอใจที่จะอาศัยอยู่ในชุมชนปัจจุบันหรือไม่

☐ 1. พอใจ ☐ 2. ไม่พอใจ

24. ลักษณะบ้านในปัจจุบัน

☐ 1. บ้านตัวเอง ☐ 2. บ้านเช่า

☐ 3. ศูนย์พักพิง ☐ 3. อื่น ๆ

(ระบุ).....

25. บ้านของท่านได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิหรือไม่

☐ 1. ได้รับความเสียหายบางส่วน ☐ 2. ได้รับความเสียหายทั้งหมด

☐ 3. ไม่ได้รับความเสียหาย

26. บ้านของท่านได้รับการปรับปรุง ซ่อมแซม/ปลูกสร้างใหม่

☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่ใช่

27. ถนนในชุมชนของท่านได้รับการปรับปรุง ซ่อมแซม สะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย

☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่ใช่

28. ท่านได้รับน้ำดื่มจากแหล่งใด

☐ 1. ซื้อ ☐ 2. น้ำฝน

☐ 3. น้ำประปา ☐ 4. บ่อน้ำบาดาล

☐ 5. บ่อน้ำตื้น ☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ).....

29. ท่านได้รับน้ำใช้จากแหล่งใด

☐ 1. ซื้อ ☐ 2. น้ำฝน

☐ 3. น้ำประปา ☐ 4. บ่อน้ำบาดาล

☐ 5. บ่อน้ำตื้น ☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ).....

30. คุณภาพของแหล่งน้ำในชุมชนของท่านเป็นเช่นไร

☐ 1. น้ำเสีย มีกลิ่นเน่าเหม็น ☐ 2. ปานกลาง

☐ 3. ดี ☐ 4. ดีมาก

☐ 5. อื่น ๆ (ระบุ).....

31. ในชุมชนของท่านได้รับการจัดการระบบน้ำอุปโภคบริโภคอย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. อ่างเก็บน้ำ ☐ 2. สระน้ำ

☐ 3. หอถังสูง ☐ 4. อื่น ๆ (ระบุ).....

32. ในบ้านของท่านมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่อไปนี้หรือไม่ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. รถจักรยานยนต์ ☐ 2. รถยนต์

☐ 3. โทรทัศน์ ☐ 4. ตู้เย็น

☐ 5. เครื่องซักผ้า ☐ 6. เครื่องเสียง

☐ 7. อื่น ๆ (ระบุ).....

<u>ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</u>

33. ชุมชนของท่านมีการรักษาความสะอาดของถนน ทางเดิน ทางน้ำ และที่สาธารณะหรือไม่

☐ 1. มี ☐ 2. ไม่มี

34. ชุมชนของท่านมีการจัดให้มีสถานที่ทิ้งขยะของชุมชน

☐ 1. มี ☐ 2. ไม่มี

35. ชุมชนของท่านมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การกีฬา และสวนสาธารณะ

☐ 1. มี ☐ 2. ไม่มี

36. ปัจจุบันท่านและครอบครัวมีการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน

☐ ไม่ใช้

☐ ใช้ จากกิจกรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ นากุ้ง ☐ ใช้ไม้ป่าชายเลนทำเครื่องมือประมง

☐ เผาถ่าน ☐ ใช้ไม้ในป่าชายเลนสร้างบ้าน

☐ ตัดใบจาก ☐ ใช้เป็นยารักษาโรค

☐ อื่นๆ ระบุ .....

ประโยชน์ที่ได้รับ

☐ 1. เพื่อใช้อุปโภค/บริโภคในครัวเรือน

☐ 2. เป็นรายได้ ..... บาท/เดือน

37. ปัจจุบันท่านคิดว่าป่าชายเลนอยู่ในสภาวะใด

☐ 1. เสื่อมโทรมมาก ☐ 2. เสื่อมโทรมน้อย

☐ 3. ไม่เปลี่ยนแปลง ☐ 4. อุดมสมบูรณ์น้อย

☐ 5. อุดมสมบูรณ์มาก

38. ปัจจุบันท่านและครอบครัวมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง

☐ ไม่ใช้

☐ ใช้ จากกิจกรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ จับสัตว์น้ำเครื่องมือที่ใช้ ระบุ.....

ชนิดสัตว์น้ำที่จับได้ ☐ กุ้ง ☐ หอย ☐ ปู ☐ ปลา ☐ หมึก

☐ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดสัตว์น้ำที่เลี้ยง

☐ กุ้งกุลาดำ ☐ หอยแครง

☐ หอยแมลงภู่ ☐ ปลากระพงขาวในกระชัง/บ่อ

□ อื่น ๆ (ระบุ).....

ประโยชน์ที่ได้รับ

□ 1. เพื่อใช้อุปโภค/บริโภคในครัวเรือน

□ 2. เป็นรายได้ ..... บาท/เดือน

39. ปัจจุบันท่านคิดว่าสัตว์น้ำอยู่ในสภาวะใด

□ 1. ลดลง □ 2. เพิ่มขึ้น

□ 3. เท่าเดิม

40. ปัจจุบันมีกลุ่มบุคคล/องค์กร/หน่วยงานเข้ามาดูแลทรัพยากร กิจกรรม และระดับของผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร

กลุ่มบุคคล/องค์กร/หน่วยงาน	ระดับของผลการดำเนินการ		
	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
1. ประชาชนในหมู่บ้าน			
2. ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน			
3. อบต.			
4. องค์กรพัฒนาเอกชน			
5. เจ้าหน้าที่ป่าไม้			
6. เจ้าหน้าที่ประมง			
7. หน่วยงานอื่น ๆ (ระบุ).....			

จากการดำเนินงานดังกล่าว ท่านคิดว่า □ ได้ผล ..... เปอร์เซ็นต์ □ ไม่ได้ผล

41. ชุมชนของท่านมีการดำเนินกิจกรรมต่อไปนี้หรือไม่

กิจกรรม	ความคิดเห็น	
	มี	ไม่มี
1. การปลูกป่าชายเลน		
2. การห้ามตัดไม้ในป่าชายเลน		
3. การปล่อยสัตว์น้ำ		
4. การควบคุมการใช้เครื่องมือประมง		
5. การห้ามเรืออวนรุนทำการประมง		

6. การจัดสรรแปลงเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น หอยแครง หอยแมลงภู่		
7. ห้ามคราดหอยบริเวณพื้นที่ธรรมชาติ (ไม่ใช่จากการเลี้ยง)		
8. การส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชัง		
9. การควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากชุมชน		

42. ผลที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

กิจกรรม	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วยมาก	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
1. มีปริมาณป่าชายเลนเพิ่มขึ้น				
2. ทำให้มีสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น				
3. ป่าชายเลนช่วยป้องกันการพังทลายของชายฝั่ง				
4. ป่าชายเลนทำให้ดินงอกเพิ่มขึ้น				
5. ป่าชายเลนทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนทิศทาง				
6. ป่าชายเลนทำให้น้ำขุ่นน้อยลง				
7. สัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น				
8. มีรายได้เพิ่มขึ้น				
9. จับสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้น				
10. อื่น ๆ (ระบุ).....				

43. ชุมชนของท่านได้รับการอบรมพัฒนาความรู้ในเรื่องการฟื้นฟูและบำรุงรักษาป่าชายเลน

☐ 1. ได้ หน่วยงาน.....

☐ 2. ไม่ได้

44. ท่านเคยเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือกับชุมชนของท่านหรือหน่วยงานราชการในกิจกรรมต่อไปนี้หรือไม่ และรูปแบบที่เข้าร่วมเป็นอย่างไร

กิจกรรมการร่วมวางแผนด้าน	**ไม่เคย**	**รูปแบบการมีส่วนร่วมในการวางแผน**				**ลงมือปฏิบัติ**
		รับฟัง	**แสดงความคิดเห็น**	**ลงมติในที่ประชุม**	**เสนอวิธีการ**	
1. การปลูกป่าชายเลน						
2. การออกตรวจตราพื้นที่ป่าชายเลน						
3. การกำหนดกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์ป่าชายเลน						
4. การกำหนดพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำ						
5. การกำหนดพื้นที่ห้ามทำการประมง						
6. การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเพิ่ม						
7. อื่น ๆ (ระบุ).....						

45. ท่านมีบทบาทอย่างไรในการฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชน

☐ 1. ร่วมประชุมและร่วมแสดงความคิดเห็น

☐ 2. ร่วมประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน

☐ 3. ร่วมหาแนวทางการฟื้นฟู

☐ 4. ร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน

☐ 5. ร่วมเป็นอาสาสมัครในการดูแลป่าชายเลน (ระบุชื่อกลุ่ม.....)

☐ 6. ไม่มีบทบาทใดๆทั้งสิ้น

☐ 7. อื่น ๆ (ระบุ).....

<u>ด้านความปลอดภัย</u>

46. บ้านของท่านอยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากพิบัติภัยสึนามิหรือไม่

☐ 1. อยู่ในพื้นที่เสี่ยง ☐ 2. ไม่ได้อยู่ในพื้นที่เสี่ยง

47. ชุมชนของท่านมีการจัดทำแผนการอพยพประชาชนในพื้นที่เมื่อเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิหรือไม่

☐ 1. มี ☐ 2. ไม่มี

48. ชุมชนของท่านมีการฝึกซ้อมแผนอพยพประชาชนในพื้นที่เมื่อเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิหรือไม่

☐ 1. มี ☐ 2. ไม่มี

49. ชุมชนของท่านมีการจัดทำป้ายสัญญาณอพยพอย่างทั่วถึงและสังเกตง่ายหรือไม่

☐ 1. มี ☐ 2. ไม่มี

50. ชุมชนของท่านมีการอบรมให้ความรู้การปฏิบัติตนในการอพยพได้อย่างถูกต้องหรือไม่

☐ 1. มี ☐ 2. ไม่มี

51. ชุมชนของท่านมีหอกระจายข่าวและหอเตือนภัยหรือไม่

☐ 1. มี ☐ 2. ไม่มี

52. ท่านมีความพึงพอใจต่อระบบสัญญาณเตือนภัยหรือไม่

☐ 1. พอใจ ☐ 2. ไม่พอใจ

ข้อเสนอแนะการฟื้นฟูชุมชนในภาพรวม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

ผู้วิจัย

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มและภาพประกอบการเก็บข้อมูลวิจัย

ใบลงทะเบียน

การประชุมกลุ่ม ผู้วิจัยกับกลุ่มแกนนำชุมชนบ้านในไร่

ภายใต้โครงการวิทยานิพนธ์ เรื่อง

"รูปแบบการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ

กรณีศึกษาชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเคย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา"

วันที่ 3 มกราคม 2550 ณ ชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเคย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่/องค์กร	ลายเซ็น
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				

รูปภาพประกอบการเก็บข้อมูลวิจัย

ภาพประกอบ 7 รูปภาพประกอบการเก็บข้อมูลวิจัย

ภาคผนวก ค

ข้อมูลแผนชุมชนบ้านในไร่ ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ประจำปี พ.ศ. 2551

การวิเคราะห์ปัญหาชุมชนและแนวทางแก้ไข

ส่วนที่ 3
การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและแนวทางแก้ไข

1. ปัญหาระดับครัวเรือน

ที่	ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1.	ค่าครองชีพสูง	- สินค้าอุปโภคบริโภค ราคาสูงขึ้น - ภาวะเศรษฐกิจ	- เปลี่ยนค่านิยมการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน
2.	ความสะอาดของอาหาร น้ำดื่ม และสิ่งแวดล้อมภายในหมู่บ้าน	- ขาดความรู้ความเข้าใจที่ดีในการรักษาความสะอาดและจัดสภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้านให้ถูกสุขลักษณะ	- ให้ความรู้เรื่องของการรักษาความสะอาดของอาหารการกินและสิ่งแวด-ล้อมต่างๆ โดยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์และโทษที่ได้รับ
3	น้ำประปาในการอุปโภคบริโภคไม่เพียงพอ	- พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ใกล้ทะเลทำให้มีน้ำจืดใช้ไม่เพียงพอ	ขอรับการสนับสนุนงบประ- มาณจากทางภาครัฐเพื่อทำการเจาะน้ำบาดานไว้ใช้
4.	ปัญหาหนี้สินในครัวเรือน	- รายได้ไม่พอกับรายจ่าย - ขาดการวางแผนด้านการเงิน - ใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และฟุ่มเฟือย - มีรายได้ไม่แน่นอน	- ขยันทำงานเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้นและลดรายจ่าย - ส่งเสริมการใช้ชีวิตอยู่อย่างพอเพียง

ปัญหาระดับครัวเรือน (ต่อ)

ที่	ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
5.	ปัญหาด้านการศึกษา - ไม่สามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ - เด็กไม่จบการศึกษาภาคบังคับ	- เศรษฐกิจในครอบครัว - ผู้ปกครองไม่เห็นถึงความสำคัญด้านการศึกษา - เด็กวัยรุ่นมีครอบครัวในวัยเรียนเพราะความผิดพลาด	- ส่งเสริมให้ผู้ปกครองและเด็กเห็นความสำคัญของการศึกษา - มอบทุนการศึกษาให้เด็กและเยาวชนที่เรียนดี - ส่งเสริมให้เด็กมีวินัย รู้หน้าที่รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
6.	ปัญหายากจนของคนบางส่วนในชุมชน	- ความเกียจคร้าน - ขาดความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ - ความไม่พอเพียงในการใช้ชีวิตประจำวัน -	-ส่งเสริมการประกอบอาชีพ - นำเอาแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ปัญหาระดับกลุ่ม

ที่	ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1.	การบริหารกลุ่มไม่มั่นคงยืนยาว	- ผลประโยชน์ไม่ทั่วถึง - การบริหารไม่โปร่งใส	- เพิ่มขีดความสามารถในการศึกษาดูงาน
2.	ประชาชนไม่เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม	- เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม	- ให้กลุ่มได้ศึกษาเรียนรู้ในกลุ่มที่มีการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง
3.	ขาดการส่งเสริมและพัฒนาของกลุ่มอาชีพต่างๆ	- ขาดงบประมาณ - ขาดการพัฒนาความรู้ในการประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่อง	- การอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในกลุ่ม - ส่งเสริมการตลาดและผลิตภัณฑ์ - จัดหาเงินทุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ
4.	กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสทางสังคมได้รับการดูแลไม่ทั่งถึง	- ขาดการดูแลเอาใจใส่	- ส่งเสริมการให้สวัสดิการ

3. ปัญหาระดับชุมชน

ที่	ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
1.	ระบบน้ำประปาไม่ทั่วถึง และขาดน้ำอุปโภคบริโภค ในฤดูแล้ง	- ขาดงบประมาณในการกักเก็บน้ำและการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย	- จัดหาแหล่งกักเก็บน้ำ -ส่งเสริมการใช้น้ำอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ
2.	ถนนสายหลัก สามแยก และทางโค้ง ไฟฟ้าแสงสว่างไม่ทั่วถึง	-อายุการใช้งานของหลอดไฟเสื่อม	- ของบประมาณซ่อมแซม
3	การขาดความสามัคคีของคนในชุมชน	- มีค่านิยมในการรักพวกพ้องมากเกินไป - ไม่ยอมรับกติกาในสังคมและมีอคติส่วนตัว	- จัดหากิจกรรมเพื่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน - สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนรู้จักเสียสละและสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม
4.	การบุกรุกทำลายป่าชายเลนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน	- ความเห็นแก่ตัว - ขาดจิตสำนึกและไม่เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากระรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	- ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - ส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ปัญหาระดับชุมชน (ต่อ)

ที่	ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
5 .	ขาดการส่งเสริมด้านกีฬาสำหรับเด็กและเยาวชน	-ขาดงบประมาณสนับสนุน - ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจัง	- จัดหาเงินทุนเพื่อสนับสนุนการกีฬา - จัดการแข่งขันกีฬาให้มากขึ้น - ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านกีฬา
6.	ขาดแหล่งพักผ่อนหย่อนใจลานกีฬา สนามเด็กเล่นในชุมชน	- ขาดงบประมาณในการจัดสร้าง	- จัดหางบประมาณจากหน่วยงานต่างเพื่อสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าว

การกำหนดอัตลักษณ์ชุมชน การกำหนดตำแหน่งชุมชน และการกำหนดการพัฒนาอาชีพชุมชน

ส่วนที่ 4
การกำหนดอัตลักษณ์ชุมชนการกำหนดตำแหน่งชุมชน และการกำหนดการพัฒนาอาชีพของชุมชน

การกำหนดอัตลักษณ์ชุมชน

บ้านในไร่ – บ่อดาน แยกเป็นสองชุมชนซึ่งอยู่ห่างกันประมาณ 1.5 กิโลเมตร และอยู่ภายใต้การดูแลของผู้ใหญ่บ้านคนเดียวกัน พื้นที่ทั้งสองชุมชนเป็นพื้นที่ราบติดริมฝั่งทะเล มีพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การประกอบอาชีพประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประกอบอาชีพประมง และเพาะพันธุ์ยางพารา ด้านวัฒนธรรมและความเชื่อ ชาวบ้านทั้งสองชุมชนยังคงรักษาวัฒนาธรรมดั่งเดิมมาโดยตลอด การแต่งกายแบบสากลทั่วไป

วิสัยทัศน์ / ทิศทางการพัฒนาตามศักยภาพ

เป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง

วิสัยทัศน์

พอเพียง พอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน ภายใต้เงื่อนไข ความรู้คู่คุณธรรม

การกำหนดตำแหน่งพัฒนาอาชีพของชุมชน

ชาวบ้านในไร่ - บ่อดาน ประกอบอาชีพด้านการประมงเป็นหลัก เกือบทุกครัวเรือน เนื่อง จากมีสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม นอกจากนั้นยังมี อาชีพทำสวน และรับจ้าง

1. **ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชัง**

เนื่องจากอาชีพเลี้ยงปลาในกระชังเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนจึงมีจึงมีการจัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมและต่อยอดโครงการให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการสร้างงานสร้างรายได้

2. **ส่งเสริมให้มีการปลูกยางพาราและเพาะพันธุ์ยางตาเขียว**

ในปัจจุบัน ยางตาเขียว เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีราคาดีในปัจจุบัน และยังเป็นที่ต้องการของตลาดในประเทศและต่างประเทศ มีระยะเวลาในการผลิตไม่ยาวนานนักแต่ได้ผลประโยชน์คุ้มค่า ขึ้นอยู่กับการดูแลและการบำรุงดิน แต่ในปัจจุบันการเพาะพันธุ์พันธ์ยางตาเขียว ต้องใช้เทคโนโลยีต่างๆ ที่ทันสมัยมาประกอบใช้เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน และเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน จึงจำเป็นต้องส่งเสริมและให้ความรู้ในการผลิตยางตาเขียวให้มีคุณภาพมากที่สุด เช่น การส่งเสริมความรู้ด้านต่าง เช่น

- การคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสม
- การปลูกและการดูแลรักษา
- การผลิตพันธุ์ยางที่มีคุณภาพ

3. **ส่งเสริมการปลูกพืชผักส่วนครัวปลอดสารพิษ**

อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ชาวบ้านชุมชนบ้านในไร่ – บ่อดาน นอกจากหาปลาและอาหารทะเลมารับประทานเองแล้ว ยังมีการส่งเสริมให้มีการปลูกผักปลอดสารพิษอีกด้วย เนื่องจากในปัจจุบัน อาหารที่เราบริโภคเข้าไปยังมีสารพิษปนเปื้อนอยู่ และเป็นอันตรายต่อคนเรามากขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดโรคภัยต่าง ตามมามากมาย ดังนั้น การดูแลสุขภาพจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ไม่อาจมองข้ามอีกต่อไปการส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกผักส่วนครัวไว้บริโภคเอง นอกจากจะปลอดภัยจากสารบนเปื้อนแล้ว ยังสามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวได้อีกด้วย

ส่วนที่ 5
แผนงาน โครงการ กิจกรรม

ตอนที่ 1 แผนงาน โครงการ กิจกรรม จำแนกตามหลักการมีส่วนร่วม

1.1 กิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการเองโดยไม่ใช้งบประมาณของทางราชการ (กิจกรรมพึ่งตนเอง)

ที่	กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ (บาท)	ปีดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
1	จัดกิจกรรมประชุมประจำเดือน	เดือนละ 1 ครั้ง	-	2551	ผญบ./ชุมชน
2	ร่วมพัฒนาสภาพแวดล้อมในหมู่บ้าน	ปีละ 3 ครั้ง	-	2551	ชุมชน
3	รณรงค์สำรวจกำจัดลูกน้ำยุงลาย	สัปดาห์ละ1 ครั้ง	-	2551	อสม./ชุมชน
4	ร่วมกิจกรรมวันแม่แห่งชาติ	ปีละ 1 ครั้ง	-	2551	อบต./ชุมชน
5	ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้	ทุกครัวเรือน	-	2551	ครัวเรือน
6	ร่วมกิจกรรม 5 ธันวามหาราช	ปีละ 1 ครั้ง	-	2551	อบต./ชุมชน
7	จัดเวรยามหมู่บ้าน	ทุกวัน	-	2551	อปพร.
8	กิจกรรมผู้สูงอายุ	ปีละ 1 ครั้ง	-	2551	สาธารณสุข
9	ปลูกผักปลอดสารพิษ	ทุกครัวเรือน	-	2551	ครัวเรือน
10	ปลูกพืชสมุนไพร	ทุกครัวเรือน	-	2551	ครัวเรือน

กิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการเองโดยไม่ใช้งบประมาณของทางราชการ (กิจกรรมพึ่งตนเอง) (ต่อ)

ที่	กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ (บาท)	ปีดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
11	สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ	5 กลุ่ม	-	2551	ชุมชน
12	การจัดทำบัญชีครัวเรือน	ทุกครัวเรือน	-	2551	ชุมชน
13	จัดกิจกรรมลอยกระทง / ลอยแพ	ปีละ 1 ครั้ง	-	2551	ผญบ./ชุมชน
14	ส่งเสริมการอบรมประชาธิปไตย	ทุกครัวเรือน	-	2551	ผญบ.
15	รณรงค์ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	ทุกครัวเรือน	-	2551	ผญบ.
16	คนรุ่นใหม่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม	ทุกครัวเรือน	-	2551	ผญบ.

1.2 กิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการร่วมกับหน่วยงาน/ส่วนราชการ/องค์การอื่นๆ

ที่	กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ (บาท)	ปีดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
1	การสนับสนุนกิจกรรมในโรงเรียน	3 ครั้ง/ ปี	20,000.- บาท	2551	อบต./ชุมชน
2	โครงการพัฒนาศักยภาพด้านกีฬาสำหรับเด็กและเยาวชน	ปีละ 2 ครั้ง	30,000.- บาท	2551	อบต./ ชุมชน
3	โครงการอบรมให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	2 ครั้ง/ ปี	40,000.- บาท	2551	พัฒนาชุมชน
4	ส่งเสริมการณรงค์การปลูกป่าชายเลน	1 ครั้ง / ปี	200,000.- บาท	2551	ป่าไม้
5	กิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ	1 ครั้ง /ปี	300,000.- บาท	2551	กรมประมง
6	ส่งเสริมพัฒนากิจกรรมกลุ่มแม่บ้าน	กลุ่มแม่บ้าน	50,000.-	2551	อบต. พัฒนาชุมชน แรงงานจังหวัด

1.3 กิจกรรมหน่วยงาน / องค์การ ดำเนินการให้ชุมชน

ที่	กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ (บาท)	ปีดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
1	โครงการเพาะพันธุ์ยางตาเขียว	กลุ่มฯ	150,000.- บาท	2551-2553	อบต.
2	โครงการขุดลอกคลอง	1 แห่ง	300,000.- บาท	2551-2553	อบต.
3	โครงการจัดหาครูอัตราจ้าง ร.ร.บ้านในไร่	1 แห่ง	100,000.- บาท	2551-2553	อบต.
4	โครงการก่อสร้างถนนสาย คสล.สายปากออก-ถังประปา	1 แห่ง	300,000.- บาท	2551-2553	อบต.
5	โครงการเทพื้น คสล.หน้าศูนย์จริยธรรมบ้านในไร่	1 แห่ง	100,000.- บาท	2551-2553	อบต.
6	โครงการบุกเบิกถนนสายใหม่ซอยเสนาเจริญ - พรุใน	1 แห่ง	300,000.-บาท	2551-2553	อบต.
7.	โครงการต่อเติมถนน คสล. สายเสนาเจริญ	1 แห่ง	150,000.-บาท	2551-2553	อบต.
8.	โครงการบุกเบิกถนนสายหาดเทียม	1แห่ง	500,000.- บาท	2551-2553	อบต
9	โครงการก่อสร้างถนนสาย คสล.บ้านบ่อดานฝั่งตก	1 แห่ง	300,000.- บาท	2551-2553	อบต.
10	โครงการบุกเบิกถนนแถวชาดหาด	1 แห่ง	600,000.- บาท	2551-2553	อบต.

1.4 กิจกรรมหน่วยงาน / องค์การ ดำเนินการให้ชุมชน (ต่อ)

ที่	กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ (บาท)	ปีดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
10	โครงการบุกเบิกถนนแถวชาดหาด	1 แห่ง	600,000.- บาท	2551-2553	อบต.
11	โครงการก่อสร้างคูระบายน้ำสายเสนาเจริญ-บ้านบ่อดาน พร้อมฝาปิด	1 แห่ง	500,000.-บาท	2551-2553	อบต.
12	โครงการก่อสร้างคูระบายน้ำบ้านในไร่พร้อมฝาปิด	1 แห่ง	500,000.- บาท	2551-2553	อบต.
13	โครงการปรับปรุงยกระดับถนนสายเสนาเจริญ	1 แห่ง	300,000.- บาท	2551-2553	อบต.
14	โครงการก่อสร้างศาลาเอนกประสงค์	1 แห่ง	800,000.- บาท	2551-2553	อบต.
15	โครงการขยายเขตโคมไฟรายทางหน้าถนนเพชรเกษม	1 แห่ง	10,000.- บาท	2551-2553	อบต.
16	โครงการขยายเขตโคมไฟรายทางสายบ่อดาน - ท่าแดง	1 แห่ง	100,000 - บาท	2551-2553	อบต.
17	โครงการขยายเขตโคมไฟรายทางเสนาเจริญ- พรุใน	1 แห่ง	100,000.-บาท	2551-2553	อบต.
18	โครงการขยายเขตโคมไฟรายทางสายบ่อดาน - ในไร่	1 แห่ง	100,000.-บาท	2551-2553	อบต.
19	โครงการจัดซื้อเครื่องกรองน้ำประปาหมู่บ้าน	1 แห่ง	300,000 - บาท	2551-2553	อบต.
20	โครงการแนวกั้นเขตป่าชายเลน	1 แห่ง	500,000.- บาท	2551-2553	อบต.

ตอนที่ 2 แผนงาน โครงการ กิจกรรม ตามแผนงานยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข

แผนงานที่ 1 แผนงานสร้างการเรียนรู้และความสามารถในการ จัดการของชุมชน

ที่	กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ (บาท)	ปี ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
1	ปรับปรุงคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านเพื่อการอุปโภคบริโภค	2 แห่ง	600,000.-บาท	2551	สาธารณสุข อบต.
2	จัดอบรมให้ความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน	ทุกครัวเรือน	30,000.- บาท	2551	ธ.ก.ส.
3	ส่งเสริมการเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน	40 คน	30,000.- บาท	2551	พัฒนาชุมชน
4	จัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อเป็นหมู่บ้านพึ่งตนเอง	1 แห่ง	250,000.-บาท	2551	พัฒนาชุมชน กศน.

แผนงานที่ 2 แผนการกำหนดตำแหน่งการพัฒนาอาชีพของชุมชนภายใต้ระบบและกลไกตลาด

ที่	กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ (บาท)	ปี ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
1	ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชัง	สมาชิก	300,000.-บาท	2551	ชุมชน กรมประมง
2	โครงการเพาะพันธุ์ยางดาเขียว	สมาชิก	30,000.-บาท	2551	ชุมชน สนง.เกษตร

แผนงานที่ 3 แผนงานพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

ที่	กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ (บาท)	ปี ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
1	ส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน	สมาชิก	50,000.- บาท	2551	อบต. พัฒนาชุมชน
2	ส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน (เรือจำลอง)	สมาชิก	50,000.- บาท	2551	อบต. พัฒนาชุมชน

แผนงานที่ 4 แผนการสนับสนุนชุมชนให้มีบทบาทรองรับความอ่อนแอของครอบครัวไทย

ที่	กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ (บาท)	ปี ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
1	อบรมอาชีพให้ผู้พิการและว่างงาน	20 ครัวเรือน	300,000.-บาท	2551	อบต. พัฒนาชุมชน

แผนงานที่ 5 แผนงานดูแลควบคุมความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ที่	กิจกรรม	เป้าหมาย	งบประมาณ (บาท)	ปี ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
1	โครงการอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ทุกครัวเรือน	50,000.- บาท	2551	กรมป่าไม้ พัฒนาชาชน

ข้อมูลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ และกชช. 2ค. ของชุมชนบ้านในไร่ ปี พ.ศ. 2551

สรุปผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ระดับหมู่บ้าน (จปฐ. 2) พ.ศ. 2551

บ้านในไร่ หมู่ที่ 07 ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)	จำนวนที่สำรวจทั้งหมด	ผ่านเกณฑ์		เป้าหมายปี 2554 (ร้อยละ)	ผลการเทียบเป้าหมาย ✓ บรรลุ × ไม่บรรลุ	จำนวนที่ต้องแก้ไขทั้งหมด
		จำนวน	ร้อยละ			
หมวดที่ 1 สุขภาพดี (ประชาชนมีสุขภาพอนามัยดี)						
1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด และฉีดวัคซีนครบตามเกณฑ์บริการ	3 คน	3 คน	100.0	100.0	✓	- คน
2. แม่ที่คลอดลูกได้รับการทำคลอด และดูแลหลังคลอด	3 คน	3 คน	100.0	100.0	✓	- คน
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม	8 คน	8 คน	100.0	100.0	✓	- คน
4. เด็กแรกเกิดถึง 1 ปี ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบตามตารางสร้างเสริมฯ	8 คน	8 คน	100.0	100.0	✓	- คน
5. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างเดียวอย่างน้อย 4 เดือนแรกติดต่อกัน	8 คน	8 คน	100.0	95.0	✓	- คน
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี เจริญเติบโตตามเกณฑ์มาตรฐาน	68 คน	68 คน	100.0	100.0	✓	- คน
7. เด็กอายุ 6-15 ปี เจริญเติบโตตามเกณฑ์มาตรฐาน	131 คน	131 คน	100.0	100.0	✓	- คน
8. เด็กอายุ 6-12 ปี ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบตามตารางสร้างเสริมฯ	85 คน	85 คน	100.0	100.0	✓	- คน
9. ทุกคนในครัวเรือนได้กินอาหารถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน	237 ครว.	236 ครว.	99.6	95.0	✓	1 ครว.
10. คนในครัวเรือนมีความรู้ในการใช้ยาที่ถูกต้องเหมาะสม	237 ครว.	237 ครว.	100.0	100.0	✓	- ครว.
11. คนอายุ 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี	378 คน	242 คน	64.0	50.0	✓	136 คน
12. คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที	880 คน	878 คน	99.8	60.0	✓	2 คน
13. ทุกคนในครัวเรือนที่มีหลักประกันสุขภาพได้รับสิทธิอย่างทั่วถึง	497 คน	497 คน	100.0	97.5	✓	- คน
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย (ประชาชนมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม)						
14. ครัวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและบ้านมีสภาพคงทนถาวร	237 ครว.	237 ครว.	100.0	100.0	✓	- ครว.
15. ครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงพอตลอดปี	237 ครว.	237 ครว.	100.0	95.0	✓	- ครว.
16. ครัวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอด	237 ครว.	237 ครว.	100.0	95.0	✓	- ครว.
17. ครัวเรือนมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ	237 ครว.	237 ครว.	100.0	95.0	✓	- ครว.
18. ครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	237 ครว.	237 ครว.	100.0	100.0	✓	- ครว.
19. ครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติภัยอย่างถูกวิธี	237 ครว.	237 ครว.	100.0	100.0	✓	- ครว.
20. ครัวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	237 ครว.	237 ครว.	100.0	100.0	✓	- ครว.
21. ครอบครัวมีความอบอุ่น	237 ครว.	237 ครว.	100.0	100.0	✓	- ครว.

องค์การบริหารส่วนตำบล

พิมพ์เมื่อ 29/1/2551

สรุปผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ระดับหมู่บ้าน (จปฐ. 2) พ.ศ. 2551 (ต่อ)

บ้านในไร่ หมู่ที่ 07 ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)	จำนวนที่สำรวจทั้งหมด	ผ่านเกณฑ์		เป้าหมายปี 2554 (ร้อยละ)	ผลการเทียบเป้าหมาย ✓ บรรลุ × ไม่บรรลุ	จำนวนที่ต้องแก้ไขทั้งหมด
		จำนวน	ร้อยละ			
หมวดที่ 3 ฝักใฝ่การศึกษา (ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงบริการด้านการศึกษา)						
22. เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ได้รับการกระตุ้นการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ใหญ่	27 คน	27 คน	100.0	80.0	✓	- คน
23. เด็กอายุ 3-5 ปี ได้รับบริการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน	42 คน	42 คน	100.0	80.0	✓	- คน
24. เด็กอายุ 6-15 ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี	133 คน	133 คน	100.0	100.0	✓	- คน
25. เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ได้เรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	9 คน	9 คน	100.0	95.0	✓	- คน
26. เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี แต่ไม่ได้เรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และยังไม่มีงานทำ ได้รับการฝึกอบรมอาชีพ	- คน	- คน	-	80.0	▫	- คน
27. คนอายุ 15-60 ปีเต็ม อ่านเขียนภาษาไทยได้ และคิดเลขอย่างง่ายได้	570 คน	570 คน	100.0	100.0	✓	- คน
28. คนในครัวเรือนได้รับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 5 ครั้ง	237 ครว.	237 ครว.	100.0	100.0	✓	- ครว.
หมวดที่ 4 รายได้ก้าวหน้า (ประชาชนมีการประกอบอาชีพและมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต)						
29. คนอายุ 15-60 ปีเต็ม มีการประกอบอาชีพและมีรายได้	665 คน	585 คน	88.0	95.0	×	80 คน
30. คนในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 23,000 บาทต่อปี	237 ครว.	231 ครว.	97.5	70.0	✓	6 ครว.
31. ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน	237 ครว.	208 ครว.	87.8	80.0	✓	29 ครว.
หมวดที่ 5 ปลูกฝังค่านิยม (ประชาชนมีการปลูกฝังค่านิยมไทยให้กับตนเองเพื่อให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น)						
32. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา	955 คน	955 คน	100.0	100.0	✓	- คน
33. คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่	955 คน	915 คน	95.8	90.0	✓	40 คน
34. คนในครัวเรือน ได้ปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมและมารยาทไทย	237 คน	237 คน	100.0	95.0	✓	- คน
35. คนอายุ 6 ปีขึ้นไปทุกคนปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	237 ครว.	237 ครว.	100.0	100.0	✓	- ครว.
36. คนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน	89 คน	89 คน	100.0	100.0	✓	- คน
37. คนพิการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน	4 คน	4 คน	100.0	100.0	✓	- คน

สรุปผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ระดับหมู่บ้าน (จปฐ. 2) พ.ศ. 2551 (ต่อ)

บ้านในไร่ หมู่ที่ 07 ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)	จำนวนที่สำรวจทั้งหมด	ผ่านเกณฑ์		เป้าหมายปี 2554 (ร้อยละ)	ผลการเทียบเป้าหมาย ✓ บรรลุ × ไม่บรรลุ	จำนวนที่ต้องแก้ไขทั้งหมด
		จำนวน	ร้อยละ			
หมวดที่ 6 ร่วมใจพัฒนา(ประชาชนมีจิตสำนึกและร่วมกันรักษาสิทธิของตนเอง เพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น)						
38. ครัวเรือนมีคนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล	237 ครว.	201 ครว.	84.8	95.0	×	36 ครว.
39. ครัวเรือนมีคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น	237 ครว.	214 ครว.	90.3	95.0	×	23 ครว.
40. ครัวเรือน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น	237 ครว.	209 ครว.	88.0	90.0	×	28 ครว.
41. คนในครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน	237 ครว.	204 ครว.	86.1	100.0	×	33 ครว.
42. คนอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มีสิทธิ์เลือกตั้งไปใช้สิทธิ์เลือกในชุมชนของตน	677 คน	645 คน	95.3	90.0	✓	32 คน

สรุปตัวชี้วัดของบ้านในไร่ หมู่ที่ 07 ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

✓ **ผ่านเกณฑ์ 36 ตัวชี้วัด**
คือตัวชี้วัดที่ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 42

× **ไม่ผ่านเกณฑ์ 5 ตัวชี้วัด**
คือตัวชี้วัดที่ 29, 38, 39, 40, 41

▫ **ไม่มีข้อมูล 1 ตัวชี้วัด**
คือตัวชี้วัดที่ 26

สรุปสภาพปัญหาของหมู่บ้านจากข้อมูล กชช. 2ค ปี 2550

บ้านในไร่ หมู่ที่ 07 ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

ตัวชี้วัด	คะแนน
1. ด้านโครงสร้าง	
(1) ถนน	3
(2) น้ำดื่ม	3
(3) น้ำใช้	3
(4) น้ำเพื่อการเกษตร	2
(5) ไฟฟ้า	3
(6) การมีที่ดินทำกิน	2
(7) การติดต่อสื่อสาร	2
2. ด้านการประกอบอาชีพและมีงานทำ	
(8) การมีงานทำ	3
(9) การทำงานในสถานประกอบการ	-
(10) ผลผลิตจากการทำนา	-
(11) ผลผลิตจากการทำไร่	-
(12) ผลผลิตจากการทำเกษตรอื่นๆ	-
(13) การประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน	-
(14) การได้รับประโยชน์จากการมีสถานที่ท่องเที่ยว	-
3. ด้านสุขภาพและอนามัย	
(15) ความปลอดภัยในการทำงาน	3
(16) การป้องกันโรคติดต่อ	3
(17) การกีฬา	2
(18) การปลอดยาเสพติด	3

ตัวชี้วัด	คะแนน
4. ด้านความรู้และการศึกษา	
(19) ระดับการศึกษาของประชาชน	3
(20) อัตราการเรียนต่อของประชาชน	3
(21) การได้รับการศึกษา	3
5. ด้านความเข้มแข็งของชุมชน	
(22) การเรียนรู้โดยชุมชน	1
(23) การได้รับการคุ้มครองทางสังคม	-
(24) การมีส่วนร่วมของชุมชน	3
(25) การรวมกลุ่มของประชาชน	3
(26) การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของประชาชน	1
6. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
(27) คุณภาพดิน	3
(28) คุณภาพน้ำ	
(29) การปลูกป่าหรือไม้ยืนต้น	
(30) การใช้ประโยชน์ที่ดิน	
(31) การจัดการสภาพสิ่งแวดล้อม	

สรุปสภาพปัญหาของหมู่บ้าน (1) มีปัญหามาก **2** ตัวชี้วัด (2) มีปัญหาปานกลาง **5** ตัวชี้วัด (3) มีปัญหาน้อย **14** ตัวชี้วัด

ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน หมู่บ้านนี้จัดเป็นหมู่บ้านแร่งวัดพัฒนาอันดับ **3**

(ได้ 1 คะแนนจากตัวชี้วัด 11-30 ตัว; ได้ 2 คะแนนจากตัวชี้วัด 6-10 ตัว; ได้ 3

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นายอุทิศ ศิริอาภาพงศ์

รหัสประจำตัวนักศึกษา 4910920048

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
สังคมศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์)	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	2529

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

การเผยแพร่ในการประชุมวิชาการ

Uthid Siriarpapong, Parichart Visuthismajarn and Sangaroon Isalamalai. 2008. **Patterns of Post-tsunami Mangrove Rehabilitation in Ban Nai Community, Tam- bon Natery, Amphoe Thai Mhuang, Changwat Phang-Nga.** International Conference, Managing Wetlands for Sustainable Development Innovative Research and Lessons Learned, Effective, Partnerships, and the need for Co-management. 9-11 January 2008 at Trang Province Thailand.